

ŠKODA AUTO VYSOKÁ ŠKOLA o.p.s.

Studijní program: N0413A050001 Ekonomika a management

Studijní obor/specializace: Specializace Finance v mezinárodním podnikání

VÝVOJ MIKROFINANCÍ V BANGLADÉŠI

Diplomová práce

Bc. Kristýna KVAPILOVÁ

Vedoucí práce: doc. Ing. Tomáš Krabec, Ph.D., MBA

ŠKODA AUTO Vysoká škola

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Bc. Kristýna Kvapilová**

Studijní program: **Ekonomika a management**

Název tématu: **Vývoj mikrofinancí v Bangladéši**

Cíl: Cílem diplomové práce je analýza hlavní role mikrofinancí, kterou hrají v dnešním světě na území státu Bangladéš i mimo Bangladéš v komparaci s konvenčními mikrofinančními produkty nabízenými na území Evropy. Diplomová práce se bude nejprve věnovat zrodu mikrofinancí a postupným vývojem až do dnešní podoby. Dále bude zkoumána Bangladéš, jako kolébka mikrofinancí a zakladatel mikrofinancí ve spojení s bangladéšskou bankou Grameen Bank. Praktická část diplomové práce bude zaměřena na zkoumání aktuální situace v Bangladéši, zda existence mikrofinancí přispěla ke zlepšení životní úrovně klientů mikrofinančních produktů a dále bude porovnávat mikrofinanční produkty nabízené v oblasti Bangladéše s mikrofinančními produkty nabízenými konvenčními bankami na území Evropy.

Rámcový obsah:

1. Historie a podstata mikrofinancí
2. Bangladéš, jako kolébka mikrofinancí
3. Zakladatel konceptu mikrofinancí Muhammad Yunus a Grameen Bank
4. Praktická část – vývoj mikrofinancí v Bangladéši

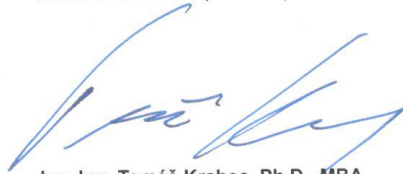
Rozsah práce: 55 – 65 stran

Seznam odborné literatury:

1. CHURCHILL, C., FRANKIEWICZ C., *Making microfinance work – Managing Product Diversification*, ILO – International Labour Organization, 2012, ISBN 978-9221241409..
2. THOMAS, I. *Microcredit and Poverty Alleviation*. Routledge: ISLAM, T., , 2016. 40 s. ISBN 0-7546-4680-7.
3. LEDGERWOOD, J. – WHITE, V. *Transforming Microfinance Institutions*. Washington, DC: THE WORLD BANK, 2006. 570 s. ISBN 0-8213-6615-7.
4. COUNTS, A. *Small Loans, Big Dreams How Nobel Prize Winner Muhammad Yunus and Microfinance Are Changing the World*. Hoboken, New Jersey: Wiley, 2008. 438 s. ISBN 978-0-470-19632-8.

Datum zadání diplomové práce: leden 2020

Termín odevzdání diplomové práce: leden 2021

doc. Ing. Tomáš Krabec, Ph.D., MBA
Vedoucí práce

L. S.

doc. Ing. Tomáš Krabec, Ph.D., MBA
Garant studijní specializace

Mgr. Petr Šulc
Prorektor ŠAVŠ

Bc. Kristýna Kvapilová
Autorka práce

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně a použité zdroje uvádím v seznamu literatury. Prohlašuji, že jsem se při vypracování řídila vnitřním předpisem ŠKODA AUTO VYSOKÉ ŠKOLY o.p.s. (dále jen ŠAVŠ) směrnicí OS.17.10 Vypracování závěrečné práce.

Jsem si vědoma, že se na tuto závěrečnou práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, že se jedná ve smyslu § 60 o školní dílo a že podle § 35 odst. 3 je ŠAVŠ oprávněna mou práci využít k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna podle § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

Beru na vědomí, že ŠAVŠ má právo na uzavření licenční smlouvy k této práci za obvyklých podmínek. Užiji-li tuto práci, nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, mám povinnost o této skutečnosti informovat ŠAVŠ. V takovém případě má ŠAVŠ právo ode mne požadovat příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to až do jejich skutečné výše.

V Mladé Boleslavi dne 1. 1. 2021

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Tomášovi Krabcovi, Ph.D., MBA za odborné vedení závěrečné práce, poskytování cenných rad a informačních podkladů.

Obsah

ÚVOD	10
1 HISTORIE A PODSTATA MIKROFINANCÍ	12
1.1 HISTORIE A VÝVOJ MIKROFINANCÍ.....	12
1.2 KLIENTELA MIKROFINANČNÍCH INSTITUCÍ.....	13
1.3 MIKROFINANČNÍ PRODUKTY	15
1.4 POSKYTOVATELÉ MIKROFINANČNÍCH SLUŽEB	20
1.5 PŘÍSTUP K MIKROFINANČNÍM SLUŽBÁM	25
2 BANGLADÉŠ JAKO KOLÉBKA MIKROFINANCOVÁNÍ	27
2.1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI VEDOUcí K ZALOŽENí GRAMEEN BANK	27
2.2 DEMOGRAFIE	28
2.3 VÝVOJ CHUDOBÝ	29
2.4 NEKONEČNÝ PROBLÉM S KORUPCí	31
2.5 FINANČNÍ SEKTOR.....	32
2.6 PERSPEKTIVNí PLÁN BANGLADÉŠE „VIZE 2021“	39
3 MUHHAMED YUNUS A GRAMMEN BANK	42
3.1 ŽIVOTNí PŘÍBĚH PROFESORA MUHHAMEDA YUNUSE.....	42
3.2 VZNIK A FINANCOVÁNí ZAČÁTKŮ GRAMEEN BANK	43
3.3 STANOVENÉ CÍLE GRAMEEN BANK PLATNÉ JIŽ OD ROKU 1976.....	45
3.4 ORGANIZAČNí STRUKTURA GRAMEEN BANK	46
3.5 ZPŮSOB FUNGOVÁNí GRAMEEN BANK	47
3.6 PŘECHOD Z GRAMEEN I. NA GRAMEEN II.	48
3.7 MIKROÚVĚR “GRAMEENCREDIT”	49
3.8 GRAMEEN SPOŘÍCí A PENZIJNí FONDY	53
3.9 ŽIVOTNí POJIŠTĚNí	54
3.10 GRAMEEN FAMILY	55
4 VÝVOJ MIKROFINANCÍ V BANGLADÉŠI	57
4.1 PŘÍNOSY MIKROFINANČNÍCH PROGRAMŮ.....	58
4.2 DOPAD MIKROFINANCÍ NA LIDSKÝ ROZVOJ A EKONOMICKÝ RŮST.....	59
4.3 ZPRÁVA O LIDSKÉ ROZVOJI 2019	60
4.4 EKONOMICKÝ RŮST.....	62

4.5	VÝVOJ MAKROEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ	65
4.6	MIKROFINANCOVÁNÍ V EVROPĚ.....	66
4.7	MIKROFINANCOVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	69
4.8	PROVIDENT FINANCIAL S.R.O	70
4.9	SROVNÁNÍ MIKROFINANČNÍHO SEKTORU V BANGLADÉŠI A EVROPĚ.....	74
SEZNAM LITERATURY.....		79
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....		88
SEZNAM PŘÍLOH.....		89

Seznam použitých zkratk a symbolů

ASA	Association for Social Advancement
BDT	Bangladéšská taka
BIDS	Bangladéšský institut rozvojových studií
BKB	Bangladesh Krishi Bank
BRAC	Building Resources Across Communities
BRI	Bank Rakyat Indonesia
BSEC	Bangladéšská komise pro cenné papíry
CPI	Index spotřebitelských cen
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
GB	Grameen Bank
GDI	Index genderového rozvoje
GHI	Global index hladu
GII	Globální inovační index
GNI	Hrubý národní příjem
GPS	Gramen penzijní spoření
HDI	Index lidského rozvoje
HDP	Hrubý domácí produkt
IDRA	Insurance Development and Regulatory Authority
IFAD	Mezinárodní fond pro rozvoj zemědělství
IHDI	Index lidského rozvoje upravený o nerovnost
InM	Institut mikrofinancí
ILO	Mezinárodní organizace práce
IPF	International Personal Finance
FCB	Zahraniční komerční banky

LISF	Spořicí fond pojištění půjček
MBFO	Finanční organizace založené na členství
MFIs	Mikrofinanční instituce
MRA	Microcredit Regulatory Authority
NBFI	Nebankovní finanční instituce
NGO	Nevládní organizace
OSN	Organizace spojených národů
PCBs	Soukromé komerční banky
PEP	Partnerství pro hospodářskou politiku
RPSN	Roční procentní sazba nákladů
SDBs	Specializované banky
SOCBs	Státní komerční banky
TNBs	Národní banky
USD	Americký dolar
UNCAC	United Nations Convention Against Corruption
UNPD	United Nations Development Programme

Úvod

Chudý rozvojový stát Bangladéš již několik let oslňuje svět mimořádnými výsledky v boji proti chudobě. Jedním z nejznámějších představitelů tohoto státu je profesor Muhammad Yunus, kterého celý svět zná jako bankéře chudých. Zastává názor, že zpřístupnění cesty chudým lidem k volným finančním prostředkům za rozumných a přiměřených podmínek může v závislosti na jejich úsilí znamenat největší zázrak rozvoje. Ve snaze vymýtit lichvářské praktiky z chudého bangladéšského venkova založil mikrofinanční instituci Grameen Bank postavenou na poskytování drobných půjček nejchudší vrstvě obyvatelstva. Zpočátku nikdo nevěřil, že by takto postavený bankovní systém mohl fungovat, ale Muhammadovi Yunusovi se to podařilo. Na počátku tohoto projektu bylo pouze lidské přání pomoci lidem vymanit se z rukou chudoby a dnes je tu plně fungující systém, který se stal vzorem pro stovky organizací na celém světě.

Cílem diplomové práce je na základě získaných informací vyhodnotit, zda existence mikrofinancí má dopad na lidský rozvoj a ekonomický růst v Bangladéši a zda mikrofinanční produkty nabízené na území Evropy se podobají bangladéšským.

První kapitola diplomové práce se zprvu zabývá historií a vývojem mikrofinancí. Definuje hlavní klientelu mikrofinančních institucí a zabývá se mikrofinančními produkty, které převážně pro rozvojové země představují účinný nástroj v boji proti chudobě. Závěr kapitoly se věnuje samotným poskytovatelům mikrofinančních služeb.

Druhá kapitola se věnuje Bangladéši jako kolébce mikrofinancování. Detailně charakterizuje historické souvislosti vedoucí k založení Grameen Bank. Zkoumá vývoj chudoby v zemi, ve které se prostřednictvím efektivních nástrojů za deset let z chudoby podařilo vyvést více jak 25 milionů zdejších obyvatel. Následně se kapitola věnuje nekonečnému problému s korupcí, jelikož Bangladéš je jednou z nejzkorumpovanějších zemí světa. Dále je zkoumán finanční sektor a zejména bankovní trh, do kterého spadají nejen pro muslimský stát významné Islámské bankovní instituce, ale i mikrofinanční instituce bojující za poskytování finančních produktů nejchudší vrstvě bangladéšského obyvatelstva. Závěr kapitoly se zabývá perspektivním plánem „Vize 2021“, dle kterého do oslav 50 let od vyhlášení nezávislosti se Bangladéš chce zařadit mezi státy se středními příjmy.

Další a poslední kapitola teoretické části se soustředí na životní příběh Muhhameda Yunuse, kterého svět zná zejména jako zakladatele Grameen Bank, což je jedna z nejznámějších a nevlivnějších mikrofinančních institucí na světě. Převážná část kapitoly je věnována Grameen Bank, která svými mikroúvěry zcela zrušila praxi tradičních konvenčních bank, jelikož žadatel u tohoto typu půjčky nepotřebuje mít stálé zaměstnání, kolaterál ani ověřitelnou úvěrovou historii. K závěru jsou zkoumány i ostatní činnosti Muhammada Yunuse, který k maximální efektivnosti boje proti chudobě založil i řadu dalších institucí, které jsou společně s Grameen Bank součástí skupiny organizací Grameen Family.

Praktická část diplomové práce se zpočátku zaměřuje na vyhodnocení vývoje mikrofinancí v Bangladéši a zhodnocení dopadu mikrofinancí na lidský rozvoj a ekonomický růst. Následně kapitola charakterizuje mikrofinancování v Evropě. Zvláště je popsána situace v České republice. Pozornost je věnována společnosti Provident Financial s.r.o., která dokáže poskytnout úvěr i do patnácti minut od zaslání žádosti. Závěr praktické části se zabývá srovnáním mikrofinančního sektoru v Bangladéši a Evropě.

1 Historie a podstata mikrofinancí

Chudoba je jedním z největších celosvětových problémů a zároveň důvod existence mikrofinancí. Vlády jednotlivých zemí či mezinárodní organizace se již několik desítek let snaží o snížení počtu obyvatelstva žijících hluboce pod hranicí životního minima. Na světě v extrémní chudobě za méně než 1,90 USD na den žije přibližně 689 milionů lidí¹. V roce 2018 dle statistických údajů ve venkovských oblastech čtyři z pěti lidí žili pod hranicí mezinárodní chudoby (World Bank Group, 2020). Na této problematice jsou postaveny mikrofinanční instituce (MFIs), které od svého vzniku slaví mimořádné úspěchy v poskytování drobných finančních služeb nejchudší vrstvě obyvatelstva převážně v rozvojových zemích (Helms, 2006).

1.1 Historie a vývoj mikrofinancí

Mikrofinancování ve formě poskytování drobných půjček pro chudé obyvatelstvo existuje na světě po tisíce let. V Evropě italsí františkánští mniši v roce 1462 založili zastavárny za účelem omezení lichvářských praktik a umožnění nejchudší vrstvě obyvatelstva získat finanční nezávislost. Postupně se zastavárny rozšiřovaly v městských oblastech po celé Evropě a od roku 1515 na pokrytí provozních nákladů byly klientům účtovány úroky. Po generace na světě existují i formální spořicí a úvěrové instituce nabízející finanční služby chudým zákazníkům. V 17. století byl v Irsku zahájen systém půjček poskytující chudým farmářům možnost získat volné peněžní prostředky bez nutnosti ručení a v dnešní době této služby každoročně běžně využívá téměř 20 % irských domácností. V Evropě se během 19. století začaly objevovat i větší finanční instituce soustředící se na chudé venkovské a městské obyvatelstvo. V Německu Friedrich Wilhelm Raiffeisen založil koncept finančního družstva, jehož hlavním cílem bylo pomoci lidem vymanit se ze závislosti na lichvářích. Státy po celém světě postupně zaváděly různé finanční programy soustředěné na boj proti chudobě. Mezi lety 1950 až 1970 vlády jednotlivých zemí zaváděly zemědělské úvěry za nižší než tržní úrokové sazby, které měly drobným zemědělcům pomoci zvýšit jejich produktivitu a příjmy. Tento finanční produkt přispěl k zániku řady bankovních institucí z důvodu nemožnosti pokrýt náklady vzniklé dotovanými úrokovými sazbami a špatné platební morálky klientů. Ačkoliv záměr

¹ 24 % z celkové populace žije za méně než 3,20 USD/den a 43,6 % za méně než 5,50 USD/den (Helms, 2006).

vlády byl správný, tak tyto peněžní prostředky převážně skončily v rukou vlivných a lépe situovaných farmářů (Helms, 2006).

V Bangladéši, Brazílii a několika dalších zemích v 70. letech vznikly experimentální programy, které se soustředily na půjčování chudým podnikatelkám. Mikroúvěry byly postaveny na solidárním skupinovém půjčování, při kterém každý člen dané skupiny odpovídal za splácení dluhů jednotlivých členů. Mezi průkopníky patří Grameen Bank v Bangladéši, ACCION International v Latinské Americe a "Self-Employed Women's Association Bank" v Indii. Dobře řízené mikroúvěrové programy odhalily mylný postoj konvenčních bank k poskytování úvěrů chudým obyvatelům. Zprvu klienti žijící v chudobě se při splácení svých půjček ukázali být mnohem spolehlivějšími dlužníky než lépe situovaní lidé s úvěrem od komerčních bank. Zadruhé chudí lidé jsou ochotni i schopni platit vysoké úroky, které slouží MFIs k úhradě vzniklých nákladů. Dnes na celém světě existuje již více než 10 000 mikrofinančních institucí, které za posledních 10 let svým klientům půjčily přes stovky miliard USD a poskytly řadu dalších mikrofinančních služeb zaměřených na chudé obyvatelstvo (Helms, 2006).

1.2 Klientela mikrofinančních institucí

Před zrodem mikrofinancí pro většinu lidí pocházejících převážně z rozvojových zemí byly finanční služby ve formě spořicího účtu, úvěrů či pojištění nedostupné. Nedostatečný přístup k formálním finančním službám brání chudým lidem v každodenním rozhodování (například kde získat dostatek peněžních prostředků na zaplacení školní docházky pro děti, na zajištění dostatečného množství jídla pro rodinu či na pohřbení milovaného člověka). Mikrofinanční instituce jsou na finančním trhu pro všechny zákazníky, kteří z důvodu nízkých či žádných příjmů nemají nárok na služby od formálních finančních institucí. Počet těchto lidí na celém světě je enormní, a to i v zemích s dobře rozvinutým finančním systémem. Uvádí se, že například ve Spojených státech více než 50 milionů obyvatel nevlastní bankovní účet a nevyužívá žádné další finanční služby. Typickými klienty mikrofinancování jsou převážně osoby samostatně výdělečně činné. Ve venkovských oblastech tuto skupinu představují drobní zemědělci a lidé zabývající se činnostmi malého rozsahu, mezi které patří zpracování potravin či drobný obchod. Vyšší různorodost je u klientů pocházejících z městských oblastí, kteří se zabývají nejen pouličním prodejem, ale jsou to i obchodníci, poskytovatelé služeb či řemeslníci. Všichni obyvatelé využívající mikrofinanční služby mají bez rozdílu jejich původu

jednu společnou věc: všichni potřebují řadu finančních služeb, které jim umožní zorganizovat život, hromadit aktiva, využívat životních příležitostí a chránit se před nepřízní osudu (Helms, 2006).

1.2.1 Ženy v mikrofinancování

Přibližně jedna miliarda neboli 40 % z celosvětové ženské populace nevlastní bankovní účet převážně z důvodu tradičního znevýhodnění v přístupu k finančním službám. Komerční bankovní instituce se často svými produkty soustředí zejména na muže nebo podniky, jelikož předpokládají nižší rizikovost a vyšší příjmy. Ženy jsou často z důvodu společenského postavení přehlíženy. Mnoho z nich touží pouze po zajištění vzdělání pro své děti a zabezpečení dostatečného množství kvalitního jídla či čisté vody pro své rodiny (International Labour Office, 2020).

Mnoho mikrofinančních institucí bylo založeno s hlavním cílem pomoci ženám zvýšit jejich rozhodovací sílu a zlepšit celkový socioekonomický status. Snahou mikrofinancování stejně jako Mezinárodní organizace práce (ILO) je podporovat sociální spravedlnost a mezinárodně uznávaná pracovní a lidská práva. V roce 2018 mikrofinančních služeb na celém světě využilo dohromady 139,9 milionů lidí. Z celkového počtu ženy tvořily 85 % a klienti pocházející z venkova 65 % (Convergences World Forum, 2019). Cílení na chudou ženskou populaci má smysl i z hlediska veřejné politiky, jelikož mikrofinancování jim umožňuje zajistit potřebné finanční prostředky k posílení postavení ve společnosti a získání finanční nezávislosti. Za dobu poskytování mikroúvěrů se chudé ženy dokonce ukázaly být mnohem ukázněnějšími dlužníky s ochotou a způsobilostí splácet daleko vyšší splátky než muži, i když dle průzkumu ženy podstatně větší částí ze svého příjmu přispívají k chodu domácnosti. Mikrofinancování má pozitivní dopad i na děti dlužníků, jelikož zde existuje větší pravděpodobnost kvalitního vzdělání, které může zlepšit finanční situaci celé rodiny. Úroveň vzdělání obyvatel je pro každou zemi velmi důležitá, protože má vliv na míru chudoby a ekonomický rozvoj země. Mikrofinanční instituce stále však bojují s problémem postavení žen ve společnosti, jelikož poměrně vysoké množství klientek má nad svými půjčkami poměrně malou či dokonce žádnou kontrolu, protože všechny rozhodnutí činí manžel či jiný mužský člen rodiny (International Labour Office, 2020).

1.3 Mikrofinanční produkty

Na mikrofinančním trhu existuje celá řada produktů, které svou funkcí ovlivňují nejen ekonomický rozvoj v zemi, ale jsou i účinným nástrojem v boji proti chudobě. Mikroúvěr či mikro-leasing poskytuje zájemcům příležitost v podobě drobných investic do samostatně výdělečně činnosti a vytváření nových pracovních míst. Pro lepší zvládnání neočekávaných a nepříznivých situací MFIs nabízejí nouzové půjčky, spořicí účty a mikropojištění.

1.3.1 Mikroúvěry

Všeobecně nejznámějším a nejstarším produktem MFIs je bezesporu mikroúvěr. První mikroúvěr ve výši 27 USD poskytl zakladatel Grameen Bank Muhammad Yunus již v 70. letech ženě pocházející z bangladéšského venkova. Dnes se částka mikroúvěru pohybuje obvykle od 100 do 1 000 USD. Na tento úvěr mají nárok nejchudší "nebankovní" občané, kteří nesplňují hlavní požadavky tradičních komerčních bank, jelikož převážně nemají stálé zaměstnání, kolaterál² ani ověřitelnou úvěrovou historii (Robinson, 2001). Mikroúvěry z důvodu existence velkého množství MFIs lze rozdělit na několik základních typů:

- tradiční neformální mikroúvěry (např. běžný spotřebitelský úvěr na neformálním trhu, zastavárny, úvěr od lichváře, půjčky získané od příbuzných či přátel atd.);
- mikroúvěry založené na tradičních neformálních skupinách (např. Tontin, ROSCA atd.);
- mikroúvěry poskytované konvenčními či specializovanými bankami (např. zemědělský úvěr, úvěr určený na hospodářská zvířata či rybolov atd.);
- venkovské mikroúvěry poskytované prostřednictvím specializovaných bank;
- skupinové mikroúvěry (skupinové úvěry, družstevní záložny, spořitelní a úvěrové spolky atd.);
- spotřebitelský mikroúvěr;

² Aktivum dané do zástavy věřiteli (Capital.com, 2020).

- mikroúvěry založené na spolupráci mezi bankovní institucí a nevládními organizacemi;
- mikroúvěry typu “Grameen” či “Grameen Credit”;
- jiné druhy mikroúvěrů nevládních organizací a
- jiné druhy mikroúvěrů zajištěných neziskovými organizacemi (Grameen Bank, 2020).

Mikrofinanční organizace jsou často veřejností osočovány za neúměrně vysoké úrokové sazby, kterými jsou zatíženy mikroúvěry. To je způsobeno daleko vyššími rezervami na možnou ztrátu vyplývající z půjčky a finančními či administrativními náklady, které vznikají například z důvodu vyššího vytížení pracovníků. Případné půjčení 100 000 USD rozděleného do 1 000 drobných půjček bude vyžadovat mnohem více času na zpracování a větší množství zaměstnanců než v případě poskytnutí jednoho úvěru ve výši 100 000 USD. Úrokové sazby u mikroúvěrů poskytovaných MFIs musí být tudíž daleko vyšší než účtované sazby u běžných bankovních půjček. Průměrná úroková sazba u mikroúvěrů se pohybuje přibližně okolo 26 %. Některé MFIs svým klientům účtují sazbu i 85 %, ale tato výše je spíše výjimečná. Méně než 1 % dlužníků na světě musí platit takto přemrštěnou úrokovou sazbu. Mikroúvěry pro chudé obyvatele stále vycházejí daleko lépe než půjčení peněžních prostředků od lichvářů (Rosebner, Gonzalez, Sushman, 2009). Pozitivní dopad na úrokové sazby může mít i neustále se rozšiřující digitalizace finančních institucí. Dnes velké množství MFIs přechází na bezhotovostní bankovníctví, jelikož chtějí nejen šetřit čas a peníze svých klientů, ale usilují i o snížení vysokých provozních nákladů. Příkladem je indická společnost Hindusthan Microfinance Pvt. Ltd., které se podařilo přechodem na bezhotovostní bankovníctví snížit náklady na každou vymáhanou úvěrovou pohledávku z 18 rupií na 2 rupie, což představuje pokles o pozoruhodných 80 % (Shafia, 2019).

1.3.2 Mikropojištění

Úroveň využívání pojišťovacích služeb v zemi je velmi důležitá z důvodu pozitivního vlivu na hospodářský růst, jelikož pojištění poskytuje klid, zvyšuje spotřebu a podporuje podnikání. Rodiny s nízkými příjmy žijící či pracující v rizikovém prostředí jsou nejvíce náchylné na výskyt nebezpečných situací, které mohou ohrozit jejich životy či živobytí (například nemoci, úmrtí, invalidita, zemědělské ztráty, ztráty

majetku způsobené krádeží, požárem či přírodními katastrofami atd.). Zpřístupnění pojištění chudým obyvatelům pro stát představuje účinný nástroj na boj proti chudobě, jelikož má pozitivní vliv na ekonomický růst a sociálně-ekonomický rozvoj (Adams, 2018).

Mikropojištění je určené pro osoby, které běžné komerční a sociální pojistné systémy ignorují z důvodu neověřitelných či nestabilních peněžních příjmů. Hlavní klientelu mikropojišťovacích institucí představují osoby pracující v neformálním sektoru ekonomiky, které z důvodu nestabilní práce, nestrukturované nebo vůbec žádné pracovní smlouvy nemají přístup k formálnímu pojištění. Pravidelně placená hodnota pojistného je úměrná výši pravděpodobnosti a nákladům plynoucím ze souvisejícího rizika (Churchill, 2006). Mikropojišťovny svým klientům nabízejí různé druhy pojištění:

- **Životní pojištění** – Nejčastěji využívaný typ mikropojištění rozdělený na „dočasné“ a „celoživotní“. Zatímco u dočasného mikropojištění je přesně stanovené datum konce pojistné smlouvy, tak celoživotní kryje pojistníka až do jeho smrti. Pojišťovna většinou hradí i vzniklé náklady na pohřební služby.
- **Pojištění majetku** – Pokrývá případnou ztrátu plynoucí z poškození nebo fatálního zničení nemovitého či osobního majetku z důvodu požáru, počasí nebo krádeže. Pojištění katastrofických událostí (zemětřesení, hurikánů či tornád) je ve smlouvách o pojištění majetku extrémně nákladné a prakticky vždy je posíleno zajistnou smlouvou³.
- **Zdravotní pojištění** – Ačkoliv chudí obyvatelé převážně následkem života ve špatných životních podmínkách s nedostatkem kvalitního jídla jsou nejnáchylnější skupinou na řadu onemocnění, tak většina z nich si nemůže finančně dovolit ani základní zdravotní ošetření. Výměnou za pravidelně placené pojistné je finančně slabším jednotlivcům a rodinám zpřístupněna cesta k nezbytným zdravotním službám.
- **Zemědělské pojištění** – Chrání pojistníky před případnou ztrátou či poškozením plodin nebo hospodářských zvířat.

³ Písemná dohoda uzavřená mezi pojistitelem a zajistitelem, ve které se zajistitel na sebe přibírá riziko vyplývající z určitého typu či velikosti pojistné smlouvy. Zajištění představuje pojištění pro pojišťovny (Netingbag.com, 2020).

- **Pojistné balíčky** – Pojistné produkty jsou sdruženy do balíčků, které lépe ochrání klienty před náklady plynoucích z různých nepředvídatelných událostí.
- **Zajištění** – Zajistitelé za úplatu přebírají riziko, které plyne mikropojišťovně z poskytování produktů lidem s nízkými příjmy. V případě vzniku pojistné události je zajistitel povinen pojišťovně poskytnout odškodnění škody v plném či částečném rozsahu dle sjednaných smluvních podmínek (Microinsurance Network, 2020).

1.3.3 Mikro-leasing

Mikro-leasing chudým lidem poskytuje příležitost získat potřebné produktivní aktivum k okamžitému zvýšení příjmů či rozšíření mikropodnikání. Společnosti nabízející mikro-leasing nezajímá klientova úvěrová historie či majetková podstata, ale bonita je posuzována spíše na základě plánů do budoucnosti, které mají potencionál generovat vyšší příjmy potřebné k ukončení života v chudobě. Mikro-leasingové produkty se skládají z následujících hlavních prvků:

- pronájem produktivního aktiva (např. hospodářská zvířata, zemědělské stroje);
- sjednání pojištění pro nájemce i pronajímané aktivum z důvodu zmírnění rizika pro společnost poskytující mikro-leasing;
- školení nájemce o způsobu používání a údržbě pronajímaného aktiva, které přispívá k dosažení předpokládaných výsledků a zvýšení produkce na požadovanou úroveň (Swisscontact, 2015).

Mikro-leasingové produkty klientům poskytují nejen různé leasingové společnosti, ale i spořitelní a úvěrová družstva, mikrofinanční instituce a obchodní banky. Hlavní výhodou mikro-leasingu pro chudé obyvatele je možnost placení nájemného z příjmu, který je generován samotným předmětem pronájmu (např. zvýšená produkce mléka od dojnic či růst úrodnosti polí následkem využití zavlažujícího systému). V řadě případů chudí zemědělci s tímto pronájemem dokázali za pouhých 12 po sobě jdoucích měsíců zdvojnásobit mnohdy i ztrojnásobit celkové rodinné příjmy (Swisscontact, 2015).

1.3.4 Mikrospořicí účty

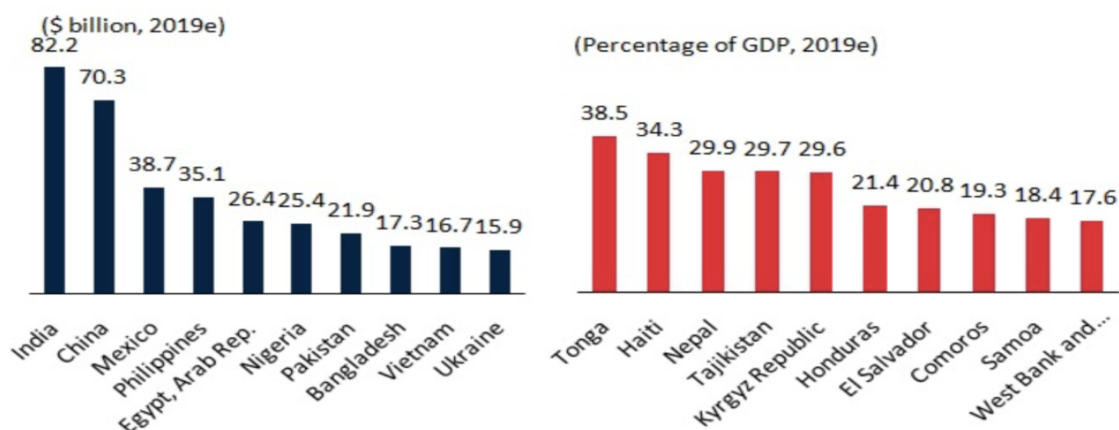
Každá domácnost i s omezeným příjmem si může pravidelně odkládat drobné finanční prostředky pro případnou budoucí potřebu. Mikrospořicí účty pomáhají rodinám postupně nastřádat potřebné množství peněžních prostředků k uskutečnění plánů (např. investování do podnikání či nákupu nových strojů), které mohou razantně zvýšit celkové příjmy potřebné ke zlepšení životní úrovně. Tento mikrofinanční produkt byl poprvé pro chudé obyvatele zpřístupněn v roce 1983 indonéskou bankou Rakyat Indonesia (BRI) a dnes úspory klientů pro některé mikrofinanční instituce po celém světě představují dominantní zdroj financování. Na rozdíl od běžných spořicíh účtů komerčních bank jsou u mikrospoření klientům povoleny velmi nízké vklady a není požadován minimální zůstatek na účtu. Hlavní výhodou jsou zde daleko nižší anebo dokonce žádné poplatky za správu a vedení mikrospořicíh účtů. K podpoření tvorby rezerv u chudých klientů některé finanční společnosti zaokrouhlují jejich uskutečněné platby kartou směrem nahoru a přebytečnou část ukládají na mikrospořicí účty. Jestliže si zákazník koupí zboží například za 6,75 USD a zaplatí debetní či kreditní kartou, tak zbývajících 25 centů je připsáno na spoření (Sanchet, Torre Aragón, 2015).

1.3.5 Převod peněz

Převod peněz z bodu A do bodu B je převážně v rozvojových zemích stále pro značné množství lidí velmi složitý a nebezpečný, jelikož odesílaná částka se často k zamýšleným příjemcům vůbec nedostane. Mikrofinanční instituce nabízejí chudým lidem bez bankovníh účtů bezpečný převod nejen v rámci domácího trhu, ale i na mezinárodní úrovni. Remittance⁴ pro rozvojové země představuje jeden z největších externích zdrojů financování. Za rok 2019 se odhaduje, že přibližně 551 miliard USD bylo migranty posláno zpět rodinám do země původu. Bohužel přesná hodnota převedených peněz není dohledatelná, jelikož existuje vysoké množství oficiálně nezaznamenaných peněžních toků převážně od neformálních poskytovatelů finančních služeb. Z pohledu hrubého objemu je více remitencí zasíláno do velkých zemí, ale s ohledem na HDP nejvíce prostředků od migrantů přijímají malé státy (Consultative Group to Assist the Poor, 2007).

⁴ Finanční zdroje zasílané migranty do země svého původu.

Obr. 1 Celosvětově největší příjemci remitencí v roce 2019

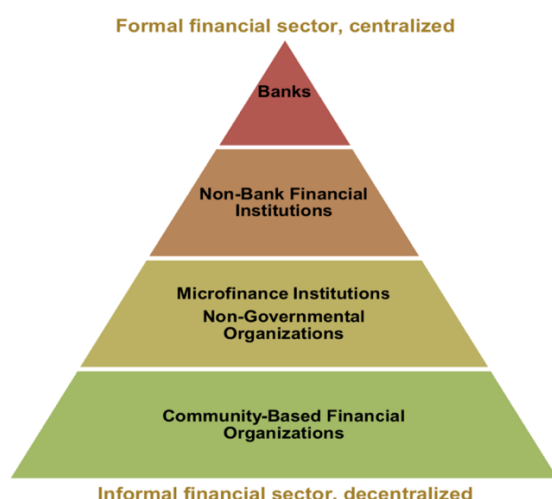
Zdroj: (Ratha, De, Kim, Plaza, Seshan a Yameogo, 2019)

Poskytování mezinárodních i domácích převodů může mít i poměrně značný přínost pro MFIs, jelikož koneční příjemci často dosahují vyšších úspor a pro organizace jsou tedy vyšším zdrojem finančních prostředků potřebných k provozu. K převodu klient může využít hotovost, šek, kartu či bankovní účet vedený na jeho jméno. Krom odesílané částky odesílatel musí uhradit veškeré transakční náklady, které svou výší značně snižují výhody migrace. Další častou nevýhodou jsou ze strany MFIs přemrštěné poplatky (formální i jiné), které jsou účtované odesílateli i příjemci peněžních prostředků. MFIs se silnou chudou klientelou a vybudovanou pověstí usilují o uzavření spojení se společnostmi (např. s formálními bankami či ostatními finančními institucemi), které mají s převody peněz větší zkušenosti a jsou schopny zajistit větší bezpečnost, přístupnost a převážně nižší nákladovost (Helms, 2006).

1.4 Poskytovatelé mikrofinančních služeb

Ačkoliv na celém světě již existuje celá řada organizací specializujících se nabídkou služeb na obyvatele s omezeným přístupem na konvenční finanční trh, tak dle Světové banky přibližně 1,7 miliardy lidí nemá přístup k finančním službám. Potencionální poskytovatelé mikrofinančních služeb se pohybují od neformálního až po formální finanční sektor. Úroveň formality se u mikrofinančních organizací odvíjí od stupně státního dohledu a od propracovanosti organizační struktury a správy (Organization for Economic Co-operation and Development, 1996).

Obr. 2 Poskytovatelé finančních služeb

Zdroj: (International Fund for Agricultural Development, 2014)

Převážná většina organizací poskytující mikrofinanční služby si klade za cíl:

- Poskytovat počáteční kapitál malým podnikům, které mají potencial v budoucnu vytvářet nová pracovní místa a podporovat hospodářský růst země.
- Poskytovat občanům ke zmírnění chudoby peněžní prostředky na služby generující příjem.
- Poskytovat finanční a úvěrové služby lidem, kteří nemají přístup ke konvenčním finančním produktům z důvodu nemožnosti fyzického přístupu či sociálních překážek (Organization for Economic Co-operation and Development, 1996).

1.4.1 Neformální poskytovatelé

Většina chudých lidí na světě nemá přístup k finančním službám formálních institucí převážně z důvodu absence jakékoliv úvěrové historie, zajištění či obchodní aktivity. Z tohoto důvodu jsou často tyto obyvatelé odkázáni pouze na neformální poskytovatele finančních služeb. Nejčastěji se jedná o přítele nebo příbuzného, který své volné peněžní prostředky půjčí na pomoc v nouzi anebo na využití neopakovatelné příležitosti. V chudých oblastech si řada lidí vydělává na živobytí prostřednictvím nabídky finančních služeb. Mezi nejznámější patří lichváři, kteří využívají svého postavení k vykořisťování chudých lidí. Příkladem je filipínská "půjčka 5/6", u které klient za každých ráno vypůjčených pět pesos musí do večera uhradit

šest. Denní úroková sazba je zde tedy vyšší než 20 %. Další formou neformálního půjčování je záložna. Věřitel po převzetí kolaterálu do zástavy zákazníkovi vyplatí požadované peněžní prostředky, které za relativně krátké období musí v pravidelných splátkách vrátit zpět. Kvůli nákladům na zpracování, ocenění a skladování zastavené položky je tento druh půjčky zatížen poměrně vysokou úrokovou sazbou (Helms, 2006).

Mnohdy úvěr bývá součástí i obchodních vztahů, jelikož chudé venkovské oblasti se často vyznačují špatným přístupem k finančním službám. Věřiteli zde jsou zpravidla obchodníci, kteří od zemědělců kupují produkty ke zpracování a konečnému prodeji. Velké společnosti poskytují úvěr v hotovosti či naturáliích (semena nebo hnojivo), který dlužníci následně splácejí prodejem úrody se slevou či odečtením výše úvěru od výnosů ze sklizně. Mezi roky 2001 až 2003 hlavní zemědělsko-obchodní společnosti v jižní Africe takto poskytly úvěr dohromady více než 530 000 domácnostem v celkové výši 91 milionů USD (Helms, 2006).

Pro chudé obyvatele převážně z rozvojových zemí je i velmi obtížné najít bezpečné místo k uložení svých peněžních prostředků. K tomu zde slouží sběratelé vkladů, kteří shromažďují a ukládají úspory. Za tuto službu si účtují poměrně vysoké poplatky dosahující často do výše 30 %. Z důvodu neexistence jiné možnosti pro uschování peněžních prostředků jsou zákazníci ochotni zaplatit i takto vysoké sazby (Helms, 2006).

1.4.2 Členské organizace

Finanční organizace založené na členství (MBFO) jsou často nepostradatelným zdrojem finančních služeb převážně ve venkovských oblastech rozvojových zemí, které jsou formálními finančními institucemi zpravidla přehlíženy. Mezi formálnější instituce spadající do MBFO patří družstevní záložny, spořitelní a úvěrová družstva. Daleko méně formální pak jsou vesnické spořitelní a úvěrové asociace. Stupeň formality u členských organizací je závislý na různých faktorech, jako je například úroveň vývoje systému, množství poskytovaných finančních produktů či úroveň právního uznání. Tyto organizace jsou kontrolovány a vlastněny členy, kteří dokonale znají území a mají snadný přístup k informacím o potencionálních klientech, což značně snižuje provozní náklady. Znalosti členů mohou pomoci posoudit schopnost splácení úvěru případného dlužníka. Častou příčinou selhání MBFO bývá

nedostatečná úroveň vzdělání členů potřebného k převzetí plné odpovědnosti a zajištění řádné kontroly nad zaměstnanci. Každá společnost potřebuje zaměstnance se správními a řídicími schopnostmi, ale ve venkovských oblastech je často obtížné takové lidi nalézt. MBFO z důvodu špatného řízení čelí vysokému riziku neefektivnosti a častým podvodům. Mnohdy je nebezpečný i organizační růst, jelikož příbytek členů a zařazení nových produktů do portfolia má dopad na změnu vyjednávací síly MBFO a oslabuje zavedené mechanismy kontroly (International Fund for Agricultural Development, 2014).

1.4.3 Nevládní organizace

V prvních letech existence tohoto sektoru většina mikrofinančních institucí byla neziskovými sdruženími bez vlastníků, které jsou často označovány jako nevládní organizace (NGO). Dnes na celém světě existuje velké množství NGO, které jsou buď zcela domorodé anebo součástí nějaké mezinárodní sítě. BRAC, ASA a PROSHIKA jsou neznámější a největší mikrofinanční nevládní organizace, které dohromady mají okolo 5,6 milionů klientů. Jestliže NGO za účetní období vytvoří zisk, tak peníze převážně zůstávají v dané instituci k budoucímu financování dalších služeb či výhod pro klienty. Ačkoliv tyto organizace stojí za hlavním vývojem mikrofinancování, tak jejich samotný rozvoj je zpomalen celou řadou legislativních omezení a vysoké závislosti na finančním dárcovství. Stále častěji u některých NGO dochází ke komercializaci z důvodu zvýšení udržitelnosti, získání nezávislosti na nepředvídatelných darech a rozšíření portfolia služeb k oslovení většího množství chudých obyvatel. NGO často usilují o možnost mezi nabízené produkty zařadit i spořicí účty, které chudým umožňují ukládat peněžní prostředky na osobní rozvoj či nepředvídatelné životní situace. Získáním povolení od vládního bankovního úřadu na přijímání vkladů jsou nevládní či neziskové organizace nuceny reorganizovat neboli komercializovat své podniky na regulované ziskové finanční instituce (Helms, 2006).

1.4.4 Formální finanční instituce

Formální finanční instituce disponují nejlepšími prostředky k oslovení nejširší masy chudých obyvatel, jelikož disponují značným množstvím poboček, dlouholetými zkušenostmi ve finančním sektoru a nabídkou rozsáhlého portfolia produktů. Převážná většina formálních institucí stále tyto klienty odmítá, jelikož je považuje

za extrémně rizikové z důvodu nízkých nebo nestabilních příjmů a nemožnosti zaručení se dlužníka. Do jisté míry právě tyto instituce stojí za vznikem mikrofinančního sektoru, jelikož jejich tehdejší negativní postoj k chudým inspiroval značné množství lidí po celém světě k zavedení mikrofinančních produktů, které mohou lidem zpřístupnit cestu k finanční nezávislosti. Dnes již je do mikrofinancování zapojeno přibližně 225 formálních bankovních a ostatních finančních institucí, které na základě několikaletých zkušeností z mikrofinančního sektoru přehodnotily náhled na platební morálku chudých obyvatel (Helms, 2006).

Mezi formální finanční instituce spadají nejen vládní banky a soukromé komerční bankovní instituce, ale i finanční kooperativy, u kterých registraci, licencování a přísnou regulaci provádí vládní subjekty. Pro chudé z venkovských oblastí často vládní banky představují jedinou formální možnost přístupu k finančním službám, jelikož jsou založené s ohledem na sociální a rozvojové cíle země. Bohužel převážná většina vládních bankovních institucí na světě trpí značným množstvím nedostatků (např. nízké množství druhů úvěrů, závislost na dotacích, politická nadvláda a neschopnost reagovat na požadavky chudých klientů). Bank Rakyat Indonesia (BRI) je nejznámější a neúspěšnější MFIs vlastněná vládou. Dnes s přibližně 4 200 pobočkami spravuje více než 30 milionů spořicíh účtů a 3 miliony úvěrů chudých obyvatel. V rozvojových zemích s problematickým přístupem k finančním službám jsou mezi obyvateli převážně oblíbené poštovní sítě, které poskytují možnost uložení peněžních prostředků a převod peněz. V některých zemích (např. v Keni) celkové množství poštovních spořicíh účtů se rovná nebo dokonce převyšuje součet spořicíh účtů všech ostatních bank dohromady. Dále mikrofinanční produkty často nabízejí i další druhy soukromých finančních institucí:

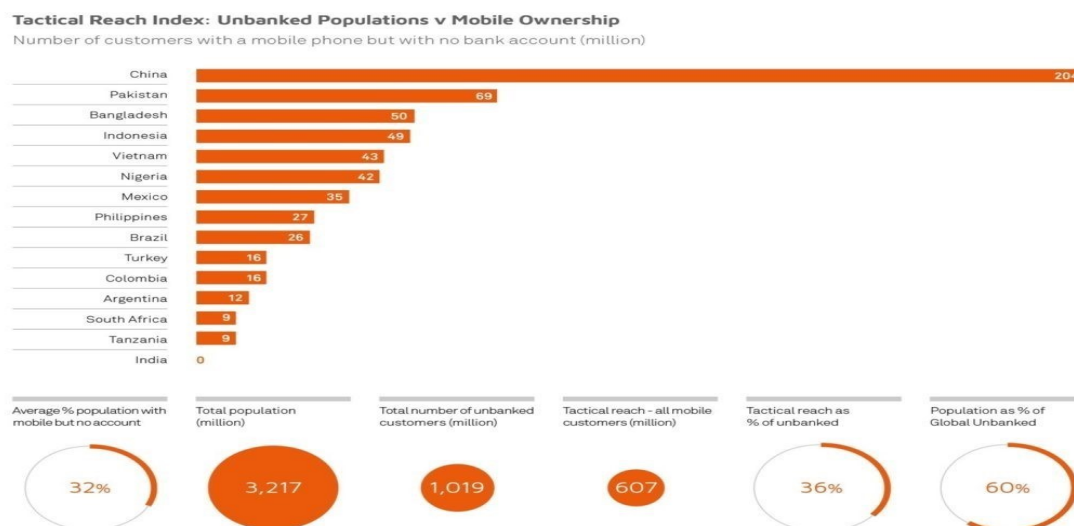
- Malé venkovské a komunitní banky vyskytující se převážně v rozvojových zemích (Ghana, Indonésie, Nigérie atd.). Charakteristické pro tento typ je vlastnictví členy komunity, kteří podíl získávají nákupem akcií bankovní instituce.
- Nebankovní finanční instituce (NBFI), které lze rozdělit na hypoteční banky, leasingové společnosti, společnosti poskytující spotřebitelské úvěry, pojišťovny a některé typy specializovaných MFIs.

- Specializované mikrofinanční banky, které zahrnují přeměněné nevládní organizace (NGO), NBFIs a banky od počátku věnující se mikrofinancování.
- Bankovní instituce s mikrofinancováním jako oborem podnikání (Helms, 2006).

1.5 Přístup k mikrofinančním službám

Jelikož pro mnoho chudých lidí je velmi složité až nemožné fyzicky se dostavit do některé MFIs anebo se nevyplatí v každé vesnici či městě z finančního hlediska budovat pobočku, tak pro tyto klienty existují i další možnosti přístupu k požadovaným mikrofinančním službám. Finanční technologie ("FinTech") pronikající do sektoru mikrofinancí mají za cíl oslovit větší množství lidí, zvýšit efektivitu a snížit provozní náklady. Dle zjištěných dat 60 % obyvatel nevlastní bankovní účet či nevyužívají žádné jiné bankovní služby pochází z pouhých 15 států světa. Přesně 1 019 milionů obyvatel nevyužívá žádné bankovní služby, ale z tohoto 607 milionů lidí vlastní mobilní telefon. Ve 14 státech (kromě Indie) lidé s mobilním telefonem převyšují počet osob s bankovním účtem hned o několik milionů (Financial Inclusion Summit, 2019).

Obr. 3 Počet lidí bez bankovního účtu, kteří by mohli mít přístup k finančním službám prostřednictvím mobilní technologie

Zdroj: (Financial Inclusion Summit, 2019)

Mobilní bankovníctví je poskytování finančních služeb prostřednictvím mobilních telefonů a nebankovních maloobchodních agentů, což pro chudé klienty představuje nové možnosti i ve vzdálených a pro MFIs těžko dosažitelných oblastech. Penetrace mobilních zařízení u chudých obyvatel poskytla mikrofinančním organizacím možnost

nabízet přístup ke všem finančním službám online (FINCA International, 2020). Převážně v rozvojových zemích na venkově mají klienti přístup k mikrofinančním službám prostřednictvím řádně proškoleného bankovního agenta, kterým může být například vlastník železářství, stánku s potravinami či obchodu. Pro účinné ověřování zákazníků jsou agenti vybaveni platebními terminály s biometrickým rozpoznáváním⁵ nebo skenováním otisků prstů. Tato technologie poskytuje klientům maximální zabezpečení a kontrolu nad financemi bez strachu z krádeže identity. Dále mají k dispozici nástroje určené k ověřování karet či změně PIN kódu. Klienti tak mohou platit účty, provádět vklady, vybírat hotovost, převádět finanční prostředky, kontrolovat stav na účtu, splácet úvěr nebo dobíjet kredit na mobilním telefonu. Agenti jsou schopni zaregistrovat i nové zákazníky a provádět KYC (“Know Your Customer”), což je proces ověřování identity klienta. Prostřednictvím mobilní technologie vybavené kamerou jsou schopni tyto operace provádět na místě, jelikož mohou pořizovat obraz zákazníka a příslušných dokumentů (BPC Processing, 2020).

⁵ Zařízení vybavené čtečkou otisků, technologií určenou k rozpoznání obličeje či geometrie ruky (Sysdo, 2020).

2 Bangladéš jako kolébka mikrofinancování

Bangladéš celosvětově proslavil převážně Muhammad Yunus, který se prostřednictvím mikrofinancování již několik let pokouší změnit životy chudých lidí k lepšímu. Bangladéš neboli oficiálním označením Bangladéšská lidová republika se nachází v jižní Asii a při své rozloze 143 998 km² a počtem obyvatel 165 milionů je jednou z nejhustěji osídlených zemí na světě. Tato země sousedící s Indií a Myanmarem se rozprostírá v deltě řek Gangy a Brahmaputry, což je z důvodu úrodných náplav pro chudou bangladéšskou populaci požehnáním pro jejich obživu. Toto území je známé nejen po celý rok zelenou vegetací způsobenou častými dešťovými srážkami, ale i pro každoročně silné monzuny, povodně a tajfuny, které ničí úrodnou zem a přispívají tak k neustále narůstající míře chudoby. Práce v zemědělství je pro velké množství zdejších obyvatel jediným zdrojem příjmů v domácnosti. V Bangladéši se pěstuje převážně rýže, pšenice, kukuřice, bavlník, juta a čaj. Jelikož zhruba 16 % tohoto státu je pokryto lesy, tak zde se naskýtá příležitost pro těžbu velkého množství dřeva, bambusu a cukrové třtiny. I přes relativně vysoké příjmy plynoucí z této činnosti má velké množství rodin problém uživit se, což má za následek všudypřítomnou podvýživu (Central Intelligence Agency, 2020).

2.1 Historické souvislosti vedoucí k založení Grameen Bank

Území Bangladéše či Bengálska (původní označení) je protkáno bohatou a trnitou historií. Jedním důležitým milníkem pro tento stát byl rok 1947, kdy s koncem druhé světové války skončila na Indickém subkontinentu britská nadvláda a z důvodu náboženských rozdílů mezi hinduismem a islámem došlo k rozdělení dříve okupovaného teritoria na dva nezávislé národy – Indii a Pákistán. Toto rozdělení bohužel pro obě země mělo tragické následky, jelikož vedlo k migraci přibližně 14 milionů obyvatel. Muslimové odešli z Indie do Pákistánu a hinduisté se přesunuli na území Indie. Tyto přesuny vyústily v masivnímu komunálnímu násilí, během kterých přišly miliony lidí o život. Bangladéš spadající pod Východní Pákistán byl stejně jako za doby britské okupace diskriminován a vykořisťován vládou Západního Pákistánu ve všech oblastech života (sociální, politické i ekonomické). Bengálská populace ve vládě neměla téměř žádné zastoupení a veškerá moc v zemi patřila Západnímu Pákistánu. V letech 1947–1971 zde byla nastolena vojenská vláda, která

postupně vytlačovala v zemi demokracii. Ačkoliv počet obyvatel v podřadné východní části byl o mnoho vyšší, tak hlavní část státního rozpočtu (75 %) náležela Západnímu Pákistánu. Sílicí nespokojenost občanů Bengálska vyústila v hromadné demonstrace a stávky, které vedly v roce 1969 k rozpadu vlády. V březnu roku 1971 se Pákistánská armáda snažila odpor občanů z výhodní části potlačit prostřednictvím jedné z nekrutějších genocid v historii, což vedlo k zahájení války za nezávislost. Válka trvala od 26. března do 16. prosince roku 1971 a skončila oficiálním prohlášením Bangladéše za nezávislý stát (European Foundation for South Asian Studies, 2017).

2.2 Demografie

V Bangladéši ukazatel hustoty zalidnění dosahuje vysokých hodnot. Na jeden kilometr čtverečný zde přibližně připadá 1,26 tisíc lidí, což tuto jihoasijskou zem řadí dle mezinárodního srovnání na desáté místo nejlidnatějších zemí světa. Za posledních 60 let se míra populačního růst v Bangladéši zřetelně snížila. Na své dosud zjištěné maximální úrovni v roce 1967 dosahovala 3,23 % a nyní se tato míra pohybuje již okolo 1 %. Ročně v zemi přibude okolo dvou milionů lidí, což pro již tak dost lidnatou a chudou zem představuje obrovský problém. Mezi důvody stále vysokého populačního růstu se uvádí nízké užívání antikoncepce, dětské manželství a vysoká míra plodnosti (World Population Review, 2020).

Od šedesátých let v Bangladéši funguje řada programů specializujících se na plánování rodiny. Jejich cílem je snižování populačního růst a zlepšování zdraví matek a dětí. Bangladéšský průzkum mezi lety 2001 a 2010 odhalil pokles úmrtnosti matek a o 40 % a dětí o 35 %. Za tímto úspěchem stojí především prováděné opatření plánovaného rodičovství, zprostředkování bezpečného porodu, očkování proti tetanu a zlepšení přístupu k dalším zdravotnickým službám (Ahmed, Islam, 2015).

Spolu s klesající novorozeneckou a dětskou úmrtností klesá i míra porodnosti, která v Bangladéši dnes dosahuje 17,88 narození na 1 000 obyvatel, což přisuzuje 2,4 narozených dětí na každou ženu⁶. Z důvodu častých dětských sňatků a brzkého mateřství je zdejší populace poměrně mladá, jelikož 34 % obyvatelům je zde do 15 let a pouze 5 % je starších 65 let. V roce 2015 zde průměrný věk obyvatel dosahoval

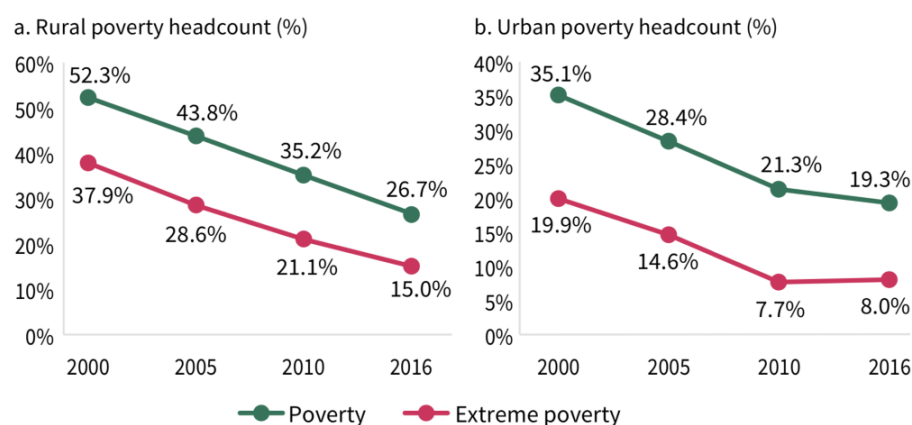
⁶ v roce 1975 připadalo 6,3 dětí (World Population Review, 2020)

25,7 let. Za poslední roky se v Bangladéši výrazně zvýšila průměrná délka života, která dle roku 2019 dosahuje 72,6 let (World Population Review, 2020).

2.3 Vývoj chudoby

Příběh Bangladéše o úspěšném boji proti chudobě a pokroku v rozvoji je pro celý svět inspirací. Za posledních deset let se tomuto asijskému státu podařilo prostřednictvím efektivních nástrojů vyvést z chudoby více než 25 milionů obyvatel. Tento úspěch se především připisuje zrychlení hospodářského růstu Bangladéše. Současně zem zaznamenává nárůst v lidském kapitálu, nižší míru porodnosti a zvýšení střední délky života, což taktéž přispívá ke zlepšení schopnosti domácností vydělávat větší množství peněz. S tímto pokrokem však dochází v Bangladéši k rozsáhlým změnám. Rychlá urbanizace v zemi má za následek rozdílnou míru snižování chudoby ve venkovských a městských oblastech. Zatímco venkovské oblasti od roku 2010 snížily chudobu o neuvěřitelných 90 %, tak městským oblastem se s narůstajícím počtem obyvatel nepodařilo udržet krok a tento pokrok byl o dost pomalejší a extrémní chudoba se téměř nesnížila. To tedy naznačuje, že úkol země skončit s extrémní chudobou ještě není u konce. Přibližně 1 ze 4 bangladéšských obyvatel stále žije v chudobě. Téměř polovina z nich dokonce žije v extrémní chudobě a nemůže si dovolit uspokojit ani základní lidské potřeby (World Bank Group, 2019).

Obr. 4 Přehled snižování chudoby ve městech a na venkově

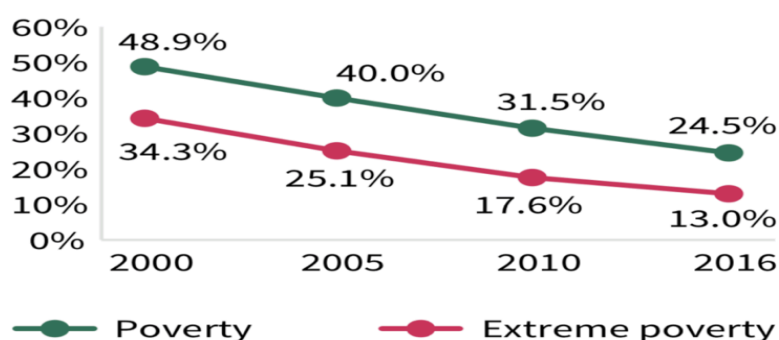

Zdroj: (World Bank Group, 2019)

Na pojem chudoba se v jednotlivých zemích světa nahlíží jinak a odvíjí se to z pohledu úrovně spotřeby obyvatelstva. Chudý člověk z rozvinutého státu (např. USA) je lépe zabezpečen než chudý obyvatel rozvojové země (např.

Bangladéš). Z tohoto důvodu se chudoba dělí na relativní a absolutní. Do skupiny relativní chudoby spadají obyvatelé disponující nízkým důchodem v porovnání se zbytkem společnosti, ale dokáží uspokojit své životní potřeby. Absolutní chudobu taktéž označovanou za extrémní či hlubokou dle Světové banky lze definovat jako neustále se zhoršující postavení lidí ve společnosti, kdy životní situace těchto obyvatel je charakteristická podvýživou, negramotností a nemocemi (Jeníček, Foltýn, 2010). V Bangladéši pod úrovní národní chudoby v roce 2018 žilo 21,8 % obyvatel, což oproti roku 2016 je zlepšení o 2,5 %. Mezinárodní hraniční hodnota pro absolutní chudobu je v dnešní době stanovena na úrovni 1,90 USD na osobu za den. Každý pod tímto prahem spadá do skupiny obyvatel žijících v extrémní chudobě. Podíl zaměstnané populace pod paritou kupní síly 1,90 USD na den v Bangladéši poklesl z úrovně v roce 2016 14,8 % na 9,2 % v roce 2019. Stále však lze více než polovinu bangladéšské populace považovat za vysoce ohroženou chudobou, jelikož úroveň spotřeby se nebezpečně přibližují prahové hodnotě chudoby (Asian Development Bank, 2020).

Obr. 5 Výrazné snížení chudoby v Bangladéši od roku 2000 do 2016

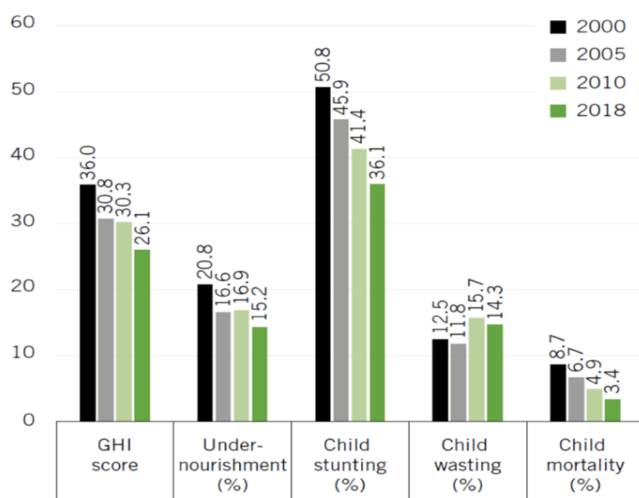

Zdroj: (World Bank Group, 2019)

S rostoucím počtem obyvatel a všudypřítomnou chudobou v zemi stoupá i míra podvýživy, která v Bangladéši zůstává jednou z nejvyšších na světě. Ačkoliv chronická podvýživa u dětí do pěti let od roku 1997 do 2019 poklesla z 60 % na 41 %, tak situace v zemi zůstává stále vážná. Odhaduje se, že v dnešní době zde do skupiny chronicky podvyživených spadá celkem šest milionů dětí. V Bangladéši se celkem 41 % dětí trpí zakrněním, 16 % chřadnutím, 22 % se narodí s nízkou porodní hmotností a 2 % jsou obézní (Save the Children, 2015).

Dle posledního zveřejněné Globálního indexu hladu “Global Hunger Index” (GHI), který každý rok vydávají společnosti Concern Worldwide a Welthungerhilfe, se Bangladéš v roce 2019 umístila se skóre 25,8 na 88. místě ze 117 zemí. Cílem indexu je posoudit pokrok a neúspěch všech zemí v boji proti hladu. Skóre GHI vychází ze čtyř ukazatelů. Jedná se o podvýživu, dětské zakrnění, dětské chřadnutí a dětskou úmrtnost. Mezi hlavní výhodu ukazatele GHI patří zahrnutí kalorických nedostatků a špatné výživy, což snižuje možnost náhodných chyb v měření, a tedy následného zkreslení situace v určité zemi. Tento index řadí příslušné státy na 100bodovou stupnici od zemí bez hladu (0) po země s vysokým problémem s podvýživou (100). Bangladéš si za poslední roky v boji s podvýživou vedla velmi dobře, ale výsledky jsou stále znepokojivé. GHI skóre za rok 2019 je stále považováno za vážné, ale oproti roku 2000 je zde znatelné zlepšení (Global Hunger Index, 2020).

Obr. 6 Globální index hladu v Bangladéši

Zdroj: (Global Hunger Index, 2018)

2.4 Nekonečný problém s korupcí

Bangladéš je jednou z nejkorumpovanějších zemí světa. Podle indexu vnímání korupce za rok 2019, který každoročně vydává Mezinárodní sekretariát Transparency International, se stát Bangladéš ze 180 hodnocených zemí umístil na 146. místě se skóre 26 na stupnici od 0 (vysoká korupce) do 100 (téměř žádná). Ze 31 zkoumaných zemí z asijsko-pacifického regionu zaujímá dokonce 28. místo,

což naznačuje zdejší vysoký nedostatek zákonů a donucovacích mechanismů (Transparency International, 2019).

Bangladéští občané korupci ve své zemi vnímají jako neustále se zvětšující problém, na což upozorňují výsledky Globálního barometru korupce společnosti. Téměř polovina respondentů je přesvědčena vysokým nárůstem úrovně korupce a 72 % dotázaných občanů uvedlo zkušenost s úplatky v minulém roce. Z důvodu absence správných pravidel a špatnou zaměstnaneckou morálkou způsobenou nízkými platy je korupce v Bangladéši všudypřítomná a nejzranitelnějšími jsou chudí obyvatelé. Mezi nejvýznamnější příjemce úplatků se řadí policie, školství, zdravotnictví, soudnictví, registrační a povolovací služby a pozemní služby. Dle průzkumu Světové banky je korupce pro zdejší společnosti již zcela běžná a předem počítají s nezbytností úplatků k zajištění státních či soukromých zakázek (Transparency International Bangladesh, 2012).

Ačkoliv množství úplatků v Bangladéši je alarmující, tak zdejší obyvatelé považují vládní kroky uskutečněné v boji proti korupci za efektivní. Mezi významné učiněné opatření patří institucionální reformy, podpis Úmluvy OSN proti korupci „*United Nations Convention Against Corruption*” (UNCAC) a přijetí nových účinnějších právních předpisů. Důvodem dlouholetého boje proti tomuto problému je nepřetržitá existence nedostatků v systému Bangladéše. Patří sem například absence veřejného ochránce práv, který má chránit osoby dané země před protiprávním jednáním úřadů či dalších institucí (Transparency International Bangladesh, 2012).

2.5 Finanční sektor

Finanční sektor v Bangladéši se v průběhu několika posledních let značně rozšířil, ale v rámci celosvětového srovnání je stále považován za malý a nedostatečně rozvinutý. Tento sektor je zde bankovním systémem zahrnujícím nebankovní finanční instituce, zprostředkovatele kapitálového trhu, pojišťovny a mikrofinanční instituce. Všechny druhy finančních institucí nejsou regulovány stejně, jelikož zdejší finanční systém se skládá ze tří širokých sektorů:

- **Formální sektor** – Zde jsou zahrnuty všechny státem regulované instituce, mezi které patří banky, nebankovní finanční instituce, pojišťovací společnosti, zprostředkovatelé na kapitálovém trhu a mikrofinanční instituce.

- **Semi-formální sektor** – Instituce spadající pod tento sektor jsou regulovány jinak, jelikož nespádají pod soudní pravomoc bangladéšské centrální banky, pojišťovacího orgánu, komise pro cenné papíry, burzy či jiného státem uzákoněného finančního regulátora. Sem spadají převážně specializované finanční instituce (například Palli Karma Sahayak Foundation, Samabay Bank, Grameen Bank atd.) a nevládní organizace.
- **Neformální sektor** – V každém rozvojovém státě na světě se špatným přístupem k finančním službám existuje poměrně rozsáhlý neformální sektor, který se skládá z vysokého množství zcela neregulovaných věřitelů (např. jednotlivci, sdružení, kluby, příbuzní, přátelé či sousedi) (Alam, Getubig, 2010).

Regulaci a kontrolu hlavní části finančního sektoru provádí centrální banka „*Bangladesh Bank*“, která se na rozdíl od rozvinutých ekonomik zaměřuje na dlouhodobé i krátkodobé finanční potřeby svého státu. Mezi hlavní činnosti centrální banky spadá řízení a kontrola finančních operací a činností bank a nebankovních finančních institucí (Bangladesh Bank, 2020a). Regulátorem kapitálového trhu v zemi je od roku 1993 Bangladéšská komise pro cenné papíry (BSEC), která má za cíl chránit zájmy investorů investujících do cenných papírů, rozvíjet trh cenných papírů a vytvářet pravidla pro záležitosti s nimi spojenými (Bangladesh Securities and Exchange Commission, 2020). Mikrofinanční operace jsou v zemi regulovány Microcredit Regulatory Authority (MRA) a pojišťovací segment má na starosti Insurance Development and Regulatory Authority (IDRA) (Alam, Getubig, 2010).

2.5.1 Bankovní trh

Bangladéšský bankovní sektor je jedním z hlavních sektorů výrazně přispívající k růstu národní ekonomiky. Ve zdejším finančním sektoru hraje systém komerčního bankovníctví zásadní roli, jelikož zdejší centrální banka je hlavním regulátorem tohoto sektoru. S ohledem na vlastnictví lze zdejší bankovní instituce rozdělit do čtyř hlavních kategorií – Státní komerční banky (SOCBs), Specializované banky (SDBs), Soukromé komerční banky (PCBs) a Národní banky (TNB). Bankovní odvětví v Bangladéši po získání nezávislosti svou cestu započalo se 6 znárodněnými komerčními bankami, 3 státními specializovanými bankami a 9 zahraničními

bankami. Během 80. let zdejší bankovní odvětví dosáhlo obrovského vzestupu příchodem velkého množství nových PCBs. Počet poboček SDBs se naopak snížil z důvodu jejich sloučení nebo změnou provozních strategií. Za posledních 10 let se množství bankovních institucí v zemi zvýšilo o 67 %, což bylo způsobeno převážně výrazným přírůstkem poboček PCBs téměř o 250 % (Habid, 2019). Současné jsou v této zemi banky primárně rozděleny do dvou typů:

- **Naplánované banky** – Bankovní instituce setrvávající na seznamu, který je vedený dle Bangladéšského bankovního řádu pocházejícího z roku 1972. Dále k tomuto typu lze řadit banky, které získaly povolení k výkonu činnosti dle zákona o bankovní společnosti z roku 1991.
- **Neplánované banky** – Banky zřízené na základě zvláštního či určitého cíle. Fungují podle libovolného zákona a nemají umožněno plnit všechny funkce jako naplánované bankovní instituce (Bangladesh Bank, 2020).

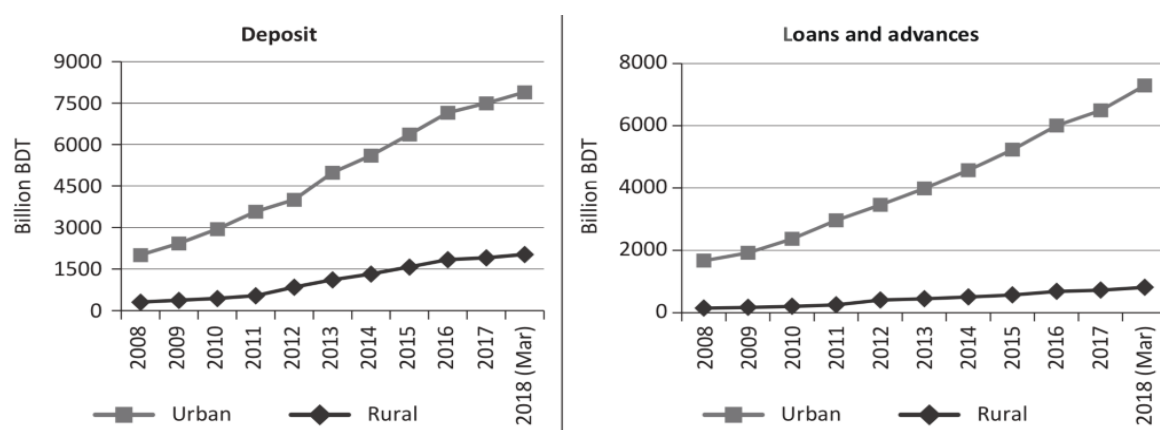
Pod plnou kontrolou a dohledem Bangladéšské banky existuje zde celkem 60 **naplánovaných bank**, které jsou rozděleny do následujících kategorií:

- **Státní komerční banky (SOCBs)** – Bangladéšská vláda zcela nebo z převážné části vlastní celkem 6 SOCBs.
- **Specializované banky (SDBs)** - V současné době zde působí 3 SDBs, které byly založeny s účelem pomoci v rozvoji zemědělství a průmyslu. Jsou plně nebo částečně vlastněny Bangladéšskou bankou.
- **Soukromé komerční banky (PCBs)** - Jsou převážně ve vlastnictví fyzických osob či soukromých subjektů a momentálně se v Bangladéši nachází celkem 42 PCB, které jsou rozděleny do dvou následujících skupin:
 - **Konvenční PCBs** – V tomto odvětví operuje 34 PCBs, které poskytují bankovní služby konvenčním způsobem (založené na úrocích).
 - **PCBs založené na islámském právu Šaría** – 8 islámských bankovních institucí vykonává bankovní činnosti v souladu s právem Šaría. Dohromady 18 konvenčních bank nabízí v zemi islámské bankovní služby.
- **Zahraniční komerční banky (FCB):** Pobočky bank má v Bangladéši celkem 9 FCB (Bangladesh Bank, 2020).

Neplánovaných bankovních institucí je nyní v Bangladéši celkem 5 a patří mezi ně Ansar VDP Innayan Bank, Karmashangosthan Bank, Grameen Bank, Jubilee Bank a Palli Sanchay Bank (Bangladesh Bank, 2020).

Bankovní instituce jsou především závislé na vkladech svých klientů, které dle Bangladesh Bank na konci září 2018 dosahovaly celkové hodnoty 9 771 miliard BDT. Z toho přibližně 89 % bylo tvořeno termínovanými vklady a přibližně 20 % vkladů pocházelo z venkovských oblastí, což je za posledních deset let nárůst o 7 %. Bankovní úvěry ve stejnou dobu dosahovaly výše 8 910 miliard BDT, ze kterých přibližně 98 % bylo v soukromém sektoru nesplacených a pouhých 10 % z těchto úvěrů pocházelo z venkovských oblastí. Trendy za poslední roky v oblasti úvěrů a vkladů naznačují neustále se zvětšující propast mezi městskými a venkovskými oblastmi (Mansur, 2020).

Obr. 7 Rozdílný vývoj vkladů a půjček v městských a venkovských oblastech

Zdroj: (HABID, 2019)

2.5.2 Islámské bankovníctví

Vedle konvenčního bankovního systému má v Bangladéši značné zastoupení i islámské bankovníctví, což je důsledkem vysokého množství obyvatel vyznávající islám (přibližně 90 %). V dnešní době je v zemi celkem 8 islámských bankovních institucí a 10 konvenčních bank, které na některých svých pobočkách nabízejí bankovní služby v souladu s islámským právem Šaría. Platí zde obecné pravidlo *“Pokud není v Koránu ani v Sunně jasný zákaz, je povolen každý obchod nebo transakce”*. Islámské finance jsou však založeny **na dvou základních principech**:

- **Materiální konečnost transakce** – Každá skutečně uskutečněná transakce musí odpovídat té podkladové.
- **Sdílení zisků / ztrát** – Strany uzavírající mezi sebou smlouvy musí sdílet zisk případně ztrátu a rizika spojená s uskutečněním určité transakce. Není dovoleno, aby jedna strana měla z transakce větší prospěch než druhá (Imad, Falahi, 2016).

V rámci islámského bankovníctví je však nutné striktně dodržovat zákony šaría, které jsou založeny na řadě zákazů, mezi které patří:

- **zákaz placení a účtování úroků/lichvy (Ribá)** - U bankovní institucí má toto opatření největší dopad na úvěry či spořicí účty, jelikož zákaz ribá nepovoluje nabít peněžních prostředků bez jakékoliv vynaložené činnosti. Aby například věřiteli z poskytnuté půjčky vznikl nějaký zisk, tak se může s dlužníkem dohodnout na společném podnikání, ze kterého věřiteli bude plynout určitý příjem.
- **zákaz investování do podniků zapojených do zakázaných činností** – Dle Koránu je zapovězeno investovat do společností obchodujících s nezákonným zbožím či službami (např. opojné nápoje, tabákové produkty či zbraně).
- **zákaz spekulace (Maysir)** - Islám striktně zakazuje hazardní hry a spekulace, které jsou považovány za zcela nespravedlivé, jelikož jimi člověk může náhodně dosáhnout nesmírného bohatství bez nutnosti vynaložení jakékoliv úsilí.
- **zákaz účasti na kontraktech s nadměrným rizikem či nejistotou (Gharar)** - Nejsou povoleny transakce, které se svou investiční podstatou podobají hazardu. Za Gharar se považují i derivátové transakce, jako jsou forwardy, futures a opce. V islámských financích je uzavírání derivátových kontraktů zcela zakázáno, jelikož jsou spojené s vysokou nejistotou dodání podkladového aktiva (Imad, Falahi, 2016).

2.5.3 Mikrofinanční sektor

Mikrofinanční sektor v Bangladéši vznikl již v 70. letech 20. století převážně zásluhou Muhammada Yunuse a řadou dalších vládních iniciativ. Vzhledem k ustavičnému provádění různých pilotních programů a experimentů převážně společnostmi

Grameen Bank a BRAC (Bangladesh Rural Advancement Committee) čelí zdejší mikrofinancování neustálému zlepšování. V Bangladéši v tomto odvětví působí hlavně čtyři typy mikrofinančních institucí (MFIs):

- Grameen Bank;
- okolo 1 500 nevládních organizací (např. Proshika, BURO-Tangail, ASA, BRO);
- komerční a specializované bankovní instituce (např. Bangladesh Krishi Bank a Rajshahi Krishi Unnayan Bank);
- Vládou sponzorované mikrofinanční programy (např. Swanirvar Bangladesh, RD-12) (Bangladesh Bank, 2020).

Ačkoliv dnes v Bangladéši na mikrofinančním trhu operuje již více než tisíc institucí, tak pouze 10 velkých MFIs spolu s Grameen Bank zaujímá na trhu podíl ve výši 87 % z celkových úspor a 81 % celkového nesplaceného úvěru v sektoru. Zavedení mikroúvěrů v Bangladéši vyvedlo miliony zdejších občanů z chudoby a pomohlo rodinám zvýšit jejich celkový příjem. V roce 2018 tuto mikrofinanční službu využívalo více jak 31 milionů bangladéšských občanů a z toho celkem 8,7 milionů klientů připadalo jen na Grameen Bank (Bangladesh Bank, 2020).

Ústředním orgánem pro dohled a monitorování všech mikrofinančních operací nevládních organizací v Bangladéši vykonává Úřad pro regulaci mikroúvěrů “Microcredit Regulatory Authority” (MRA), který byl zřízen vládou v roce 2006 přijmutím zákona o regulačních úřadech pro mikroúvěry. Hlavním cílem MRA je podporování udržitelného rozvoje mikrofinančního sektoru vytvořením příznivého prostředí pro mikrofinanční instituce. Od roku 2007 je tento úřad jediným poskytovatelem provozní licence pro MFIs, která je vyžadována k provádění mikrofinančních operací v zemi. Do června 2018 MRA celkem udělila 805 licencí nevládním organizacím, ale z toho 100 bylo zrušeno z důvodu nedodržování stanovených předpisů (Microcredit Regulatory Authority, 2020).

Před rokem 2010 pro bangladéšské mikrofinanční instituce neexistovaly žádné skutečné předpisy, což pravidelně zapříčiňovalo mnoho nesrovnalostí a nekonzistentních situací. Z tohoto důvodu MRA zavedla řadu předpisů a zásad, které jsou jednotné pro všechny licencované MFIs. Pravidla pro mikroúvěry z roku

2010 definují kromě postupu získání, pozastavení či odebrání licence i licenční poplatky, které MFIs musí pravidelně platit. MRA podle počtu dlužníků rozdělil MFIs do čtyř kategorií a pro každou jednotlivě stanovil rozdílné roční a licenční poplatky (Microcredit Regulatory Authority, 2011).

Tab. 1 Licenční poplatky a roční poplatky mikroúvěrových organizací

Kategorie	Počet dlužníků			Licenční poplatek (BDT)		Roční poplatek (BDT)	
1	Více než	1	Milion	500	Tisíc	25	Tisíc
2	Více než	100	Tisíc	200	Tisíc	15	Tisíc
	až do	1	Milion				
3	Více než	25	Tisíc	25	Tisíc	10	Tisíc
	až do	100	Tisíc				
4	Až do	25	Tisíc	10	Tisíc	5	Tisíc

Zdroj: (Microcredit Regulatory Authority, 2011)

Sektor mikrofinancování byl založen s hlavním cílem snížení chudoby na venkově prostřednictvím mikroúvěrů určených na zemědělství, obchodování a chov dobytka. Zpočátku tyto půjčky byly financovány zejména bangladéšskou vládou či bilaterálními dárci prostřednictvím spořicíh či půjčovacích programů. V průběhu let se celkový fond nejen razantně zvýšil, ale i jeho složení se výrazně změnilo. Nejdůležitějším zdrojem financování jsou dnes úspory klientů MFI a zvýhodněné půjčky od komerčních bank či od “neziskové organizace” Palli Karma-Sahayak Foundation (PKSF), která podporuje udržitelný rozvoj finančních programů určených ke snižování chudoby a vytváření nových pracovních příležitostí v Bangladéši (Microcredit Regulatory Authority, 2020).

Tab. 2 Zdroje financování nevládních mikrofinančních organizací v Bangladéši

Zdroje financování	červen 2014		červen 2015		červen 2016		červen 2017		červen 2018	
	(milion BDT)	(%)	(milion BDT)	(%)	(milion BDT)	(%)	(milion BDT)	(%)	(milion BDT)	(%)
Úspory klientů	106999	34,21	135410.4	33,94	170670	32,34	216723	34,93	262963	35,44
Půjčka od PKSF	34523.5	11,04	37769.68	9,47	40762	7,72	43922	7,08	47830.82	6,45
Půjčka od komerčních bank	51495.9	16,47	68574.2	17,19	132664	25,14	133381	21,5	152190	20,51
Dárcovský fond	6855.04	2,19	5218.45	1,31	4974	0,94	5381	0,87	7457.25	1,01
Kumulativní přebytek	100943.9 5	32,28	137706.3	34,52	168295. 5	31,89	210673	33,95	258326.04	34,82
Ostatní fondy	11914.57	3,81	14242.07	3,57	10318	1,96	10417	1,68	13137.16	1,77
Celkový	312731.9 6	100	398921.1	100	527683. 53	100	620497	100	741905.68	100

Zdroj: (Microcredit Regulatory Authority, 2020)

2.6 Perspektivní plán Bangladéše „Vize 2021“

Bangladéš v roce 2021 oslaví 50 let od vyhlášení nezávislosti a jako uznání si zdejší vláda v rámci své vize „Vize 2021“ stanovila pevné rozvojové cíle. Hlavním cílem je dosáhnout transformace v sociálně-ekonomických a environmentálních oblastech, což má Bangladéš v rámci celosvětového srovnání posunout mezi země se středními příjmy. Rok 2021 má být vrcholným bodem bangladéšské války proti chronické chudobě. Vize předkládá soubor opatření, které mají vést do roku 2021 ke splnění osmi stanovených cílů, kterými jsou:

1. stát se participativní demokracií;
2. mít účinný, odpovědný, transparentní a decentralizovaný systém správy a řízení;
3. stát se zemí bez zatížení chudoby se středními příjmy;
4. mít národ zdravých občanů;
5. rozvíjet kvalifikované a kreativní lidské zdroje;
6. být globálně integrovaným, regionálním, ekonomickým a obchodním centrem;
7. být udržitelný z hlediska životního prostředí;
8. být otevřenější a spravedlivější společností (Bangladesh Government, 2012).

Bangladéš od přijetí nezávislosti zvýšil svůj skutečný příjem na obyvatele o více jak 130 %, snížil chudobu o více než polovinu a je odhodlán splnit všechny své stanovené cíle. V dnešní době je zdejší ekonomika o mnoho pružnější a odolnější, což demonstruje skutečnost vyšší odolnosti vůči globální finanční krizi. Bangladéš nyní je taktéž mnohem schopnější zvládat případné přírodní katastrofy s minimálními ztrátami na životech. Ačkoliv se situace v zemi od vyhlášení nezávislosti o hodně změnila k lepšímu, tak téměř třetina populace zůstává pod hranicí chudoby a přibližně 40 % občanů je negramotných. Tento perspektivní plán stanovuje dlouhodobou strategii ke zlepšení situace v Bangladéši (Bangladesh Government, 2012).

Stát nemůže dosáhnout stanovených cílů dlouhodobé stability a prosperity bez nutného vybudování účinných institucí pro řádnou správu věcí veřejných. Pro splnění perspektivního plánu je nutné dle vlády provést zásadní reformy klíčových institucí, zlepšit kapacitu veřejné správy a zavést protikorupční programy. „Vize 2021“ klade

silný důraz na vytvoření odkazu řádné správy věcí veřejných se zaměřením na tři základní principy:

- zajištění právního státu;
- vyhýbání se politickému stranictví a
- budování společnosti bez korupce (Bangladesh Government, 2012).

2.6.1 Směrem k ekonomii středního příjmu

Odhodláním vlády je do roku 2021 proměnit Bangladéš na zem se středními příjmy prostřednictvím zajištění dlouhodobé makroekonomické stability. K dosažení tohoto cíle je dle perspektivního plánu bangladéšské vlády nutné, aby meziroční růst reálného HDP do roku 2015 byl na úrovni 8 %⁷ a do roku 2021 následovně rostl na 10 %. Pouze v případě vyšší produkce a růstu vývozu bude možné výrazně zlepšit životní úroveň obyvatelstva, jelikož to povede k drastickému snížení nezaměstnanosti a míry chudoby v Bangladéši. Vláda předpokládá, že do roku 2021 celkový roční příjem na obyvatele vzroste přibližně na 2 000 USD, což povede k překročení střední hranice příjmu. Pro uskutečnění vize je tedy nezbytné, aby ekonomika v období od roku 2010 do 2021 rostla trvale vysokou rychlostí (Bangladesh Government, 2012).

Tab. 3 Předpokládaný vývoj klíčových makroekonomických ukazatelů

	Benchmark FY10	Target FY15	Target FY21
Real GDP Growth (%)	6.1	8.0	10.0
CPI inflation (%)	7.5	6.0	5.2
	As per cent of GDP		
Gross Investment (%)	24.4	32.5	38.0
Gross National Savings (%)	30.0	32.1	39.1
Total government revenue (%)	10.9	14.6	20.0
Total government expenditure (%)	14.6	19.6	25.0
Exports (billion US\$)	16.2	38.8	82.0
Imports (billion US\$)	21.4	52.8	110.5
Remittances (billion US\$)	10.9	17.8	38.5
Unemployment rate (%)	30.0	20.0	15.0
Poverty (head count, %)	31.5	22.5	13.5

Zdroj: (Bangladesh Government, 2012)

⁷ skutečný meziroční růst reálného HDP v roce 2015 byl 6,5 %

V perspektivním plánu vyšší míra růst vychází z plánovaného podstatného růstu míry investic v ekonomice z úrovně 24,7 % HDP na 38 % do roku 2021. Převážná většina těchto investic má být dle předpokladů financována prostřednictvím národních úspor a přímých zahraničních investic. K dosažení uspokojivého výsledku mají napomoci nové iniciativy navržené v oblastech vzdělávání, výzkumu a vývoje, informačních technologií a vědy a technologie. Vláda s prosazováním strategie vysokého růstu hodlá přijmout opatření, které mají zamezit případné nerovnováze ve fiskálních operacích, inflaci nebo platební bilanci (Bangladesh Government, 2012).

Bohužel současná krize způsobená šířením onemocnění COVID-19 bude mít dopad i na Bangladéš. Je tedy pravděpodobné, že stanovené cíle v perspektivním plánu nebudou dodrženy. V dnešní době tento stát čelí poměrně vysokým problémům způsobených celosvětovou pandemií. Z důvodu vysoké závislosti na zahraničních objednávkách největší dopad pocítuje textilní průmysl. Uzavřené obchody zasažených zemích uzavírají továrny v Bagladéši, jelikož velké množství společností ruší své objednávky. Významný dopad na stát představuje i pokles výše přijatých remitencí, protože vývoz lidské pracovní síly je v současné době zastaven. Jelikož boj s tímto virem ještě není u konce, tak vládní agentury v Bangladéši by měly učinit kroky k ochraně ekonomiky před možným výskytem různých hrozeb souvisejících s vývojem situace ve světě (Alam, Ali, Bashar Bhuiyan, Solaiman, Abdur Rahman, 2020).

3 Muhhamed Yunus a Grammen Bank

Muhhamed Yunus, často přezdívaný jako “bankéř chudých”, patří mezi nejvýznamnější osobnosti světové ekonomie, které svým jednáním dokázaly změnit životy řady lidí k lepšímu. Tento bangladéšský ekonom se proslavil převážně myšlenkou, že půjčování peněz chudým na provozování jejich vlastních mikropodniků může ovlivnit nespočet životů. Zastává názor, že všichni mají nárok v případě potřeby získat úvěr od finančních institucí, a to i bez nutnosti ověřování jejich solventnosti. Z tohoto důvodu se rozhodl založit mikrofinanční organizaci Grammen Bank.

3.1 Životní příběh profesora Muhhameda Yunuse

Muhhamed Yunus se narodil 28. června 1940 ve státě Bangladéš. Jeho rodiče měli celkem čtrnáct dětí, ale bohužel pět zemřelo ve velmi nízkém věku. Otec vlastnil klenotnictví a v rámci měst Bathua a Chittagong patřil k nejvýznamnějším výrobcům a prodejcům šperků pro muslimské zákazníky. Nejsilnější vliv na Muhhameda Yunuse měla během dospívání jeho matka, jelikož její silná vůle a potřeba pomáhat chudým mu pomohla objevit jeho zájem o ekonomii a sociální reformu. Jako synovi obchodníka se šperky se mu dostalo kvalitního vzdělání. Po základní škole vystudoval Chittagong Collegiate School, do které chodí převážně synové vládních představitelů, jelikož nabízí jedno z nejlepších vzdělání v celém Bangladéši. V této škole po skončení studií dokonce následně vyučoval od roku 1961 do 1965 ekonomii. Během těchto let si povšiml potencialu na trhu výroby obalového materiálu a s otcem založil firmu, která ho svým úspěchem usvědčila v myšlence, že má vlohy pro podnikání. V roce 1965 mu však bylo nabídnuto prestižní Fulbrigtovo stipendium, které mu přineslo příležitost splnit si sen a vystudovat ve Spojených státech Ph.D. Po dokončení studií začal učit na Státní univerzitě Middle Tennessee, ale vítězství Bangladéše nad Pákistánem ve válce za nezávislost v roce 1971 přivedlo Muhhameda Yunuse zpět do jeho vlasti. Zprvu v roce 1972 pracoval pro Státní plánovací komisi, ale brzy rezignoval z důvodu nabídky stát se vedoucím ekonomického oddělení na Univerzitě Chittagong (Yunus, 2006).

V této době se začal zajímat o život obyvatel v Bangladéši a o míru lidí žijících pod linií chudoby. Nejvíce si všímal postavení chudých žen ve společnosti. Jako nejlevnější pracovní síle v Bangladéši jim byla nabízena pouze nudná a bezduchá

práce, která sotva pokryla náklady na přežití. V období hladomoru v roce 1974 se rozhodl založit program postavený na mikropůjčkách pro chudé obyvatelstvo, jelikož chtěl zabránit lichvářům využívat jejich bezbrannosti a zoufalství. Podmětem k tomuto kroku byla žena vyrábějící bambusové stoličky, kterou poznal ve vesnici Jobra. Při setkání ho šokovalo, že z prodeje jedné stoličky ženě zůstaly pouhé dva centy, jelikož na nákup materiálu si musela půjčovat z důvodu nedostatků peněžních prostředků od prostředníka, kterému však následně musela prodat hotovou stoličku za cenu, kterou si on určil. Právě to vedlo Muhhameda Yunuse k poskytnutí prvních půjček ve výši 27 USD, které financoval z vlastních zdrojů. I takto nízký obnos peněžních prostředků dokázal chudým lidem získat nezávislost a podpořit je v založení malých podniků. Pokusil se přesvědčit místní bankovní instituce, aby mezi své nabízené produkty zavedly půjčku zaměřenou na tyto chudé "mikropodnikatele", ale zde narazil na nedůvěru vůči splácení úvěru. Yunus však brzy po rozjetí projektu zjistil, že vesničané si váží jeho pomoci a každý půjčený cent mu vždy řádně splatili zpět. Úspěch v tomto sociálně ekonomickém programu přiměl bangladéšskou vládu a Muhhameda Yunuse v roce 1983 založit Grameen Bank (Alam, Getubig, 2010).

Za povznesení milionů rodin z chudoby a posílení postavení chudých žen ve společnosti profesor Muhhamed Yunus získal řadu ocenění. Obdržel například všechny tři nejvyšší americké civilní ceny (prezidentská medaile občanů, prezidentská medaile svobody a zlatá medaile Kongresu), které dosud celkem získalo pouhých sedm lidí. V roce 2006 získal společně s Grameen Bank Nobelovu cenu za mír na základě jeho úsilí prostřednictvím mikroúvěrů povznést hospodářský a sociální rozvoj Bangladéše (Yunus Social Business, 2020).

3.2 Vznik a financování začátků Grameen Bank

Grameen Bank neboli v překladu "Vesnická banka" již do roku 1983 mění převážně prostřednictvím mikroúvěrů svět bankovníctví. Tato banka naprosto zrušila tradiční praxi konvenčních bank odstraněním nutnosti ručení u klientů žádajících o půjčku. Vytvořila si svůj vlastní bankovní systém, který je založený na vzájemné důvěře, odpovědnosti, účasti a kreativitě. Grameen Bank nabízí úvěry nejchudší vrstvě obyvatelstva převážně na bangladéšském venkově. Věří, že za chudobu nemohou lidé, ale obklopující instituce a politiky země. Z tohoto důvodu je dle této instituce nutné učinit rozsáhlé změny v systému, které ochrání a podpoří místní obyvatelstvo.

Grameen Bank také zastává názor, že charitativní spolky nejsou dobrým nástrojem v boji s chudobou. Naopak ji prohlubují a berou jedincům iniciativu k řešení jejich nepříznivé situace. Podpora kreativity a touhy vést produktivní ekonomický život je dle této instituce účinnou zbraní proti celosvětové chudobě (Alam, Getubig, 2010).

Příběh Grameen Bank začal již v roce 1974 první drobnou půjčkou poskytnutou profesorem Muhhamadem Yunusem skupině chudých žen. Z počátku tento experimentální projekt financoval ze svého, ale s objevením výborné platební morálky a zvyšujícím se zájmem o "mikrouvěř" se obrátil s žádostí o finanční výpomoc na "Janata Bank", která je jednou z největších státních obchodních bank v Bangladéši. Po zdoluhavém vyjednávání banka souhlasila s poskytnutím úvěru Muhammadovi Yunusovi na jeho dobré jméno, jelikož k chudým obyvatelům zastávala negativní postoj převážně z důvodu neschopnosti ručení u úvěru. První půjčku, schválenou v prosinci 1976, po menších částech poskytl chudým ženám ve vesnici Jobra, které nejprve se svými kolegy rozdělil do skupin. Grameen Bank se pokoušela nejen zpřístupnit cestu k peněžním prostředkům potřebných pro výdělečnou činnost, ale zároveň přimět chudé obyvatele ke spoření a rozšířit finanční gramotnost na bangladéšském venkově prostřednictvím různých školení. Hlavní nevýhodou a veřejností často kritizovanou stránkou u mikrouvěřů GB byly a stále jsou poměrně vysoké úrokové sazby, které jsou nezbytné k pokrytí vysokých provozních nákladů (Smillie, 2009).

Jelikož v roce 1977 Yunus plánoval projekt Grameen rozšířit, tak se spojil s ředitelem "Bangladesh Krishi (agriculture) Bank" (BKB) a požádal ho o pomoc. Na základě domluvy byla v tentýž roce ve vesnici Jobra otevřena první pobočka, kterou BKB vybudovala zcela na své náklady a následně ji svěřila do výhradní péče Muhammada Yunuse, který však nesouhlasil s dominantním označením "agriculture" v názvu pobočky. Požadoval více výstižné označení, protože i nejchudší zemědělci v Bangladéši jsou bohatší než určitá část populace, jelikož vlastní pozemky a farmy. Z tohoto důvodu usiloval o pojmenování projektu "Grammen" překladem z bengálštiny "venkovský", což pro jeho klienty bez jakéhokoliv majetku bylo více výstižné. Celý oficiální název první pobočky zněl "The Experimental Grameen Branch of Agriculture Bank". Jelikož profesor Yunus již nemusel osobně ručit za každou půjčku, tak spolupráce s BKB byla daleko jednodušší než s Janata Bank. Ačkoliv ve vesnici Jobra experimentální projekt sklízel nesmírný úspěch, tak většina bankéřů

stále byla skeptická, jelikož nevěřili v proveditelnost na národní úrovni. Právě to donutilo Yunuse ukončit práci na univerzitě a založit pobočky v jiných oblastech. S finanční podporou od centrální Bangladéšské Banky v roce 1979 působení projektu rozšířil o další pobočky ve vesnických oblastech Tangail a Chittagong. Následně již za pomoci i ostatních znárodněných komerčních bank a Mezinárodního fondu pro rozvoj zemědělství (IFAD) rozšířil působení o okresy Dháka, Rangpur a Patuakhali (Yunus, 2008).

Úspěch programu Grameen ho motivoval ke snaze prosazení nezávislé finanční instituce a jeho hlavním požadavkem od začátku bylo, aby GB byla zcela vlastněna dlužníky. Na to však vláda nechtěla přistoupit a v rámci oboustranné dohody vzešlo rozhodnutí, že 40 % bude náležet státu a 60 % dlužníkům. Zlom přišel v roce 1983, kdy prezident Bangladéše podepsal oficiální prohlášení, dle kterého se Grameen Bank stala samostatnou finanční institucí. Vláda však předchozí dohodu nedodržela a dlužníkům přenechala pouhých 40 % akcií, čímž se GB stala státní bankou. Yunus s tímto rozhodnutím naprosto nesouhlasil, ale ministr financí mu přislíbil, že do dvou let vláda převážnou většinu svých akcií přenechá dlužníkům (Yunus M., 2008). V roce 2018 bangladéšská vláda vlastnila již pouhých 23,40 % a dlužníci GB 75,94 % akcií⁸. Dále pak podíl ve stejné výši 0,33 % náležel Sonaly Bank a Bangladesh Krishi Bank (Grameen Bank Annual report, 2018).

3.3 Stanovené cíle Grameen Bank platné již od roku 1976

V roce 1976 ještě před založením Grameen Bank Muhhamed Yunus založil projekt "Grameen Bank Project", který své první úspěchy zaznamenal v bangladéšské vesnici Jobra a jejím okolí mezi lety 1976 až 1979. Následně se rozšířil i do dalších okresů, a to již se sponzorováním bangladéšské centrální banky a s podporou znárodněných komerčních bank. "Grameen Bank Project" byl založen na určitých cílech, na kterých i v současné době je postavená nezávislá banka Grameen Bank:

- Umožnit přístup k bankovním službám pro chudé muže a ženy na venkově.
- Plošně odstranit vykořisťování chudých lichváři.
- Poskytnout příležitost pro samostatně výdělečnou činnost chudým nezaměstnaným venkovským občanům Bangladéše.

⁸ ženy 73,73 % a muži 2,21 % (Grameen Bank Annual report, 2018)

- Přivést ve společnosti znevýhodněné (převážně chudé ženy) do organizačního řádu, kterému rozumí.
- Zrušit začarovaný kruh “nízkých příjmů, nízkých úspor, nízkých investic, nízkých příjmů” a zavést širší a progresivní systém “nízké příjmy, úvěry a investice, vyšší příjmy, vyšší úspory, vyšší investice a vyšší příjmy” (Alam, Getubig, 2010).

Grameen Bank vychází z přesvědčení, že nejlepším způsobem informování o svých službách a způsobu fungování této bankovní instituce je podávat informace svým potencionálním či současným klientům hned z první ruky a umožnit jim nahlédnout na fungování poskytovaných mikrofinančních služeb přímo v terénu. Na základě získaných zkušeností si mohou utvořit vlastní názor na Grameen Bank a na dopad, který má na nejchudší vrstvu lidí z Bangladéše. Cílem tohoto programu je:

- vzbudit zvědavost;
- vzbudit zájem o téma mikrofinancí;
- podpořit sebemotivaci k učení;
- učit se a sdílet informace s ostatními a
- objevit individuální roli v organizaci a globální komunitě (Grameen Bank, 2020).

3.4 Organizační struktura Grameen Bank

Grameen Bank dnes je již poměrně velká instituce zaměstnávající okolo 18 353 lidí, kteří mají na starosti více jak 9,08 milionů členů, což se odhaduje na téměř 5,32 % současné populace Bangladéše. Ačkoliv se organizační struktura banky v průběhu let vyvíjela, tak vždy byla založená na značně decentralizovaném systému operací (Grameen Bank Annual report, 2018). Profesor Muhammad Yunus strukturu GB popisuje jako organizaci postavenou na principu kruhů v kruzích. “Každý kruh je úplný, ale spadá vždy pod větší.” Větší kruh se vždy snaží převést odpovědnost na bezprostředně nejbližší menší kruh. Přitom stále důkladně dbá na dohled ve všech spodních kruzích a v případě nouze za ně přebírá odpovědnost. Nejmenší kruh tvoří jednotlivé skupiny, které se vždy skládají z pěti dlužníků přebírajících odpovědnost za všechny své členy. K udržení nejvyšších zájmů GB je pokaždé osm až deset skupin organizováno do komunity nazvané “centrum”. Všechny transakce členů

se vždy provádějí na každotýdenních schůzích centra, což eliminuje případné problémy způsobené tajnými dohodami mezi dlužníky (Alam, Getubig, 2010). Všechny centra spadají pod pobočky, které jsou nejdůležitějším článkem organizační struktury. Představují kancelář na úrovni terénu s nejbližším vztahem se všemi dlužníky. Zároveň jsou hlavní jednotkou vytvářející zisk GB. Typická pobočka má na starosti 70–80 center umístěných ve vesnicích v dochozí vzdálenosti a odpovídá za utváření skupin, pravidelné proškolení členů a přebírá dohled nad jednotlivými úvěry (Khandker S., Khalily B., Khan Z., 1994). Na činnost jednotlivých poboček následně dohlíží oblastní kanceláře, které dále kontrolují zónové kanceláře zabývající se v GB správními rozhodnutími. Největší kruh je tvořen ústřední jednotkou neboli sídlem společnosti, které se nachází v Dháce a je vedeno generálním ředitelem (prof. Dr. AKM SAIFUL MAJID), jeho zástupcem a přibližně 240 dalšími zaměstnanci. K udržení chodu Grameen Bank je důležité nejen nepřetržité monitorování všech činností, ale i přístup k co největšímu množství informací, jelikož jen tehdy je možné upustit od regulačních správních opatření a dopřát jednotlivým kruhům samostatnost (Alam, Getubig, 2010).

3.5 Způsob fungování Grameen Bank

Chudí lidé, které dříve bankovní instituce přehlížely, se vznikem Grameen Bank získali šanci změnit svůj život k lepšímu. Pro zabezpečení životaschopnosti venkovského bankovního systému tato instituce vysoce dbá na intenzivní disciplínu, dohled a servis, což je výstižné pro operace vykonávané bankovními pracovníky "Bicycle bankers" u poboček s vysokým stupněm delegovaných pravomocí. Mikrofinanční služby GB poskytuje obyvatelům Bangladéše prostřednictvím 2 568 poboček v 81 678 vesnicích, což představuje 93 % z celkového množství. Jedna pobočka pokrývá cca 15 až maximálně 22 vesnic. Manažeři spolu s pracovníky využívají pravidelných návštěv k seznámení se s prostředím působení a identifikaci potencionálních klientů, které seznámí s jejich záměrem a způsobem fungování Grameen Bank (Grameen Bank, 2020).

Tuto banku nezajímá úvěrová historie žadatele či potenciální úspěšnost obchodně podnikatelského záměru, ale zajímají ji plány do budoucnosti jejich klientů. Na tom je založeno šestnáct pravidel⁹, podle kterých se Grameen Bank od roku 1984 řídí

⁹ Viz příloha 2

v rámci rozhodování o poskytnutí mikropůjčky (Němec, 2013). Jsou cíleně zaměřené především na zlepšení finanční a sociální situace. Důležitá je nejen snaha dlužníka o zlepšení své životní úrovně, ale i zabezpečení vzdělání pro své potomky. Grameen Bank od začátku svého působení až do listopadu 2019 získala celkem 9,60 milionů klientů a 97 % z nich jsou ženy (Grameen Bank, 2020).

Prostřednictvím deseti ukazatelů¹⁰ zaměstnanci Grameen Bank každoročně hodnotí, zda se ekonomická a sociální situace jejich klientů zlepšuje. Za osobu, která se vymanila z chudoby se považuje dlužník, jehož rodina splňuje podmínky zaměřené převážně na zlepšení životních podmínek, zvýšení hodnoty majetku, zabezpečení pravidelného příjmu, vlastnictví spořicího účtu či zajištění pravidelné školní docházky u dětí starších 6 let (Grameen Bank, 2020).

Ačkoliv se v Bangladéši přes 90 % obyvatel hlásí k islámu, tak Grameen Bank není finanční institucí splňující právo šaría, jelikož porušuje zákaz ribá účtováním úroků z půjček a placením úroků vkladatelům. Dle Muhammada Yunuse je to nezbytné k pokrytí správních nákladů a udržení životaschopnosti instituce, která své cíle postavila na pomoci chudým obyvatelům v obchodní činnosti, což je součástí i veršů 198 a 273 z nejdelší kapitoly Koránu Al-Baqarah (Abdul Rahman, 2007).

3.6 Přejechod z Grameen I. na Grameen II.

Jedním z důležitých historických milníků pro Grameen Bank je rok 2001. Instituce nejenže oslavila 25 let poskytování finančních produktů chudým obyvatelům Bangladéše, ale převážně je to rok přechodem z operačního systému Grameen Bank I. "Classic Grameen operating system" do nového Grameen Bank II. "Grameen Generalised system". Dr. Muhammad Yunus na konci roku 2001 znovu šokoval svět mikrofinancování svou upřímností ohledně problémů GB, se kterými se banka a klienti od vzniku potýkaly a které přiměly instituci k zavedení razantních změn. Historicky jedno z nejtěžších období pro Grameen Bank byl rok 1998, kdy Bangladéš postihly jedny z nejrozsáhlejších a nejdelších záplav, které odhalily obrovské nedostatky v systému instituce. Povodně trvající dva a půl měsíce poničily přibližně jeden milión domů, převážnou většinu plantáží s rýží a dalšími plodinami a zasáhly okolo 30 milionů obyvatel z 6 milionů rodin. Ekonomický život v zemi se zpomalil,

¹⁰ Viz příloha 3

což mělo za následek růst nezaměstnanosti, podzaměstnanosti¹¹ a neúnosný pokles příjmů chudých lidí na venkově. Grameen Bank tehdy měla 2,3 milionů členů a z toho 1,2 milionů bylo zasaženo povodněmi. Hlavním cílem pro GB bylo okamžité pomoci zachránit životy členů a jejich rodin v nejvíce zasažených oblastech. Více jak 24 000 center, což bylo přibližně 45 % z celkového počtu, bylo prohlášeno za postižené katastrofou a všechny běžné činnosti v nich byly dočasně pozastaveny. Členové po určitou dobu nesplácely úvěry a GB jim k přežití poskytla pomoc v hotovosti i naturáliích. Zároveň banka uvolnila všechny úspory, aby členové mohli co nejdříve opravit domy a obnovit svou výdělečnou činnost (Grameen Bank, 2020).

Grameen Bank v rámci změn v systému přistoupila k převážně k razantnímu zredukování nabídky produktů, kdy zrušila například všeobecné půjčky, sezónní půjčky, rodinné půjčky a více jak dalších tucet druhů úvěrů. Dále pak na základě zkušeností byl zrušen skupinový fond, který byl nahrazen přehlednějšími individuálními spořicími účty klientů. Fixní měsíční splátky byly nahrazeny variabilními, které se stanovují na základě délky trvání úvěru a na dohodě uzavřené mezi zaměstnancem GB a dlužníkem. Následně bylo odstraněno i pravidlo půjčování vždy na jeden celý rok, jelikož řada dlužníků je schopná uhradit půjčku třeba i za tři měsíce. GB také zavedla zjednodušený automatický splátkový kalendář pro dlužníky, který je více flexibilní vůči případnému vzniku neočekávaných problémů, jelikož je možné dle individuálních potřeb klientů u jednotlivých anuit upravit výši a dobu splatnosti. Do produktového portfolia GB přibýly i nové produkty jako úvěrové životní pojištění, podnikatelské půjčky a speciální opatření pro extrémně chudé. Jednou z nejdůležitějších změn bylo rozšíření nabídky spořicích produktů nejen pro členy, ale i pro lidi zvenčí. Od roku 2001 si u Grameen Bank i lidé bez úvěru mohou uložit své volné peněžní prostředky na spořicí účty. Tento krok zapříčinil změnu ve financování úvěrů, jelikož hodnota celkových vkladů klientů v GB již převyšuje celkovou výši poskytnutých půjček (Alam, Getubig, 2010).

3.7 Mikroúvěr “Grameencredit”

Profesor Yunus pro lepší zajištění splácení úvěru přišel s metodou tzv. „solidárních skupin“. Půjčka je vedená na dobrovolně vytvořenou malou skupinu po pěti lidech,

¹¹ Skutečná míra nezaměstnanosti, která je vyšší než přirozená míra nezaměstnanosti. Je spojena recesní produkční mezerou a s nízkým využitím dostupné pracovní síly.

kteří nesmějí být členy rodiny a dohromady ručí za plné a řádné splacení vypůjčených peněz. Grameen bank předpokládá, že klienti přístupem k úvěru získají možnost zapojit se do podnikatelských činností generující dostatečné příjmy, které jsou potřebné k zajištění lepších životních podmínek pro jejich rodiny. Platební morálka u skupinového úvěru je podpořena nejen vyvíjeným silným tlakem na jednotlivce ostatními členy, ale i systémem splácení. Před zahájením čerpání úvěru dlužníci musí projít pětidenním školením zaměřeným na seznámení s Grameenovou metodou. Z počátku mají pouze dva členové nárok na čerpání půjčky. Grameen Bank jeden měsíc dohlíží na fungování skupiny jako celku a kontroluje dodržování stanovených pravidel. Skupina se musí scházet minimálně jednou týdně v centru a jestliže první dva dlužníci po dobu šesti týdnů budou řádně splácet jistinu i s úroky, tak nejen dojde k navýšení dostupné částky úvěru, ale i ostatní získají nárok na jeho čerpání. Jestliže se jeden člen opozdí v placení, tak celá skupina jako celek je brána za nezpůsobilou pro nový úvěr. Výhodou tohoto typu půjčování je nejen snížení potřeby dohledu banky nad dlužníky, ale spojování lidí s různými znalostmi do silných sociálních skupin, což zvyšuje pravděpodobnost podnikatelského úspěchu. Poskytované mikroúvěry jsou nízké, ale dostatečné k financování podnikatelského záměru chudých obyvatel (např. loupání rýže, opravy strojů, pořízení dobytka). Mikroúvěry mají největší dopad na životy bangladéšských žen, které dokázaly podnikáním zvýšit svůj status, zredukovat závislost na mužském pohlaví, razantně zlepšit životní podmínky a výživu svých dětí. Dnes ženy tvoří více než 90 % ze všech dlužníků Grameen Bank. Míra splacení u mikroúvěrů poskytnutých Grameen Bank dnes dosahuje 98,92 % (Grameen Research, Inc., 2020).

3.7.1 Základní půjčka

Základní půjčka je jedním z hlavních úvěrových produktů Grameen Bank. Klienti využívají cyklicky opakující se půjčky k financování činností generující příjmy. Úvěrová smlouva se uzavírá běžně od tří měsíců do tří let a úroková sazba se pohybuje okolo 20 %. Dle předem sjednané částky a vytvořeného splátkového kalendáře se výše každotýdenní splátky může lišit. Strop půjčky se stanovuje na základě výše celkových úspor nebo výkonu dlužníka a jeho skupiny. Jestliže dlužník dodržuje stanovená bankovní pravidla, tak může během každého úvěrového cyklu navyšovat velikost úvěru. V Grameen II. je novinkou zlaté členství. Status Gold je udělen členovi, jestliže si od banky nejméně po dobu pěti let bere úvěr a zachovává

si 100 % splátkový rekord. S oceněním získá nárok na vyšší zvýšení úvěrového stropu (Alam, Getubig, 2010).

3.7.2 Flexibilní půjčka “Flexi-loan”

Jestliže dlužníci během splácení čelí neočekávaným problémům (např. selhání podnikání, nemoc, krádež, přírodní katastrofy), tak banka je ochotná prodloužit výpůjční lhůtu a snížit splátku na hodnotu přístupnou pro klienta. Minimální výše týdenní splátky by však neměla být nižší než 20 BDT. Jestliže však dlužník této možnosti využije, tak přijde o několik let budovaný úvěrový strop. Po uklidnění situace klient prostřednictvím návratu k základní půjčce začíná od začátku. Jestliže flexipůjčka nebude uhrazena do dvou let, tak Grameen Bank na ni vytváří 100 % rezervu. Když nebude splacena do tří let, tak je považována za nedobytný dluh a banka ji zcela odepíše (Alam, Getubig, 2010).

3.7.3 Půjčky na bydlení

Grameen Bank v roce 1984 zahájila program půjček na bydlení. Záměrem bylo přinutit obyvatele k opravě zchátralých zdraví škodlivých domů či postavení úplně nových. Dle pravidel banky o půjčku “Pre-basic house” může zažádat klient, který je alespoň ve třetím úvěrovém cyklu. K čerpání dalších druhů půjček na bydlení je nutné, aby dlužník dosahoval minimálně čtvrtého cyklu s perfektní historií splácení a pozemek musí být napsaný na ženu z rodiny. Jelikož je Bangladéš zemí vysoce náchylnou k častým a silným povodním, tak Grameen Bank navrhla dům odolnější vůči těmto přírodním katastrofám, kterými jsou nejvíce ohrožené převážně chudé venkovské oblasti. Zranitelná konstrukce z doškové střechy a bambusových sloupů je nahrazena střechou z pozinkovaného plechu a železobetonovými sloupy. Kromě toho dlužníci se upíší k podmínce postavení hygienické latríny, která musí být součástí každého domu (Alam, Getubig, 2010). V průběhu roku 2018 Grameen Bank na bydlení poskytla úvěry v celkové výši 844,81 milionů BDT (10,07 milionů USD) na výstavbu 18 349 domů. Od počátku takto bylo financováno 732 991 novostaveb (Grameen Bank Annual report, 2018).

Tab. 4 Druhy půjček na bydlení Grameen Bank

Druhy úvěru	Výše úvěru	Lhůta k uhrazení	Úroková sazba
Pre-basic house	5 000 BDT	3 roky	8 % na klesající zůstatek
Basic house	7 000 BDT	4 roky	8 % na klesající zůstatek
Improved basic house	7 001 – 12 000 BDT	6 let	8 % na klesající zůstatek
Moderate house	12 001 – 25 000 BDT	10 let	8 % na klesající zůstatek

Zdroj: Alam, Getubig, 2010

3.7.4 Vysokoškolské půjčky

Grameen Bank zastává názor, že účinnou zbraní pro vyvedení rozvojových zemí z chudoby je zpřístupnění cesty ke kvalitnímu vzdělání pro děti jejich dlužníků. Od roku 1997 poskytuje program půjček na vysokoškolské vzdělání ve snaze talentovaným dětem poskytnout cestu za jejich snem. Tento úvěr je určen na pokrytí všech studijních výdajů vysoké školy od imatrikulace po promoci. Zahrnuje i vstupné a poplatky za kurzy, knihy, stravu, ubytování a další nevyhnutelné výdaje. Od svého vzniku tohoto úvěru do konce roku 2018 využilo více než 54 143 bangladéšských studentů v celkové hodnotě 3 809,15 milionů BDT (52,71 milionů UDS) (Grameen Bank Annual report, 2018).

Tab. 5 Podmínky vysokoškolských půjček od Grameen Bank

Ukazatelé	
Cíle půjčky	Poskytnout příležitost dětem dlužníku k získání kvalitního vzdělání Půjčka pokryje veškeré výdaje vzniklé při studiu
Úroková sazba	0 % během studia 5 % rok po ukončení studia
Kritéria způsobilosti	Pouze pro děti dlužníka Grameen Bank Pouze na terciální nebo vyšší studium (bakalářský, magisterský, doktorandský atd.) Přijetí na VŠ nebo univerzitu s dobrým postavením. Udržovat předem stanovené skóre v každém semestru. Centrum spojené s rodičem žadatele musí souhlasit se schválením půjčky.
Harmonogram vyplácení	Výši půjčky schvaluje příslušný manažer pobočky. Celková schválená výše půjčky je vyplácena v ročních splátkách. Určitá část půjčky je vyplácena šekem a vložena na osobní spořicí účet.
Splátkový kalendář	Příjemce půjčky začíná splácet měsíčními splátkami po uplynutí jednoho roku od ukončení studia.

Zdroj: Alam, Getubig, 2010

3.7.5 Mikropodnikové půjčky

Poměrně velkému množství dlužníků se povedlo vybudovat úspěšné podnikání, které ve srovnání s ostatními generuje nadprůměrné příjmy. Grameen Bank k dosažení ještě vyšší úrovně prosperity nabízí větší mikropodnikové půjčky. Zatímco tradiční

základní půjčka je obvykle menší než 100 USD, tak u tohoto úvěru velikost není nijak omezena. Do konce roku 2018 banka vyplatila 12,69 milionů půjček mikropodnikům v celkové výši 448,27 miliardy BDT (5,82 miliardy USD). Průměrná velikost jedné půjčky se pohybovala okolo 38 426 BDT (458 USD). Nejvyšší půjčka poskytnutá Grameen Bank dosahovala výše 4 miliony BDT (47 676 USD) a byla určena na krmení ryb a drůbeže, akvakulturu a obchodování s rybami (Grameen Bank Annual report, 2018).

3.8 Grameen spořicí a penzijní fondy

Úspory hrají pro chudé obyvatele a Grameen Bank zásadní roli, jelikož slouží jako záchranný mechanismus pro případné problémy se splácením úvěrů či pro úhradu nepředvídatelných nákladů způsobených například přírodní katastrofou či nemocí v rodině. Pro své členy i širokou veřejnost tato instituce nabízí řadu spořicích produktů s velmi atraktivními úrokovými sazbami. Prostřednictvím vkladů svých klientů je Grameen Bank schopna financovat 100 % nesplacených úvěrů a více jak 57 % spořicích účtů vlastní dlužníci. Vklady pro instituci představují 141 % nesplacených půjček. Kdyby se sečetly s vlastními zdroji GB, tak částka by dosahovala do výše 157 % neuhrazených úvěrů. Na základě zkušeností v novém systému Grameen Generalized (GB II.) bylo u úspor provedeno několik zásadních změn a mezi nejzásadnější patří:

- Spořicí účty vedené skupinami jako Skupinový fond byly zrušeny a nahrazeny individuálními spořicími účty.
- „Skupinová daň“ ve výši 5 %, která se odečítala a připisovala do Skupinového fondu byla odstraněna.
- V rámci systému Grameen I. existoval pouze jeden druh spořicího účtu (Skupinový fond). Se zavedením Grameen II. se nabídkové portfolio spořicích účtů GB rozšířilo (Alam, Getubig, 2010).

Dle pravidel Grameen Bank každý člen musí mít založené dva spořicí účty:

- **Osobní spořicí účet** – Během průběžného skupinového školení si klienti založí malý fond, na který při každotýdenní schůzi ukládají povinné úspory. Výše se odvíjí od velikosti úvěru. Klient může dle potřeby kdykoliv tento účet vybrat (Alam, Getubig, 2010).

- **Grameen penzijní spoření (GPS)** - Tento produkt je navržený tak, aby donutil chudé obyvatele k vyššímu spoření. Pro členy mající u GB půjčku vyšší než 8 000 BDT je GPS povinné. Po dobu pěti nebo deseti let klient každý měsíc ukládá pevnou částku v minimální hodnotě 50 BDT. Značný zájem klientů o toto spoření spočívá v poměrně vysoké úrokové sazbě 6 % (Grameen Bank Annual report, 2018). Banka povoluje provádět vklady až s tříměsíčním zpožděním, ale více jak čtyři měsíce bez žádného uložení peněz na GPS vede k uzavření tohoto účtu a navrácení vkladů ponížených o již naběhlé úroky. Pro majitele GPS s úvěrem vyšším než 8 000 BDT toto prodloužení navíc znamená přechod ze základní půjčky na flexipůjčku (Alam, Getubig, 2010).

Dlužníci Grameen Bank věří, že nesplacený úvěr po jejich smrti nedovolí duši odpočívat v míru. GB vyvinula **Spořicí fond pojištění půjček (LISF)**, který má v případě úmrtí dlužníka předejít obavám a možným negativním následkům pro jejich rodiny. Tento program může kdykoliv spustit jakákoliv pobočka GB se záměrem postupně zahrnout všechny členy, kteří dají souhlas k převodu peněžních prostředků z osobního spořicího účtu do LISF. Dlužníci jsou povinni do LISF vložit částku ve výši 3 % z nesplacené půjčky a úroků. Pokud v následujících letech výše úvěru nepřekročí částku z předchozího roku, tak dlužník již nemusí na tento účet vkládat žádné další peněžní prostředky. Jestliže dlužná částka vzroste, tak se 3 % vypočítávají již pouze z dílčí části půjčky. V případě smrti dlužníka banka musí vystavit prohlášení o uhrazení nesplaceného úvěru a centrum musí poskytnout žádost o úmrtní list, kterou potvrdí vedoucí pobočky. Zůstatek vkladů v LISF k 31. prosinci 2018 činil 15,45 miliardy BDT (184,21 milionů USD) a celkem bylo dosud vyplaceno 7,41 miliardy BDT (97,17 milionů USD) za 530 947 zemřelých dlužníků (Grameen Bank Annual report, 2018).

3.9 Životní pojištění

Grameen Bank rodinám zemřelých dlužníků každoročně vyplácí dávky životního pojištění v celkové hodnotě od 14 milionů do 16 milionů BDT (0,17 až 0,21 milionů USD). Vyplácená částka se odvíjí od délky vlastnictví úvěru v GM, ale každá rodina obdrží minimálně 1 500 BDT. Do konce roku 2018 zemřelo 197 777 dlužníků a banka vyplatila dávky životního pojištění v celkové výši 341,93 milionů BDT (6 milionů USD). Dlužníci za tohle pojistné krytí nemusí platit žádné pojistné, jelikož se vztahuje na všechny akcionáře Grameen Bank (Grameen Bank Annual report, 2018).

3.10 Grameen Family

Muhammad Yunus se mimo mikrofinancování zaměřil i na jiné odvětví, aby jeho boj proti chudobě byl maximálně účinný. Z tohoto důvodu vznikla Grameen Family, do které krom Grameen Bank patří více jak 34 dalších organizací zaměřujících se na pomoc chudým. Grameen family je současně aktivní přibližně ve 37 zemích (Grameen Creative Lab, 2008).

3.10.1 Grameen Trust

Jedná se o neziskovou a nevládní organizaci usilující o zlepšení životní úrovně lidí žijících v chudobě, Od roku 1989 Grameen Trust podporuje, propaguje a implementuje mikrofinanční programy po celém světě. Dále v rámci svých služeb poskytuje školení a technickou pomoc mikrofinančním organizacím a snaží se vytvořit mezinárodní síť lidí a organizací bojujících proti chudobě (Grameen Bank, 2020).

3.10.2 Grameen Foundation

Grameen Foundation založil v roce 1997 Alex Counts s počátečním kapitálem ve výši 6 000 USD od zakladatele Grameen Bank. Tato nadace poskytuje chudým obyvatelům přístup k nástrojům a informacím, které potřebují ke zlepšení sociálně ekonomického postavení. U Grameen Foundation lidé nemusí mít přístup k internetu, jelikož ke spojení s jejich "Grameen Community Agent" jim postačí mobilní telefon se základními funkcemi. Členové mají například přístup k základním finančním službám, informacím o zemědělství a zdraví. Grameen Foundation usiluje o vytvoření světa bez chudoby a hladu (Grameen Foundation, 2020).

3.10.3 Grameen Shakti

Od roku 1996 tato nezisková společnost propaguje a dodává technologii obnovitelné energie do domácností na bangladéšském venkově za přijatelnou cenu. Do roku 2007 společnost nainstalovala více jak 110 000 solárních systémů. Dnes již společnost Grameen Shakti má více než milion zákazníků a každý měsíc rozsvítí 24 000 domů solární energií. Společnost dokázala, že aplikací solární energie lze poskytnout cenově dostupnou a klimaticky šetrnou energii pro chudé obyvatele venkova. Dále společnost využívá poznatků převzatých ze zkušeností Grameen

Bank a poskytuje chudým lidem práci či podporu v zahájení vlastního podnikání v oblasti obnovitelných zdrojů energie (The Right Livelihood Foundation, 2007).

3.10.4 Grameen Shikkha

Neziskový sociální podnik Grameen Shikkha byl založen Muhhamedem Yunusem v roce 1997 za účelem podpory vzdělávání zejména chudých a znevýhodněných obyvatel žijících na venkově v Bangladéši. Dále poskytuje finanční podporu formou půjček a grantů za účelem vzdělávání a umožňuje zdejším lidem využívat informační technologie ke zmírnění negramotnosti v zemi a na podporu jejich vzdělávání (Grameen Shikkha, 2020).

3.10.5 Grameen Danone Foods

Společnost Danone uzavřela smlouvu o spolupráci se společností Grameen a v březnu roku 2006 společně ohlásili vytvoření společnosti Grameen Danone Foods Ltd. v Dháce. Cílem je bojovat proti chudobě a podvýživě v Bangladéši. Společnost za přijatelnou cenu prodává ve městských i venkovských oblastech speciálně vyvinutý jogurt Shokti +, který tělu dodá 30 % denního požadavku na železo, zinek, vitamín A a jód. Dále společnost podporuje malé místní zemědělce nákupem mléka, poskytuje práci a snaží se posílit postavení „Grameen Ladies“, které prodávají jejich produkty ve venkovských oblastech (Danone, 2020).

3.10.6 Grameen America

Společnost byla založena v roce 2008 a vychází z odkazu a osvědčeného modelu Muhammada Yunuse. Jedná o nejrychleji rostoucí neziskovou mikrofinanční instituci v USA, která usiluje o posílení ženských práv ve společnosti. Grameen Amerika poskytuje mikroúvěry, finanční školení a podporuje ženy s nízkými příjmy. Jejich cílovou skupinou jsou ženy žijící pod federální hranicí chudoby, pro které je běžný finanční systém nedosažitelný. Členům poskytuje mikropůjčky o velikosti od 2 000 USD do 15 000 USD, finanční školení a podporu. Každý klient Grameen America si s mikroúvěrem zdarma zakládá u komerční banky spořicí účet, na který každý týden musí vložit určitý objem peněžních prostředků. Splácením úvěru u této společnosti si dlužník buduje i svou finanční identitu, jelikož jednotlivé splátky Grameen America vykazuje společně s Experian a Equifax (Grameen America, 2020).

4 Vývoj mikrofinancí v Bangladéši

Od získání nezávislosti a vzniku mikrofinancí Bangladéš ušel již dlouhou cestu a v dnešní době tento stát je celosvětově považován za „rozvojový zázrak“. První prezident Šejk Mujibur Rahman přezdívaný „Bangabandhu“ (přítel Bengálska) snil o „Sonar Bangla“ tedy o spravedlivé společnosti bez vykořisťování. V dnešní době Bangladéš pomalu krok za krokem plní jeho přání a do roku 2041 se chce zařadit mezi rozvinuté země. I přes mimořádné pokroky se dle kritérií OSN tento stát dnes stále řadí do skupiny nejméně rozvinutých zemí (Wazed, 2019). Značný podíl na pozitivním vývoji Bangladéše se připisuje i nevládním organizacím Grameen Bank a BRAC, které snahou o zvýšení vzdělání a práv žen přispěly ke zlepšení životních podmínek a zvýšení průměrné délky života svých občanů na 72 let¹² (Ethiraj, 2020). Boj MFIs za lepší život v Bangladéši ještě stále není u konce, ale již dnes se mikrofinančnímu sektoru přisuzují značné zásluhy za sociální změny a ekonomický růst zejména ve venkovských oblastech.

Tab. 6 Přehled základních činností MFIs v Bangladéši za poslední roky

Údaje	Červen, 2014	Červen, 2015	Červen, 2016	Červen, 2017	Červen, 2018
Počet licencovaných NGO-MFIs	742 (zrušeno 45)	753 (zrušeno 5 6)	758 (zrušeno 78)	783 (zrušeno 84)	805 (zrušeno 100)
Počet poboček	14 730	15 609	16 284	17 120	18 196
Počet zaměstnanců	109 628	110 781	127 820	139 526	153 919
Počet klientů (miliony)	25,11	26,00	27,79	30,82	31,22
Celkový počet dlužníků (miliony)	19,42	20,35	23,28	24,94	25,40
Vyplacené úvěry (miliardy BDT)	462,00	634,00	787,00	1 046,00	1 201,91
Vyplacené zemědělské půjčky (miliardy BDT)	155,73	266,25	353,00	408,88	423,69
Výše nesplacených úvěrů (miliardy BDT)	282,20	352,41	459,37	583,62	673,90
Výše nesplacených zemědělských půjček (miliardy BDT)	115,77	147,60	285,00	354,00	405,00
Výše úspor (miliardy BDT)	106,99	135,41	171,19	216,71	262,96
Obnova půjčky (miliardy BDT)	447,89	522,47	717,00	949,12	1 112,21

Zdroj: Microcredit Regulatory Authority, 2018

¹² Průměrná délka života v Indii je 68 let a v Pákistánu 66 let (Ethiraj G., 2020).

4.1 Přínosy mikrofinančních programů

Nejzásadnější výzkum zaměřený na přínosy mikroúvěrů u chudých bangladéšských občanů uskutečnili vědci ze Světové banky ve spolupráci s Bangladéšským institutem rozvojových studií (BIDS). Prostřednictvím dvacetiletého panelového průzkumu zkoumali tři nejznámější mikroúvěrové programy v Bangladéši. První kolo průzkumu uskutečněné v letech 1991 až 1992 mělo za cíl stanovit hlavní roli mikrofinancování v bangladéšském ekonomickém a sociálním rozvoji. Celkem do šetření bylo zahrnuto 1 769 domácností z náhodně vybraných 87 vesnic nacházejících se v 29 venkovských oblastech. Ve druhém kole konaném v letech 1998 až 1999 bylo do průzkumu zařazeno celkem 2 599 rodin¹³. Během uplynulých let se řada domácností rozdělila a do výzkumu pro lepší výpovědní schopnost bylo ve druhém zkoumání zařazeno 652 nových rodin ze starých i nových vesnic. Během třetího dotazování uskutečněném v letech 2010 a 2011 Institutem mikrofinancování (InM) celkový počet dotazovaných vzrostl na 3 082¹⁴. Tato několikaletá studie založená nakonec na 1 509 domácnostech byla dokončena v září roku 2011 a odhalila poměrně stabilní růst členství v mikroúvěrových programech, jelikož ze zkoumaných domácností v prvním kole průzkumu mikroúvěry u MFIs mělo celkem 26,3 %, následně v letech 1998/99 již 48,6 % a při závěrečném kole v letech 2010/11 celkem 68,5 %. Největší nárůst v poskytování mikroúvěrů zaznamenala Grameen Bank, jelikož za těchto dvacet let podíl zkoumaných rodin u této instituce vzrostl z původních 8,7 % na 27,4 % (Khandker, Samad, 2014).

Tab. 7 Míra využívání mikroúvěrů bangladéšskými domácnostmi v letech 1991–2011

Survey year	GB	BRAC	BRDB	ASA	Other programs (one or multiple)	Any program	Non-participant
1991/92 (N=1,509)	8.7 (8.6)	11.2 (9.0)	6.4 (5.8)	0 (0)	0 (0)	26.3 (23.3)	73.7
1998/98 (N=1,758)	15.1 (13.6)	16.2 (10.1)	8.3 (4.4)	4.1 (3.6)	14.9 (11.4)	48.6 (38.0)	51.4
2010/11 (N=2,322)	27.4 (21.7)	20.9 (12.3)	4.7 (1.3)	23.8 (19.3)	32.9 (28.2)	68.5 (56.2)	31.5

Zdroj: Khandker a Samad, 2014

¹³ 131 z 1767 domácností z šetření v letech 1991/92 se nepodařilo dohledat, což znamená, že míra úbytku byla okolo 7,4 % (Khandker, Samad, 2014).

¹⁴ 257 z 2 599 domácností nebylo zpětně ve třetím kole průzkumu dohledatelné, což znamenalo míru úbytku okolo 10 %. Dále celkem 740 domácností se oddělilo a vytvořilo nové (Khandker, Samad, 2014).

Z dvacetiletého průzkumu vychází i zjištění ohledně rostoucího podílu využívání mikrofinančních produktů stejnými klienty u různých MFIs. Tento růst byl zřejmý převážně ve třetím kole průzkumu v letech 2010/11, kdy téměř 61 % členů Grameen Bank využívalo nabídky i u jiných institucí specializujících se na mikrofinancování. Tyto zkoumané domácnosti nežádaly vždy pouze o nové mikroúvěry, ale využívaly například i možnost spoření peněžních prostředků u jiných institucí z důvodu lepších smluvních podmínek. Z těchto rodin mikrofinančních produktů celkem využívalo 69 %. Převážná většina tedy 56 % měla u některé z institucí mikroúvěr a pouhých 13 % bylo vlastníky jiného neúvěrového produktu. Ve sledovaném období dle zjištěných hodnot byla u mikroúvěrů zjištěna roční míra růstu vyšší než 4 %, jelikož na začátku v letech 1991/92 mikrofinanční instituce celkově těmto klientům půjčily 9 252 BDT a v rámci konečného zkoumání v období 2010/11 tato částka dosahovala 17 006 BDT. Více jak dvě třetiny z těchto hodnot náležely ženám. Nejvyšší podíl ženských klientů v letech 2010/11 měla Grameen Bank 89 % a nejnižší skupina BRAC 38 %, jelikož své mikroúvěry postupem času převážně začala zaměřovat na malé a střední podniky, které mnohem častěji vlastní muži (Khandker, Samad, 2014).

Zkoumání v průběhu času odhalilo nejen poměrně vysoké zvýšení výdajů u domácností využívajících mikrofinančních produktů, ale u převážné většiny i vysoký nárůst celkových příjmů o více jak 100 %. Není tedy překvapující, že celkový index chudoby v Bangladéši se za těchto dvacet let snížil. Z extrémní chudoby se zejména podařilo vymanit obyvatelům, kteří byli a stále jsou klienti některé ze zdejších mikrofinančních institucí (Khandker, Samad, 2014).

4.2 Dopad mikrofinancí na lidský rozvoj a ekonomický růst

Bangladéš od vzniku mikrofinančního sektoru ušla dlouhou cestu a nyní je na správné cestě stát se zemí se středními příjmy do roku 2021. Úspěchy samozřejmě nelze přisuzovat pouze MFIs, ale stojí za nimi převážně dobře zvolená strategie země a neúnavný boj za život a práva svých občanů. V rámci zkoumání je obtížné hodnotit přímé dopady mikrofinančního sektoru na lidský rozvoj či na vývoj makroekonomických ukazatelů. Od založení Grameen Bank v roce 1983 je nicméně u některých mezinárodních srovnávacích ukazatelů znatelný výrazný pokrok země. V ukazatelích sociálního a lidského rozvoje si tento stát již několik let stojí daleko lépe než sousední Indie či blízký Pákistán.

4.3 Zpráva o lidské rozvoji 2019

Vysoké nerovnosti v lidském rozvoji vyskytující se převážně v rozvojových zemích mají velmi negativní vliv na společnost, jelikož narušují sociální soudržnost a důvěru obyvatel ve vládu a instituce. Značné rozdíly v zemi mají špatný dopad na ekonomiku a obyvatele, které omezují v možnosti dosáhnout plného potenciálu v práci i v osobním životě. Zpráva o lidském rozvoji z roku 2019 pojednává o populačních nerovnostech v Bangladéši na základě získaných dat z roku 2018 (United Nations Development Programme, 2018).

4.3.1 Index lidského rozvoje

“Human Development Index” (HDI) neboli Index lidského rozvoje je každoročně od roku 1990 zveřejňován “United Nations Development Programme” (UNPD) ve Zprávě o lidském rozvoji. Tento ukazatel, hodnotící dlouhodobý pokrok v určitých zemích, se sestavuje na základě zpracování informací ze základních tří oblastí, mezi které patří dlouhý a zdravý život, přístup ke znalostem a solidní životní úroveň. Výsledná hodnota tedy představuje geometrický průměr ze součtu výsledných hodnot indexu HDP, indexu vzdělání a indexu délky života. Pohybuje se v intervalu 0-1 a je sestavována pro celkem 189 zemí (Klaus, Tříška, Loužek, Fajmon a kolektiv, 2009).

Dle dat z roku 2018 se výsledná hodnota HDI v Bangladéši zvýšila z 0,388 (1990) na 0,614, což představuje zlepšení o 58,3 %. Celkově se tento stát umístil na 135. místě, což ho řadí do kategorie zemí se středním lidským rozvojem. Výrazný pokrok v Bangladéši během sledovaných let nastal v každém ukazateli HDI¹⁵. Od roku 1990 se průměrná délka života prodloužila o 14,1 let, průměrná doba školní docházky vzrostla o 3,2 let a očekávané roky školní docházky se zvýšily dokonce o 5,6 let. Ukazatel hrubý národní příjem (GNI) se od výchozího roku dokonce vzrostl o 198,7 %. V porovnání se státy nacházející se v jižní Asii je Bangladéš stále pod průměrem, a to platí i v rámci celosvětového srovnání se všemi státy, které spadají do střední skupiny lidského rozvoje (United Nations Development Programme, 2018).

¹⁵ V Jižní Asii HDI pro rok 2019 byl 0,642 (United Nations Development Programme, 2018).

Tab. 8 Pokrok v každém ukazateli HDI

	Očekávaná délka života	Očekávané roky školní docházky	Průměrné roky školní docházky	GNI na obyvatele (2011PPP\$)	Hodnota HDI
1990	58,2	5,6	2,8	1,358	0,388
1995	62,0	6,6	3,3	1,531	0,427
2000	65,4	7,5	4,1	1,750	0,470
2005	67,8	8,4	4,5	2,082	0,506
2010	69,9	9,2	5,3	2,723	0,549
2015	71,5	10,3	5,8	3,439	0,588
2016	71,8	10,8	5,9	3,620	0,599
2017	72,1	11,2	6,1	3,792	0,609
2018	72,3	11,2	6,1	4,057	0,614

Zdroj: United Nations Development Programme, 2018

Ve výroční zprávě jsou také zveřejněny výsledky Indexu lidského rozvoje upraveného podle nerovnosti (IHDI), který pravdivěji popisuje vývoj země. Výpočet IHDI bere na vědomí případné nerovnosti v distribuci lidského rozvoje mezi populací v určité zemi. Rozdíl mezi ukazateli HDI a IHDI představuje „ztrátu“ v lidském vývoji, která se zvyšuje s narůstajícími populačními rozdíly. Po diskontování nerovnosti ve všech třech dimenzích bangladéšské výsledné HDI z roku 2018 kleslo na hodnotu 0,465, což představuje ztrátu o 24,3 %. Pro země se středním lidským rozvojem a pro celou jižní Asii tato průměrná ztráta dosahuje výše 25,9 %. Pro všechny státy se dále ještě stanovuje koeficient lidské nerovnosti (přímá míra nerovnosti), který se vypočítá pomocí neváženého aritmetického průměru z odhadovaných nerovností ve zdraví, vzdělání a příjmech. Pro Bangladéš byl dle dat z roku 2018 stanoven na 23,6 % (United Nations Development Programme, 2018).

4.3.2 Index genderového rozvoje

“Gender Development Index” (GDI) neboli Index genderového rozvoje měří nerovnost mezi ženským a mužským pohlavím při dosahování výsledků ve třech základních dimenzích lidského rozvoje. GDI představuje poměr HDI vypočítaného zvlášť pro obě pohlaví. Počítá se celkem pro 166 zemí, které jsou seskupeny do pěti skupin podle absolutní odchylky od parity pohlaví v HDI. Státy jsou v žebříčku řazeny bez ohledu upřednostňování žen či mužů. V Bangladéši v roce 2018 hodnota HDI pro ženy dosahovala 0,575 a pro muže 0,642. Výsledné GDI 0,895 řadí tento stát do páté skupiny, která zahrnuje země s vysokými rozdíly mezi oběma pohlavími (United Nations Development Programme, 2018).

4.3.3 Index nerovnosti pohlaví

Převážně v rozvojových zemích i přes znatelné pokroky jsou ženy a dívky až příliš často diskriminovány (např. ve zdravotnictví, školství, na trhu práce atd.), což má negativní vliv na jejich svobodu a schopnosti potřebné k lepšímu životu. “Gender Inequality Index” (GII) neboli Index nerovnosti pohlaví zkoumá nerovnosti mezi ženami a muži ve třech dimenzích. První je reprodukční zdraví, které se měří podle úmrtnosti matek a míry porodnosti dospívajících žen. Dále posílení ve společnosti se měří podílem ženami obsazených parlamentních křesel a podílem žen a mužů starších 25 let s minimálně dosaženým středním vzděláním. Třetí dimenzí je ekonomická aktivita, která vyjadřuje míru účasti na trhu práce žen a mužů starších 15 let (United Nations Development Programme, 2018).

V roce 2018 hodnota GI pro Bangladéš byla 0,536, což tento stát ze 162 zkoumaných zemí řadí v žebříčku na 129. místo. V Bangladéši celkem 20,3 % parlamentní křesla drží ženy a 45,3 % dospělých žen má ukončené alespoň středoškolské vzdělání (mužů celkem 49,2 %). Na 100 000 živě narozených dětí z příčin způsobených porodem či těhotenstvím zemře 176 žen. Na 1 000 dospívajících ve věku 15–19 let připadá 83 porodů. V této zemi účast na trhu práce u žen je 36 % a u mužů 81,3 % (United Nations Development Programme, 2018).

4.4 Ekonomický růst

Mnoho studií uvádí, že mikrofinanční produkty mohou mít na ekonomiku státu a na život chudých jak negativní, tak i pozitivní vliv. Téměř všechny dosud uskutečněné studie se však shodují na pozitivním vlivu mikrofinancování na blahobyt dlužníků. Z dostupných dat bylo zjištěno, že nejprve průměrná úroveň bohatství chudých na chvíli značně poklesne, jelikož výroba produktů a zahájení podnikání vyžaduje určitý čas. Následně se bohatství chudých začíná zvětšovat, protože ze své výdělečné činnosti postupně generují čím dál vyšší příjmy. Jelikož v Bangladéši poměrně vysoký počet lidí vlastní mikroúvěr, tak dle výsledků z drtivého množství studií lze očekávat pozitivní účinek na makroekonomický vývoj země. Studie Masudové z roku 2010, zkoumající údaje z více než 102 zemí prostřednictvím Grangerova testu kauzality¹⁶, potvrzuje spojitost mezi větším šířením

¹⁶ Grangerův test kauzality představuje statistický test stanovující, zda daná časová řada má nějaký význam pro předpověď jiné časové řady (Jílek, 2013).

mikrofinancování a rychlejším ekonomickým růstem. Existuje však i řada studií teoreticky dokazující možnou existenci kanálů, kterými mikrofinanční sektor může mít na ekonomický růst i negativní vliv. Příkladem je studie Emersona a McGougha z roku 2010, která zkoumá dopad mikrofinancování na růst prostřednictvím investic do lidského kapitálu. Literatura obvykle předpokládá, že umožnění snadnějšího přístupu k finančním prostředkům za rozumnou cenu přiměje chudé domácnosti více utrácet za vzdělávání dětí, čímž poroste lidský kapitál, který bude mít pozitivní vliv na ekonomický růst. Studie Emersona a McGougha přišla s možnou existencí mechanismu vyvracející tento pozitivní dopad. Předpokládají, že u chudých domácností využívající mikrofinanční produkty růst výnosů z podnikání povede i k růstu nákladů na příležitostné vzdělávání potřebné k provozu výdělečné činnosti. To může vést k odrazování rodičů posílat své děti do školy, jelikož se obávají rostoucích výdajů a možné neschopnosti včasného splacení závazků u MFIs. Dále pak většina studií potvrzujících negativní účinek vychází z možného dopadu na růst mezd, který je způsoben rozšiřováním mikrofinančního sektoru. Vyšší mzdové sazby mohou snížit podnikatelské zisky, což by mohlo oslabit začínající či méně úspěšné chudé podnikatele. Je tedy nutné si uvědomit, že šíření mikrofinancování prostřednictvím různých kanálů může ekonomický růst ovlivnit pozitivně i negativně (Selim, Osmani, Baqui Kahalii, 2014).

Bangladéšská studie z roku 2015 pro odhad makroekonomického dopadu mikrofinancování používá model CGE¹⁷, který je konstruovaný prostřednictvím standardního statistického modelu „*Partnerství pro hospodářskou politiku*“ (PEP). Z údajů na národní úrovni bylo zjištěno, že v průměru k produktivním účelům bylo do roku 2015 použito přibližně 47 % mikroúvěrů. Přibližně 5 % z celkových národních produktivních investic bylo financováno vypůjčeným kapitálem od mikrofinančních institucí. Jelikož dlužníci MFIs část investic financovali z příjmů generovaných z části zásluhou předchozích mikroúvěrů, tak dle údajů získaných z databáze “Institute for Inclusive Finance and Development” mikrofinanční instituce stojí přibližně za 20 % produktivních investic. V roce 2012 podíl MFIs na celkovém kapitálu v ekonomice Bangladéše dle studie dosahoval výše 9,9 % (Selim, Osmani, Baqui Kahalii, 2014).

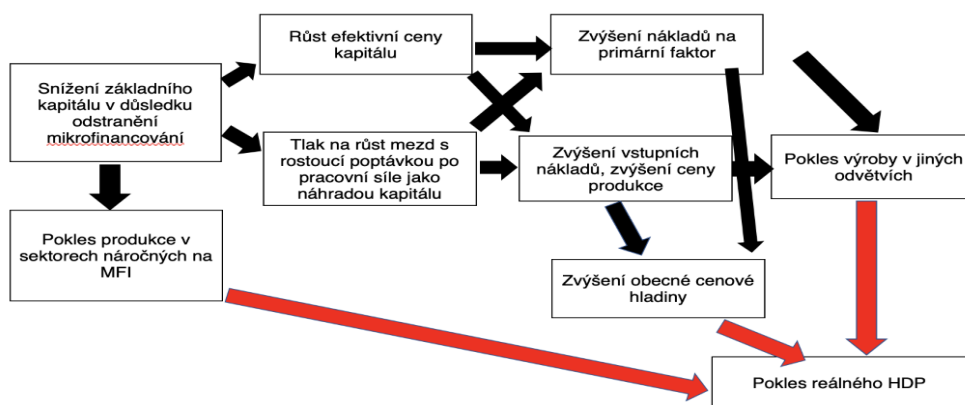
¹⁷ Modely CGE „Computable general equilibrium“ jsou třídou ekonomických modelů využívajících skutečné ekonomické údaje k odhadu pravděpodobné reakce ekonomiky na změny v politice, technologii či v dalších vnějších faktorech (Lofgren, Harris, Robinson, 2002).

Tato studie také zkoumala hypotetický vývoj ekonomiky země v případě neexistence mikrofinančního sektoru. Dle výsledků by zprvu zánikem mikrofinancí poklesl výrazně základní kapitál Bangladéše o podíl, který náleží MFIs. Nepříznivý vliv by zejména pociťovaly odvětví nejvíce využívající mikrofinančních produktů, jelikož důsledkem toho by jim výrazně poklesla produkce, což by následně přispělo k poklesu reálného HDP. Rovněž neexistence MFIs by zvýšila efektivní cenu kapitálu a sílil by tlak na růst mezd, jelikož by vzrostla poptávka po pracovní síle z důvodu snahy vyvážit pokles kapitálových zásob. Růst efektivní ceny kapitálu a mezd by následně ve výrobním procesu vedl k růstu nákladů na primární faktor, což by přispělo k růstu vstupních nákladů a následně k poklesu výroby ve všech sektorech ekonomiky. Při dané cenové hladině by došlo ke snížení nominálního a reálného HDP. Vyšší náklady by současně obecnou cenovou hladinu tlačily nahoru, což by vedlo k dalšímu poklesu reálného HDP. Mezi další možné efekty způsobené růstem obecné cenové hladiny patří i změny reálného směnného kurzu a domácích vývozních cen. Zrušení mikrofinancování v zemi by tedy mělo negativní vliv na ekonomický růst z důvodu:

- ztráty kapitálu MFIs;
- ztráty výdajů na bydlení domácností s přístupem k mikropůjčkám;
- ztráty zlepšení souhrnné produktivity výrobních faktorů, které mikropodniky dosáhly pomocí mikroúvěrů (Selim, Osmani, Baqui Kahalii, 2014).

Více jako 70 % z celkové ztráty HDP plynoucí ze zániku mikrofinančního sektoru by dle studie zaujímal ubytek kapitálu MFIs. Dopady stažení výdajů na bydlení by se pohybovaly v rozmezí 10 % až 13 % a u produktivity 15 % až 17 %. Nejsilnější negativní vliv plynoucí ze zrušení mikrofinancování by dopadl na zemědělské odvětví, jelikož mikroúvěry nejvíce využívají domácnosti na chudém bangladéšském venkově. Odhady ve studii uvádí, že na HDP venkova mikrofinancování má podíl v rozmezí 12,6 % až 16,6 % a na celkovém HDP se tento podíl pohybuje přibližně okolo 8,9 % a 11,9 % (Selim, Osmani, Baqui Kahalii, 2014).

Obr. 8 Dopad případného odstranění mikrofinancování na HDP Bangladéše

Zdroj: Selim, Osmani, Baqui Kahalii, 2014

4.5 Vývoj Makroekonomických ukazatelů

V posledních několika letech se z hlediska makroekonomické výkonnosti Bangladéši daří velmi dobře. Růst HDP v hospodářském roce 2019 dosahoval výše 8,1 %. Hlavním hnacím motorem růstu na straně poptávky byla převážně soukromá domácí spotřeba, která na HDP představovala podíl 69,7 %. V předchozím roce byl zde zaznamenán růst přibližně o 5,4 %, což se připisovalo vyššímu přílivu remitencí a růstu mezd ve státní správě i soukromém sektoru. Ačkoliv růst reálné spotřeby vlády ve srovnání s rokem 2018 byl vyšší o téměř 8 %, tak z hlediska zveřejňovaných hodnot z několika předchozích let výrazně zpomalil. Růst investic do hrubého fixního kapitálu z 10,5 % ve fiskálním roce 2019 poklesl na 8,2 %. Tento pokles se připisuje nejen razantnímu snížení množství poskytovaných bankovních úvěrů, ale převážně zpomalení růstu soukromých investic zejména do odvětví výroby z důvodu již dokončených upgradů na výrobních zařízeních. Na druhou stranu růst investic veřejného sektoru v roce 2019 vzrostl o 10,4 % z důvodu realizace ohromných infrastrukturních projektů (např. stavba mostů, silnic, železničních tratí či ekonomických zón). Vývoz země v roce 2019 se zvýšil o 10,5 % (v roce 2018 růst o 5,3 %), což se přisuzuje přesměrování vývozních objednávek z Číny. V Bangladéši největší podíl na exportu zaujímá oděvní průmysl. V roce 2018 na celkovém vývozu měl podíl ve výši 84 % a v hospodářském roce 2019 dokonce ještě vzrostl o 11,5 %. Na druhou stranu vývoz kůže a kožených výrobků, který na celkových příjmech z exportu každoročně zaujímá v Bangladéši druhé místo, poklesl o 6 %. Celkový

dovoz se naopak zpomalil, což se připisuje zvýšení potravinové soběstačnosti Bangladéše a snížení dopravy strojů (World Bank Group, 2019).

Z počátku roku 2019 meziroční míra inflace založená na indexu spotřebitelských cen (CPI) dosahovala výše 5,5 %, což ve srovnání s předchozím rokem je pokles o 0,3 procentních bodů, který se přisuzuje snížení cen potravin. V červenci Bangladěš však zasáhly masivní monzunové povodně, což zvrátilo pokles cen převážně u rýže (hlavní bangladéšské plodiny). Vyšší nárůst cen byl zaznamenán v nepotravinářském průmyslu (např. u oděvů, obuvi, dopravy či vybavení do domácnosti), což se přisuzuje růstu poptávky. Průměrná roční míra inflace na konci roku 2019 v Bangladéši byla 5,6 % (World Bank Group, 2019).

Mikrofinanční sektor od svého vzniku má poměrně vysoký vliv i na míru zaměstnanosti v Bangladéši. Odhaduje se, že mikrofinancování zde přispělo k vytvoření přibližně 10 milionů nových pracovních míst. Již delší dobu v Bangladéši sílí poptávka po dovednostech na vysoké úrovni, ale nabídka je stále relativně omezená. Aby tento stát udržel hospodářský růst je nutné neustále zvyšovat investice do lidského kapitálu. Dle průzkumů trhu přibližně 69 % zaměstnavatelů uvedlo, že na pracovním trhu je akutní nedostatek vysoce kvalifikovaných uchazečů (World Bank Group, 2019).

MFIs z hlediska své podstaty na vývoj makroekonomických ukazatelů v zemi mají poměrně silný vliv. Zpřístupnění cesty chudým obyvatelům k financování zlepšuje jejich finanční začlenění, což má pozitivní vliv na hospodářský růst. Mikrofinanční sektor ovlivňuje ekonomickou strukturu i nepřímo, jelikož usiluje o zvýšení postavení žen ve společnosti, zlepšení gramotnosti a snížení nerovnosti ve příjmech. MFIs v Bangladéši se snaží chudé obyvatele podpořit v jejich podnikatelské činnosti a zároveň usilují o zvýšení množství vzdělaných lidí v zemi. K dosažení vyššího vzdělání krom různých druhů školení například Grameen Bank poskytuje Vysokoškolskou půjčku, která s výhodně nastaveným splátkovým kalendářem poskytuje chudým obyvatelům nové možnosti.

4.6 Mikrofinancování v Evropě

Evropský mikrofinanční trh je stále relativně mladý, jelikož většina zdejších společností začala poskytovat mikrofinanční produkty až po roce 2000. Najdou se zde i MFIs, které svou činnost zahájily již před rokem 1990 a převážně

se nacházejí na území Rumunska, Velké Británie, Francie a Itálie. MFIs v celé Evropě stejně jako v Bangladéši převážně cílí na skupinu obyvatel, kterou z důvodu vysoké rizikivosti tradiční bankovní instituce často přehlížejí (např. nezaměstnaní, ženy, uprchlíci, mladí či staří lidé, zdravotně postižení atd.). Tyto evropské společnosti taktéž poskytují drobnou finanční pomoc prostřednictvím mikroúvěrů malým podnikatelům či osobám s okamžitou potřebou peněžních prostředků. Finanční produkty jsou často mikrofinančními institucemi doplněny o nefinanční produkty a služby, které pomáhají klientům zlepšit potřebné dovednosti v oblasti finančního řízení a rozvoje podnikání. MFIs se tímto způsobem snaží zlepšit i finanční gramotnost obyvatel a předejít možným nepříznivým situacím (např. předlužení klientů) (Ruesta, Benaglio, 2020).

Jelikož každý evropský stát má jiný právní a regulační rámec, tak i zde na finančním trhu působí různé formy institucí nabízejících mikrofinanční produkty (soukromé banky, státní banky, nebankovní finanční instituce, družstevní záložny / finanční družstva, nevládní organizace a orgány vlády). Primárními poskytovateli mikroúvěrů na evropském finančním trhu jsou nebankovní mikrofinanční instituce (88 %), které nejsou zatíženy povinností striktně dodržovat zákony upravující oblast bankovníctví. Podle právních zákonů EU se na nebankovní finanční instituce nepřijímající vklady od veřejnosti nevztahuje žádné zákonné omezení poskytování úvěrů. Bankovní regulace EU dokonce ani neobsahuje přesnou definici mikroúvěru. Zatímco v Bangladéši regulaci a dohled nad mikrofinančními institucemi vykonává Mikrofinance Regulation Authority, tak na území Evropy pouze sedm států ve svém vnitrostátním právu má předpisy o mikroúvěrech. Ve Francii, Itálii a Kosovu jsou daná opatření definována v zákoně o bankovníctví. Právní úprava mikroúvěrů v Bosně a Hercegovině a Portugalsku je součástí buď jiného zákona či vyhlášky. V Rumunsku a Černé Hoře odkaz na mikroúvěr existuje pouze ve formě nařízení nebankovních finančních institucí (Ruesta, Benaglio, 2020).

Poměrně vysoká rozmanitost evropských MFIs je způsobena i odlišným přístupem k poskytování. Zpráva z průzkumu z let 2016-2017 uvádí, že ze vzorku 156 MFIs se více jak polovina přímo specializuje na mikroúvěry (podíl na celkovém obratu je vyšší než 75 %) a u zbylých 22 % je mikroúvěr pouze přidruženým finančním produktem (podíl na celkovém obratu je menší než 25 %). Na evropském mikrofinančním trhu některé MFIs nabízejí i další druhy finančních produktů, mezi

kteří patří například spořicí účty, pojištění, hypotéky, leasingy, běžné účty, factoring a další (Ruesta, Benaglio, 2020).

I v této části světa je pro převážnou většinu MFIs klíčovým produktem podnikatelský či osobní mikroúvěr. Ve srovnání s úvěry nabízenými tradičními bankovními institucemi se jedná o menší půjčku s kratší dobou splatnosti a poměrně vysokým RPSN, které je výrazně vyšší u osobních mikroúvěrů. Výše RPSN se u všech MFIs výrazně odlišuje. U podnikatelských mikropůjček se běžně pohybuje od 2 % do 34,3 % a u osobních od 1, 2 % do 95 %. Průměrná doba trvání je u podnikatelských mikropůjček okolo 45 měsíců a u osobních přibližně dosahuje 31 měsíců. V Evropě nejdelší možnou dobu trvání u mikroúvěru poskytuje jedna řecká MFIs. Klienti této instituce mají možnost drobnou půjčku maximálně splácet 245 měsíců. I v Evropě se snaží MFIs svým zákazníkům poskytnout co nejkomfortnější služby a z toho důvodu investují do nových digitálních řešení, které umožní klientovi podat žádost o mikroúvěr a nahrát potřebné dokumenty pohodlně odkudkoliv. Stále na evropské mikrofinančním trhu převyšuje z důvodu vyšší bezpečnosti tradiční způsob, u kterého se zákazník musí alespoň jednou dostavit osobně na pobočku (Ruesta, Benaglio, 2020).

V roce 2010 byl v Evropské unii spuštěn Evropský nástroj mikrofinancování Progress, který se zaměřuje na mikropodnikatele a jednotlivce s omezeným přístupem na konvenční úvěrový trh (např. podnikatelky, mladé lidi, zdravotně postižené atd.). Hlavním cílem je podpořit často diskriminované skupiny obyvatel, kteří na trhu práce čelí nejistotě a usilují o založení či rozvoj vlastních mikropodniků. Z tohoto důvodu Mikrofinancování Progress ve členských státech EU usiluje o zvýšení přístupnosti k malým půjčkám do 25 000 EUR. Dnes se podpora mikrofinancování v EU provádí za pomoci Programu Evropské komise pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI), který neposkytuje finanční prostředky přímo mikropodnikům či jednotlivcům, ale pomáhá důkladně vybraným veřejným a soukromým institucím, které poskytují mikroúvěry. Ve členských státech EU usiluje o navýšení objemu půjčovaných peněžních prostředků, což povede k možnosti uspokojení většího množství žadatelů o mikroúvěr. Mimo podpory v podobě finančních prostředků EaSI poskytovatelům mikroúvěru vydává záruky, čímž se s danými věřiteli dělí o riziko vyplývající z poskytovaných půjček nejrizikovější skupině obyvatel (European Commission, 2020).

4.7 Mikrofinancování v České republice

V České republice podoba mikrofinancování jako je v Bangladéši nebo jiných evropských státech dosud neexistuje, ale již bylo zde pořádáno několik konferencí zaměřených na možnosti budoucího využití mikrofinančních produktů v českých podmínkách. Samozřejmě tento stát je z hlediska ekonomického vývoje či lidského rozvoje naprosto na jiné úrovni než chudá rozvojová země Bangladéš. Česká podoba mikrofinancování by měla v budoucnosti převážně cílit na znevýhodněné skupiny obyvatel (např. ženy, absolventi či sociálně slabší osoby), které mají zájem začít podnikat, ale u tradičních bankovních institucí mají prakticky nulovou šanci získat úvěr. Podmětem k řešení momentální situace jsou i výsledky z průzkumu "Doing Business 2014" prováděném Světovou obchodní bankou. ČR se umístila ze 189 zemí na 75. místě, jelikož jedním z největších problémů tohoto státu je málo přívětivé prostředí pro podnikatele. Způsob předpokládaného zavedení mikrofinancování do ČR je často kritizován jinými státy, jelikož se převážně soustředí na podnikatele a necílí na zmírňování míry chudoby a nezaměstnanosti (Chaloupková, Kubálková, 2015).

V současné době finanční společnosti v ČR nabízejí pouze mikropůjčky, což jsou krátkodobé úvěry o velikosti maximálně do několika desítek tisíc Kč. Tento typ půjček je zaměřen zejména na lidi s urgentní potřebou peněžních prostředků, protože tyto společnosti jsou schopné svým klientům půjčit malý obnos k i během několika málo minut. Jelikož k posouzení žádosti o mikropůjčku věřitel klade nižší důraz na informace o klientovi a ke sjednání potřebuje daleko menší množství dokladů, tak stejně jako u většiny bangladéšských mikroúvěrů jsou tyto půjčky z důvodu vyšší rizikovitosti zatíženy poměrně vysokou úrokovou sazbou, a tedy i roční procentní sazbou nákladů (RPSN). Výhodou tohoto typu půjčky je převážně snadnost vyřízení. Zájemce musí na webových stránkách příslušné finanční společnosti vyplnit pouze jednoduchý formulář, přiložit několik dokladů, určit si výši a termín splatnosti půjčky. Schvalovací proces trvá jen několik málo minut od odeslání žádosti a zájemce je o odsouhlasení či zamítnutí informován přes SMS zprávu. Některé společnosti okamžitě po schválení půjčky umožňují čerpat peněžní prostředky. Zájemce si může zažádat i o mikropůjčku na ruku, která je z důvodu vyšší rizikovitosti zatížena vyšším RPSN. Peníze jsou vyplaceny při podpisu smlouvy finančním asistentem, který se za klientem osobně dostaví na předem stanovené místo v určitém čase. Některé

společnosti nabízejí ještě možnost vyzvednutí půjčky na některé pobočce ze spolupracující sítě (např. čerpací stanice, obchody, trafiky atd.). Splácení u půjčky na ruku probíhá stejným způsobem jako vyplacení. Řada těchto společností v ČR nabízí novým zákazníkům možnost získat první půjčku zcela bez úroků. Jestliže klient jednotlivé splátky hradí ve stanovené době plnění, tak nezaplatí ani korunu navíc. Takto snadno získatelné peněžní prostředky mohou přivést řadu lidí do finančních problémů, jelikož první bezúročná půjčka může u zákazníka vyvolat mylný pocit potřeby po další půjčce zatížené již vysokým RPSN (Banky.cz, 2020).

Krom finančních společností typu CreditON či Provident mikropůjčky na zdejším trhu nabízí i některé tradiční bankovní instituce, jako například Equa bank nebo Raiffeisenbank. Ve srovnání s nebankovními institucemi zde klienti mají možnost získat daleko nižší úrokové sazby za cenu delší schvalovací doby a nutnosti doložení vyššího množství dokladů (Banky.cz, 2020).

Tab. 9 Příklad finančních společností nabízejících mikroúvěr

Finanční společnost	Druhy půjček	RPSN (úvěr 4 000 Kč na 30 dní)	Splátka (úvěr 4 000 Kč na 30 dní)
Equa bank	Minutová půjčka	16 %	4 054 Kč
Kamali	Malá půjčka	49 %	4 132 Kč
SOS Credit	Rychlá nebankovní půjčka	780 %	4 726 Kč
Zaplo Finance s.r.o.	Opakovaná půjčka	1 141 %	4 920 Kč
Kredito24 s.r.o.	Rychlá půjčka	2 334 %	5 200 Kč
Ferratum Bank	Ferratum Mikro	3 037 %	5 320 Kč
CreditON	Extra	5 909 %	5 599 Kč

Zdroj: Banky.cz, 2020

4.8 Provident Financial s.r.o

Provident Financial založil Sir Joshua A. Waddilove ve Velké Británii v roce 1880 a prvním nabízeným produktem byl "šek od Providentu". V roce 1997 společnost rozšířila své pole působení o další státy, což podpořilo vznik mezinárodní skupiny Provident Financial s.r.o., která se z důvodu oddělení od britského Providentu v roce 2006 přejmenovala na International Personal Finance (IPF). Dnes skupina IPF poskytuje finanční služby již ve dvanácti zemích světa (v ČR, Polsku, Maďarsku, Bulharsku, Rumunsku, Finsku, Litvě, Estonsku, Španělsku, Mexiku a Austrálii).

Na české trhu společnost Provident Financial s.r.o. od roku 1997 poskytla drobné půjčky již více jak 1 000 000 zákazníkům. Jako jedna z prvních nebankovních

finančních institucí po splnění přísných a náročných kritérií obdržela licenci od České národní banky, kterou na území České republiky dle zákona o úvěru z roku 2016 musí mít všichni poskytovatelé úvěrů. Zároveň se razantně zpřísnily podmínky pro poskytování půjček, jelikož příslušná finanční instituce u každého potencionálního dlužníka musí důkladně ověřit jeho schopnost hradit závazky. Finanční instituce se u klienta zaměřují na rozdíl mezi příjmy a výdaji a na platební historii u předchozích půjček. Stejně jako Grameen Bank se společnost Provident Financial s.r.o. snaží zlepšit postavení žen ve společnosti. Dle zprávy Evropské komise v České republice ženy na stejné pozici jako muži mají přibližně o 30 % nižší plat. U společnosti Provident Financial s.r.o. k platové diskriminaci nedochází, jelikož zde ženám i mužům přísluší mzda ve stejné výši. Společnost obdržela i ocenění Top Employer Česká republika udělované holandskou organizací TOP Employers, která se při hodnocení soustředí převážně na flexibilní pracovní dobu, možnost práce z domova a pravidelné vzdělávání zaměstnanců (PROVIDENT s.r.o., 2020a).

4.8.1 Úvěrové produkty

Zákazníci v České republice u Provident Financial s.r.o. mohou požádat hned o několik druhů úvěrových produktů, a to bez udání účelu použití peněžních prostředků. Žadatel o úvěr může svou žádost vyplnit pohodlně z domova a musí splnit jen několik základních podmínek:

- nutnost dovršení věku 18 let;
- trvalý pobyt na území České republiky a
- vykazovat poslední dva měsíce příjem.

Prakticky u všech půjček společnost nabízí pojištění Komplex, které má dlužníkům poskytnout ochranu před potížemi způsobené nemocí či úrazem. Vztahuje se na pracovní neschopnost (až 30 000 Kč), zlomeniny (až 80 000 Kč), hospitalizace a rekonvalescence (až 20 000 Kč) a úhradu pozůstalým (až 40 000 Kč). Pojištění Komplex se vztahuje i na děti klienta a měsíčně stojí 129 Kč. Nevztahuje se však na onemocnění, s kterým se klient či jeho děti léčili v posledních dvou letech. V případě výskytu pojistné události dlužník musí i nadále řádně platit své splátky (Provident Financial s.r.o., 2020b).

Stejně jako v Grameen Bank zaměstnanci center dohlíží na splácení dluhu a jsou kontaktními osobami v případě dodatečných otázek či potíží, tak ve společnosti Provident Financial s.r.o. u převážné většiny úvěrových produktů tuto funkci zastávají osobní finanční asistenti. Další podobnost mezi finančními institucemi představuje možnost u některých druhů úvěrů snížit výši či odložit splátky. V případě GB dlužníci při výskytu potíží se splácením mají možnost překlopit základní půjčku na Flexibilní půjčku, která umožňuje nejen prodloužení doby splatnosti, ale i snížení pravidelných měsíčních splátek. U Provident Financial s.r.o. dlužníci u Půjčky Provident s balíčkem Plus a Půjčky 10 +1 mají možnost snížit splátku nebo využít splátkových prázdnin, které umožňují odložit splátku bez udání důvodu (Provident s.r.o., 2020c). Na tyto dva druhy úvěrů se vztahuje služba Garance celkové ceny, která ochraňuje dlužníky v případě opoždění se s úhradou splátky. Jestliže prodleva s platbou bude trvat maximálně tři měsíce, tak společnost nebude účtovat žádné pokuty, upomínky či zákonný úrok z prodlení. I doba uzavírání smlouvy u těchto dvou organizací je podobná. Zatímco GB Základní půjčku uzavírá od tří měsíců do tří let, tak u Provident se doba splatnosti pohybuje od 11 měsíců do čtyř let. Stejně jako mikrofinanční instituce všude po světě, tak i tato společnost je veřejností často kritizována za přemrštěné celkové náklady plynoucí spotřebiteli z úvěru. Společnost uvádí, že maximální možná výše RPSN je 267,31 % (Provident Financial s.r.o., 2020d).

U **Základní půjčky Provident** si zákazník může zažádat o půjčení peněžních prostředků v maximální výši 170 000 Kč, které mu společnost do sedmi pracovních dnů zašle po podpisu smlouvy na bankovní účet. Jestliže dlužník chce mít během svého splácení větší pohodlí, tak si může připlatit za **Půjčku Provident s balíčkem Plus**. Mezi doplňkové služby lze zařadit možnost získat peněžní prostředky v hotovosti ihned při podpisu smlouvy, splátkové prázdniny či ochranu dlužníka před případnými poplatky z prodlení. Při tomto rozšířeném úvěrovém produktu je každému klientovi přidělen i jeho osobní finanční asistent, se kterým se v případě otázek či potíží mohou kdykoliv spojit. U Půjčky Provident s balíčkem Plus v případě smrti dlužníka zbývající pohledávka nepřechází na případného dědice (Provident Financial s.r.o., 2020e).

O **Půjčku 10 + 1** si může klient zažádat z pohodlí domova vyplněním formuláře přes počítač či mobilní telefon. Tento druh půjčky je určený pouze pro nové klienty, kteří

dosud u společnosti Provident žádnou nečerpali. Doba splatnosti u tohoto úvěru je jedenáct měsíců. Dlužník v deseti měsících plně splatí vypůjčenou částku a poplatky stanovené Provident Financial s.r.o. za poskytnutí úvěru uhradí v poslední jedenácté splátce. Za předčasné splacení dlužné částky společnost od klienta nepožaduje žádné dodatečné poplatky. V případě nepředvídatelných finančních potíží poskytuje možnost dvakrát za dobu trvání smlouvy si bezplatně odložit splátku. Úrok se u tohoto typu půjčky pohybuje od 19,48 % p. a. a RPSN od 21,31 %. Jestliže zákazník chce půjčené peníze získat v hotovosti při podpisu smlouvy, tak může využít komfortnějšího **balíčku Plus**, který Půjčku 10 + 1 rozšiřuje o výhody zaměřené na nečekané finanční potíže. Klient tímto rozšířením získá možnost splácet dluh finančnímu asistentovi v hotovosti v čase stanoveném dle domluvy. Žádost o využití splátkových prázdnin stačí v rámci balíčku Plus podat nejpozději 7 dní před pravidelnou měsíční splátkou. Jestliže se klient mírně opozdí se splátkou či se dohodne na nižší splátce, tak banka neúčtuje navíc žádné poplatky či sankce. Ze zákona vzniká pouze povinnost registr klientů informací obeznamovat o prodloužení. V případě úmrtí dlužníka dluh plynoucí z půjčky 10 + 1 zaniká a nepřechází na případného soudem stanoveného dědice (Provident Financial s.r.o., 2020d).

Online půjčka Creditea je jedinou půjčkou, kterou zákazník může od společnosti obdržet bez nutnosti osobního setkání. Společnost uvádí, že se jedná o tzv. chytrou finanční rezervu, kterou klient na svůj bankovní účet obdrží již do 15 minut od požádání. Na základě předepsaných podmínek je schválena maximální možná výše půjčky, kterou bude moc dlužník čerpat najednou či po částech. Doba splácení je čistě na klientovi (maximálně 3 roky). Společnost pouze předepisuje minimální měsíční splátku a úroky se vždy počítají z dlužné částky. Výhodou u tohoto typu půjčky je možnost opakovaného čerpání, kdy zákazník může průběžně splácet a do maximálně možné výše opětovně dle potřeby čerpat úvěr. Z důvodu vysoké rizikovosti se roční úroková sazba pohybuje od 36 % p. a. a RPSN od 43,27 % (Provident Financial s.r.o., 2020f).

Tab. 10 Přehled úvěrových produktů společnosti Provident Financial s.r.o

Druh půjčky / parametry	Půjčka Provident	Půjčka Provident s balíčkem Plus	Půjčka 10 +1	Online půjčka Creditea
Výše půjčky	6 000 - 170 000 Kč	6 000 – 90 000 Kč	10 000 – 30 000 Kč	Až do 130 000 Kč
Obdržení peněz	Na bankovní účet do 7 pracovních dnů	lhned v hotovosti	Na účet do 3 pracovních dnů od schválení V hotovosti při podpisu smlouvy	Na bankovní účet do 15 minut
Doba splácní	6 až 48 měsíců	6 až 48 měsíců	11 měsíců	1 den až 36 měsíců
Roční úroková sazba	Od 19,48 %	Od 19,48 %	Od 19,48 %	Od 36 %
RPNS	Od 21,31 %	Od 21,31 %	Od 21,31 %	Od 43,27 %
Pojištění KOMPLEX	Ano za 129 Kč měsíčně	Ano za 129 Kč měsíčně	Ano za 129 Kč měsíčně	Ne
Splátkové prázdniny	Ne	Ano	Ano	Ne
Garance celkové ceny	Ne	Ano	Ano	Ne

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z oficiální internetové stránky Provident s.r.o.

4.9 Srovnání mikrofinančního sektoru v Bangladéši a Evropě

Mikrofinanční sektor v Bangladéši i Evropě je z hlediska své podstaty založen na podobné myšlence. V obou částech světa se mikrofinanční instituce snaží určitým skupinám obyvatel zpřístupnit cestu k půjčkám, které by z důvodu jejich situace od žádné tradiční finanční instituce nikdy nezískaly. Mezi těmito mikrofinančními trhy jsou však i znatelné rozdíly, jelikož MFIs nemohou přehlížet ekonomickou a sociální úroveň obyvatel žijící na jejich území.

V chudé rozvojové zemi Bangladéš se MFIs soustředí na obyvatele žijící převážně v extrémní chudobě, kteří před rozhodnutím Muhhamada Yunuse byli odkázáni pouze na finanční produkty od lichvářů. Zároveň se snaží zvýšit postavení žen ve společnosti, jelikož v této zemi za ženy rozhodovací právo převážně přebírají muži a samoživitelky jsou většinou odkázány na život v extrémní chudobě z důvodu téměř nulové možnosti získání dobře placené práce. Chudým vesnickým bangladéšským ženám před vznikem mikrofinančního sektoru byla určena pouze nudná a bezduchá práce, která stěží pokryla náklady na základní potraviny potřebné k přežití.

V Evropě MFIs taktéž poskytují prostřednictvím mikroúvěrů pomoc mikropodnikatelům či osobám s naléhavou potřebou drobné půjčky. Mikrofinanční sektor v Evropské unii se sice zaměřuje na skupiny obyvatel často diskriminované tradičními bankovními institucemi, ale zejména se soustředí na obyvatele s podnikatelským potenciálem, kteří urgentně potřebují peněžní prostředky k využití neopakovatelné příležitosti v rozvoji či založení mikropodniků. Evropský nástroj mikrofinancování Progress ve členských státech EU usiluje o zpřístupnění cesty k malým půjčkám do 25 000 EUR pro všechny osoby, které předloží svůj podnikatelský záměr. Zde je znatelný rozdíl od mikrofinančních institucí v Bangladéši, které svým klientům poskytují mikroúvěr bez nutnosti doložení záměru využití peněžních prostředků. Samozřejmě na evropském trhu existuje i řada společností, kterým k poskytnutí drobné půjčky stačí pouze osobní doklad, doložení příjmů za dva měsíce a popřípadě doklad o trvalém bydlišti. Příkladem je společnost Provident s. r. o., která klientům dokáže zaslat požadovaný úvěr i do 15 minut. Bangladéšská Grameen Bank na rozdíl od mikrofinančních institucí na evropském trhu má daleko propracovanější systém půjčování peněžních prostředků, jelikož úvěr nikdy neposkytuje jednotlivcům, ale pouze skupině čítající vždy pět členů bez jakéhokoliv osobního propojení. Tento přístup bance snižuje rizikost u poskytnutých úvěrů a zároveň má pozitivní vliv na dlužníky, jelikož platební morálka jednotlivců ovlivňuje budoucí půjčky celé skupiny. Dopad strategického půjčování Grameen Bank je znatelný i na míře splácení jejich mikroúvěrů, jelikož se pohybuje okolo 98,92 %. Na tomto úspěchu má značný podíl zařazení země mezi islámské státy, jelikož příslušníci islámské kultury věří, že v případě nesplacení všech úvěrů nebude moc po smrti jejich duše odpočívat v míru.

I přes značné rozdíly mikrofinanční instituce v obou částech světa mají stejné hlavní cíle. Usilují prostřednictvím mikrofinančních produktů o zvýšení příjmů svých klientů, zvětšení finanční gramotnosti národa a zpřístupnění cest ke vzdělávání. Podporováním osobního rozvoje má mikrofinancování pozitivní dopad na vývoj chudoby a následně i na ekonomický růst země. V rozvojových zemích mikrofinanční instituce dbají i na zlepšování životních podmínek. U společnosti Grameen Bank klienti musí dodržovat určitá pravidla, které jim nařizují například opravování zchátralých obydlí, stavby latrýn či udržování životní prostředí v čistotě. Pro Bangladéš a mnoho dalších rozvojových zemí život v katastrofálních

podmínkách ovlivňuje nejen zdraví obyvatel, ale oslabuje i celý stát. Zvýšené množství nemocí, nízký věk dožití i příliš vysoká natalita má negativní vliv na ekonomický růst i lidský rozvoj.

Závěr

Bangladéš patří stále mezi nejméně rozvinuté země, ale v dnešní době je celosvětově považován za „rozvojový zázrak“. Jistý podíl se připisuje zdejším mikrofinančním institucím, jelikož jejich produkty rok od roku využívá čím dál větší množství bangladéšských obyvatel, což má pozitivní dopad nejen na jejich životy, ale i na stát jako celek. Dle dvacetiletého průzkumu uskutečněného vědci ze Světové banky mikroúvěry mají pozitivní vliv nejen na celkové příjmy chudých domácností, ale společně s ostatními mikrofinančními produkty jsou i účinným nástrojem v boji proti chudobě, jelikož ve většině případů mají kladný dopad na ekonomický růst a sociálně-ekonomický rozvoj.

Z extrémní chudoby se v Bangladéši podařilo vymanit především obyvatelům využívající nabídky finančních produktů u některé ze zdejších mikrofinančních institucí. Mezi jednu z největších a nejvlivnějších v zemi stále patří Grameen Bank, která v roce 2006 společně se svým zakladatelem Muhammadem Yunusem získala Nobelovu cenu za mír. Tato instituce jako první v Bangladéši začala poskytovat drobné půjčky „*mikroúvěry*“, které byly a stále jsou určeny převážně pro obyvatele, kteří z důvodu života v extrémní chudobě jsou v případě potřeby finančních prostředků odkázáni na lichváře. Vznik Grameen Bank zdejším obyvatelům poskytl možnost nastartovat výdělečnou činnost generující dostatečné množství příjmů potřebné k vyproštění rodin z bídné situace a umožnění dětem dosáhnout kvalitního vzdělání. Muhammad Yunus věří, že za chudobu lidí v Bangladéši mohou obklopující instituce a charitativní spolky, které lidem berou iniciativu k řešení jejich problémů. Jako každá instituce si i tato od založení prošla velkým množstvím problémů, což vedlo k zavedení řady razantních změn. Grameen Bank dnes nabízí celou řadu finančních i nefinančních produktů, prostřednictvím kterých usiluje o zlepšení životní úrovně svých klientů a jejich rodin.

I když některé průzkumy u mikrofinancování prokázaly i možný výskyt negativního vlivu na ekonomiku státu a život chudých, tak převyšující bangladéšské pozitivní výsledky přiměly řadu institucí po celém světě poskytovat finanční produkty určené pro skupiny obyvatel, které tradiční finanční instituce odmítají z důvodu vysoké rizikivosti nesplnění závazků. V Evropě na finančním trhu působí již několik mikrofinančních institucí usilujících nejen o lepší životy svých klientů, ale i o podpoření ekonomického růstu své země.

Ačkoliv v České republice mikrofinancování v bangladéšské či evropské podobě dosud neexistuje, tak i na tomto finančním trhu existují společnosti poskytující drobné půjčky lidem do pár minut od zaslání žádosti. Avšak tyto firmy s mikrofinancováním mají často společnou pouze délku splácení půjčky či přemrštěnou úrokovou sazbu. Nebojí se proti chudobě v zemi či za zvýšení finanční gramotnosti. Pouze poskytují půjčky lidem s urgentní potřebou malého množství finančních prostředků bez zdlouhavého vyřizování a nutnosti doložení záměru využití. Ačkoliv situace v tomto evropském státě se s bangladéšskou nedá srovnávat, tak i na tomto území mikrofinancování má ohromný potenciál. Mimo regionů s vysokou nezaměstnaností jsou i v České republice některé skupiny obyvatel často diskriminované ze strany tradičních bankovních institucí.

Mikrofinanční instituce po celém světě v boji za lepší život svých klientů již ušly poměrně dlouhou a úspěšnou cestu, která však ještě není u konce. Muhammad Yunus věří, že pro chudobu ve společnosti není místo a měla by být k dohledání pouze v muzeích. Státy po celém světě by si měly uvědomit, že chudoba je všudypřítomná a má negativní vliv nejen na životy občanů, ale i na stát jako celek.

Seznam literatury

ABDUL RAHMAN, A. R., Islamic Microfinance: A Missing Component in Islamic Banking [online]. 2007 [cit. 21. 12. 2020]. Dostupný z: <https://kias.asafas.kyoto-u.ac.jp/1st_period/contents/pdf/kb1_2/06abd_rahim.pdf>

ADAMS, J. Inclusive insurance for a sustainable future [online]. 2018 [cit. 02. 10. 2020]. Dostupný z: <https://microinsurancenetwork.org/sites/default/files/SoM_2018_WEB_final.pdf>

AHMED, S., ISLAM, W., Costed Implementation Plan for the National Family Planning Programme, Bangladesh 2016-2020 [online]. 2015 [cit. 29. 9. 2020]. Dostupný z: <https://www.familyplanning2020.org/sites/default/files/Bangladesh-CIP-2016-2020_0.pdf>

ALAM, M. N., GETUBIG, M., Guidelines for establishing and operating Grameen style microcredit programs [online]. 2010 [cit. 02. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://grameenfoundation.org/documents/GrameenGuidelines.pdf>>

ALAM, S., ALI, J., BASHAR BHUIYAN, A., SOLAIMAN, M., ABDUR RAHMAN, M., The impact of COVID-19 pandemic on the economic growth in Bangladesh: A conceptual review Yunus [online]. 2020 [cit. 27. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.cribfb.com/journal/index.php/aesr/article/view/844/891>>

ANTI-CORRUPTION RESOURCE CENTRE, Overview of corruption and anti-corruption in Bangladesh [online]. 2020 [cit. 20. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.u4.no/publications/overview-of-corruption-and-anti-corruption-in-bangladesh.pdf>>

ASIAN DEVELOPMENT BANK, Poverty Data: Bangladesh [online]. 2020 [cit. 25. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.adb.org/countries/bangladesh/poverty>>

BANGLADESH BANK, About us [online]. 2020a [cit. 26. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.bb.org.bd/aboutus/index.php>>

BANGLADESH BANK, Annual Report 2018-2019 [online]. 2020 [cit. 21. 9. 2020]. Dostupný z: <https://www.bb.org.bd/pub/annual/anreport/ar1819/full_2018_2019.pdf>

BANGLADESH BANK, Banks & FIs [online]. 2020 [cit. 25. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.bb.org.bd/fnansys/bankfi.php>>

BANGLADESH BANK, Micro Finance Institutions (MFIs) [online]. 2020 [cit. 20. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://bb.org.bd/fnansys/mfi.php>>

BANGLADESH GOVERNMENT, Perspective plan of Bangladesh 2010-2021 [online]. 2012 [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <https://bangladesh.gov.bd/sites/default/files/files/bangladesh.gov.bd/page/6dca6a2a_9857_4656_bce6_139584b7f160/Perspective-Plan-of-Bangladesh.pdf>

BANGLADESH SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION, Welcome [online]. 2020 [cit. 29. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.sec.gov.bd>>

BANKY.CZ, PŘEHLED A POROVNÁNÍ MIKROPŮJČEK [online]. 2020 [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.banky.cz/prehled-a-porovnani/mikropujcka/?ord=DESC>>

BPC PROCESSING, Agent Banking Access for everyone [online]. 2020 [cit. 10. 10. 2020]. Dostupný z: <https://cdn2.hubspot.net/hubfs/6845371/resources/brochures_EN/BPC%20-%20SmartVista%20-%20Agent%20Banking%20-%20Brochure.pdf>

CAPITAL.COM, Kolaterál [online]. 2020 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://capital.com/cs/kolateral-definice>>

CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, THE WORLD FACTBOOK [online]. 2020 [cit. 14. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bg.html#field-anchor-people-and-society-literacy>>

CONSULTATIVE GROUP TO ASSIST THE POOR, Making Money Transfers Work for Microfinance Institutions [online]. 2008 [cit. 27. 10. 2020]. Dostupný z: <<https://blogs.worldbank.org/peoplemove/data-release-remittances-low-and-middle-income-countries-track-reach-551-billion-2019>>

CONVERGENCES WORLD FORUM, Microfinance barometer 2019 [online]. 2019 [cit. 14. 10. 2020]. Dostupný z: <https://www.convergences.org/wp-content/uploads/2019/09/Microfinance-Barometer-2019_web-1.pdf>

COUNTS, A. Small Loans, Big Dreams How Nobel Prize Winner Muhammad Yunus and Microfinance Are Changing the World. Hoboken, New Jersey: Wiley, 2008. 438 s. ISBN 978-0-470-19632-8.

DANONE, Danone Communities: Grameen Danone, Fighting Against Malnutrition In Bangladesh [online]. 2020 [cit. 30. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://www.danone.com/integrated-annual-report-2019/sustainable-projects/danone-communities-grameen.html>>

EKONOMICKÝSLOVNÍK.CZ, Podzaměstnanost [online]. 2020 [cit. 20. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://www.ekonomickyslovník.cz/podzamestnanost/>>

EUROPEAN COMMISSION, EU Microfinance support [online]. 2020 [cit. 10. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=836>>

EUROPEAN FOUNDATION FOR SOUTH ASIAN STUDIES, 1971 Liberation War, birth of Bangladesh and comparison with present day Pakistan [online]. 2017 [cit. 15. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.efsas.org/Bangladesh%20Research%20Dossier-%20Final.pdf>>

FINKA INTERNATIONAL, Innovations and Technology [online]. 2020 [cit. 10. 10. 2020]. Dostupný z: <<https://finca.org/our-work/microfinance/innovations-and-technology/>>

FINANCIAL INCLUSION SUMMIT, The mobile phone could draw an extra 607 million into the financial mainstream – but access to mobile money is just the first step in achieving true financial inclusion [online]. 2020 [cit. 10. 10. 2020]. Dostupný z: <<https://financial-inclusion.com/new-mobile-money-propositions-have-the-potential-to-reduce-the-worlds-unbanked-population-by-more-than-a-third/>>

GENERAL ECONOMICS DIVISION PLANNING COMMISSION GOVERNMENT OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF BANGLADESH, Perspective plan of Bangladesh 2010-2021 [online]. 2012 [cit. 20. 9. 2020]. Dostupný z: <https://bangladesh.gov.bd/sites/default/files/files/bangladesh.gov.bd/page/6dca6a2a_9857_4656_bce6_139584b7f160/Perspective-Plan-of-Bangladesh.pdf>

GLOBAL HUNGER INDEX, Bangladesh: A Closer Look at Hunger and Undernutrition [online]. 2018 [cit. 26. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.globalhungerindex.org/case-studies/2018-bangladesh.html>>

GLOBAL HUNGER INDEX, Global hunger index 2019: Bangladesh [online]. 2019 [cit. 26. 9. 2020].

Dostupný z: <<https://www.globalhungerindex.org/pdf/en/2019/Bangladesh.pdf>>

GRAMEEN AMERICA, Who we are [online]. 2020 [cit. 30. 11. 2020]. Dostupný

z: <https://static1.squarespace.com/static/5aaac2c1d274cb7149773430/t/5f19df7e63aa1a408e1b69bc/1595531143731/GrameenAmerica_WhoWeAre_Q32020.pdf>

GRAMEEN BANK ANNUAL REPORT, ANNUAL REPORT 2018 [online]. 2018 [cit.

12. 12. 2020]. Dostupný z: <http://www.grameen.com/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/gb_annual_report_2018.pdf>

GRAMEEN BANK, Grameen Family [online]. 2020 [cit. 30. 11. 2020]. Dostupný

z: <<https://www.grameen-info.org/grameen-family/>>

GRAMEEN BANK, What is Microcredit? [online]. 2020 [cit. 30. 09. 2020]. Dostupný

z: <<http://www.grameen.com/what-is-microcredit/>>

GRAMEEN CREATIVE LAB, Shaping the Social Business Movement [online]. 2010

[cit. 30. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://grameencreativelab.com>>

GRAMEEN FOUNDATION, Why Grameen [online]. 2020 [cit. 30. 11. 2020].

Dostupný z: <<https://grameenfoundation.org/about-us/why-grameen>>

GRAMEEN SHIKKHA, Chairman's office [online]. 2020 [cit. 30. 11. 2020]. Dostupný

z: <<http://www.grameenshikka.com/pages/details/18/chairman's-office>>

HABID S. A., Financial Sector in Bangladesh: Recent Trends and Benchmarking for

the Government [online]. 2019 [cit. 25. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://cpd.org.bd/wp-content/uploads/2019/10/CPD-Working-Paper-128-Financial-Sector-in-Bangladesh.pdf>>

HAMP M., RISPOLI F., AGWE J., How to do: Support community-based financial organizations [online]. 2014 [cit. 20. 10. 2020]. Dostupný

z: <<https://www.agtalks.org/documents/38714170/40191307/How+to+support+community-based+financial+organizations.pdf/ef20fca6-9910-4edc-82d1-0d3b881f09a5>>

CHOWDHURI S. L. K., Regulated Microfinance in Bangladesh: Prosper and Challenges [online]. 2014 [cit. 22. 9. 2020]. Dostupný

z: <<https://www.u4.no/publications/overview-of-corruption-and-anti-corruption-in-bangladesh.pdf>>

CHURCHILL C., Protecting the Poor: A Microinsurance Compendium. München: International Labor Office, 2006, 640 s. ISBN 978-92-2-119254-1.

CHURCHILL, C., FRANKIEWICZ C., Making microfinance work – Managing Product Diversification, ILO - International Labour Organization, 2012, ISBN 978-9221241409.

IMAD M. a FALAHI I.R., Islamic Banking: Principles and Practices, Marifa Academy Limited, 2016, 238 s. ISBN 978-9352671571

INTERNATIONAL FUND FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT, How to do Support community-based financial organizations [online]. 2014 [cit. 04. 10. 2020].

Dostupný z: <<https://www.agtalks.org/documents/38714170/40191307/How+to+support+community-based+financial+organizations.pdf/ef20fca6-9910-4edc-82d1-0d3b881f09a5>>

INTERNATIONAL LABOR OFFICE, Small change, Big changes: Women and Microfinance [online]. 2020 [cit. 29. 10. 2020]. Dostupný z: <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@gender/documents/meetingdocument/wcms_091581.pdf>

JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4.

JÍLEK, J. Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika. Praha: Grada, 2013. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-4516-9.

KHANDKER S. R., SAMAD H. A., Dynamic Effects of Microcredit in Bangladesh [online]. 2014 [cit. 05. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/18126/WPS6821.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

KHANDKER S. R., SAMAD H. A., Microfinance Growth and Poverty Reduction in Bangladesh: What Does the Longitudinal Data Say? [online]. 2014 [cit. 05. 12.

2020]. Dostupný z: <https://bids.org.bd/uploads/publication/BDS/37/371&2/7_Microfinance%20growth%20and%20Poverty%20reduction.pdf>

KLAUS V., TRÍSKA D., LOUŽEK M., FAJMON H. a kolektiv, Rozvojové země: potřebují pomoc, nebo volné trhy?, Institut Václava Klause, 2009, 83 s., ISBN: 978-80-865-4774-9

LEDGERWOOD, J. -- WHITE, V. Transforming Microfinance Institutions. Washington, DC: THE WORLD BANK, 2006. 570 s. ISBN 0-8213-6615-7.

LOFGREN, H., HARRIS, L., H., ROBINSON, S., A Standard Computable GeneralEquilibrium (Cge) Model in Gams (Microcomputers in Policy Research, 5). Intl Food Policy Research Inst, 2002. 69 s. ISBN 978-0896297203

MANSUR A., A Report on Banking Sector of Bangladesh [online]. 2020 [cit. 02. 11. 2020]. Dostupný z: <<http://jbbc.co.jp/wp-content/uploads/2014/08/A-report-on-Banking-Sector-of-Bangladesh.pdf>>

MICROCREDIT REGULATORY AUTHORITY, Home [online]. 2020 [cit. 20. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.mra.gov.bd>>

MICROCREDIT REGULATORY AUTHORITY, MRA Rules 2010 [online]. 2010 [cit. 20. 9. 2020]. Dostupný z: <http://www.mra.gov.bd/images/mra_files/Regulations/mra%20regulations%20-%20unofficial%20translation%20final.pdf>

MICROCREDIT REGULATORY AUTHORITY, NGO-MFIs in Bangladesh [online]. 2018 [cit. 02. 12. 2020]. Dostupný z: <https://www.mra.gov.bd/images/mra_files/Publications/volume2018.pdf>

MICROINSURANCE NETWORK, Types of insurance [online]. 2020 [cit. 02. 10. 2020]. Dostupný z: <<https://microinsurancenetwork.org/types-insurance/>>

NETINBAG.COM, Co je to zajistná smlouva? [online]. 2020 [cit. 20. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://www.netinbag.com/cs/finance/what-is-the-reinsurance-treaty.html>>

NĚMĚC, D., Nobelova cena míru za "sociální podnik" [online]. 2013 [cit. 29. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/zahranicni-zkusenosti/2111-nobelova-cena-miru-za-socialni-podnik>>

ORGANIZATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, Microcredit in transitional economies [online]. 1996 [cit. 02. 10. 2020]. Dostupný z: <<https://www.oecd.org/cfe/leed/2487864.pdf>>

PROVIDENT FINANCIAL s.r.o., Garance celkové ceny [online]. 2020d [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.provident.cz/pujcky/garance-celkove-ceny>>

PROVIDENT FINANCIAL s.r.o., O firmě Provident Financial s.r.o. [online]. 2020a [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.provident.cz/o-nas>>

PROVIDENT FINANCIAL s.r.o., Online půjčka Creditea [online]. 2020f [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.provident.cz/pujcky/pujcka-online>>

PROVIDENT FINANCIAL s.r.o., Pojištění KOMPLEX k půjčce od Providentu [online]. 2020b [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.provident.cz/pojisteni-komplex>>

PROVIDENT FINANCIAL s.r.o., Půjčka 10+1: Jednoduchá a férová půjčka od začátku až do konce [online]. 2020e [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.provident.cz/pujcky/pujcka-10-1>>

PROVIDENT FINANCIAL s.r.o., Půjčka Provident: Vždy na míru vašim potřebám [online]. 2020e [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.provident.cz/pujcky/pujcka-provident>>

PROVIDENT FINANCIAL s.r.o., Splátkové prázdniny [online]. 2020c [cit. 11. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.provident.cz/pujcky/splatkove-prazdniny>>

RATHA D., DE S., KIM E.J., PLAZA S., SESHAN G., YAMEOGO N.D., Data release: Remittances to low – and middle-income countries on track to reach \$551 billion in 2019 and \$597 billion by 2021 [online]. 2019 [cit. 27. 10. 2020]. Dostupný z: <<https://blogs.worldbank.org/peoplemove/data-release-remittances-low-and-middle-income-countries-track-reach-551-billion-2019>>

ROBINSON M. S., The Microfinance Revolution: Sustainable Finance for the Poor. Washington: World Bank Publications, 2001 352 s. ISBN 978-0821345245.

ROSENBERG R., GONZAKEZ A. a NARAIN S., Are Microcredit Interest Rates Excessive? [online]. 2009 [cit. 30. 09. 2020]. Dostupný z: <<https://www.cgap.org/sites/default/files/CGAP-Brief-Are-Microcredit-Interest-Rates-Excessive-Feb-2009.pdf>>

RUESTA C., BENAGLIO N., Microcredit regulation in Europe: An overview [online]. 2020 [cit. 09. 12. 2020]. Dostupný z: <https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/Microcredit_regulation_in_Europe_An_overview_2020_FINAL.pdf>

SANCHET A. P. a TORRE ARAGÓN J.C., The benefits of microsavings in microfinance institution [online]. 2015 [cit. 03. 10. 2020]. Dostupný z: <https://www.mastermicrofinance.com/Investigacion/WP7_2015-Pita_DeLaTorre-Benefits_of_microsavings_p.pdf>

SAVE THE CHILDREN, Malnutrition in bangladesh: Harnessing social protection for the most vulnerable [online]. 2015 [cit. 27. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://www.savethechildren.org.uk/content/dam/global/reports/hunger-and-livelihoods/malnutrition-in-bangladesh.pdf>>

SELIM R., OSMANI S. R., BAQUI KAHALILY M. A., The Macro Impact of Microfinance in Bangladesh: A CGE Analysis [online]. 2014 [cit. 07. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/8663.pdf>>

SHAFIA, K., How to make the most out of microfinance digitization [online]. 2019 [cit. 22. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.southtechgroup.com/microfinance-digitization/>>

SMILLIE, I., Freedom From Want: The Remarkable Success Story of BRAC, the Global Grassroots Organization That's Winning the Fight Against Poverty, Kumarian Press, 2009, 300 s., ISBN 978-1565492943

SWISSCONTACT, Microleasing: Transforming the lives of micro entrepreneurs and smallholder farmers through an innovative financial solution [online]. 2015 [cit. 01. 11. 2020]. Dostupný z: <https://www.swisscontact.org/fileadmin/user_upload/HEAD_OF_FICE/Documents/Topics_Brochures/Brochure_Microleasing.pdf>

SYSDO, Biometrické terminály [online]. 2020 [cit. 12. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://www.sysdo.cz/biometricke-terminaly/>>

THE RIGHT LIVELIHOOD FOUNDATION, Grameen Shakti [online]. 2007 [cit. 30. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://www.rightlivelihoodaward.org/laureates/grameen-shakti/>>

THOMAS, I. Microcredit and Poverty Alleviation. Routledge: ISLAM, T., 2016. 40 s. ISBN 0-7546-4680-7

TRANSPARENCY INTERNATIONAL BANGLADESH, Overview of corruption and anti-corruption in Bangladesh [online]. 2012 [cit. 14. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://www.u4.no/publications/overview-of-corruption-and-anti-corruption-in-bangladesh.pdf>>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL, Corruption perceptions index 2019 [online]. 2020 [cit. 20. 9. 2020]. Dostupný z: <https://images.transparencycdn.org/images/2019_CPI_Report_EN.pdf>

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical Update [online]. 2014 [cit. 07. 12. 2020]. Dostupný z: <<http://hdr.undp.org/sites/default/files/Country-Profiles/BGD.pdf>>

WORLD BANK GROUP, Bangladesh Development Update [online]. 2019 [cit. 08. 12. 2020]. Dostupný z: <<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/31504/Bangladesh-Development-Update-Towards-Regulatory-Predictability.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

WORLD BANK GROUP, Bangladesh Poverty Assessment: Facing Old and New Frontiers in Poverty Reduction [online]. 2019 [cit. 24. 9. 2020]. Dostupný z: <https://www.developmentaid.org/api/frontend/cms/uploadedImages/2019/10/Bangladesh-PA_-Volume-1.pdf>

WORLD BANK GROUP, Poverty [online]. 2020 [cit. 02. 10. 2020]. Dostupný z: <<https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>>

WORLD POPULATION REVIEW, Bangladesh Population 2020 (Live) [online]. 2020 [cit. 26. 9. 2020]. Dostupný z: <<https://worldpopulationreview.com/countries/bangladesh-population>>

YUNUS, M., Banker To The Poor: Micro-Lending and the Battle Against World Poverty, New York City: PublicAffairs, 1999, 402 s., ISBN 978-0786157921

YUNUS SOCIAL BUSINESS, Professor Muhammad Yunus [online]. 2020 [cit. 20. 11. 2020]. Dostupný z: <<https://www.yunusb.com/prof-muhammad-yunus>>

Seznam obrázků a tabulek

Seznam obrázků

Obr. 1 Celosvětově největší příjemci remitencí v roce 2019	20
Obr. 2 Poskytovatelé finančních služeb	21
Obr. 3 Počet lidí bez bankovního účtu, kteří by mohli mít přístup k finančním službám prostřednictvím mobilní technologie.....	25
Obr. 4 Přehled snižování chudoby ve městech a na venkově	29
Obr. 5 Výrazné snížení chudoby v bangladéši od roku 2000 do 2016.....	30
Obr. 6 Globální index hladu v bangladéši	31
Obr. 7 Rozdílný vývoj vkladů a půjček v městských a venkovských oblastech.....	35
Obr. 8 Dopad případného odstranění mikrofinancování na hdp bangladéše	65

Seznam tabulek

Tab. 1 Licenční poplatky a roční poplatky mikroúvěrových organizací	38
Tab. 2 Zdroje financování nevládních mikrofinančních organizací v bangladéši	38
Tab. 3 Předpokládaný vývoj klíčových makroekonomických ukazatelů	40
Tab. 4 Druhy půjček na bydlení grameen bank.....	52
Tab. 5 Podmínky vysokoškolských půjček od grameen bank	52
Tab. 6 Přehled základních činností mfis v bangladéši za poslední roky	57
Tab. 7 Míra využívání mikroúvěrů bangladéšskými domácnostmi v letech 1991–2011	58
Tab. 8 Pokrok v každém ukazteli hdi.....	61
Tab. 9 Příklad finančních společností nabízejících mikroúvěr	70
Tab. 10 Přehled úvěrových produktů společnosti provident financial s.r.o	74

Seznam příloh

Příloha 1 Hlavní předpisy a zásady zavedené mra v bangladéšském odvětví mikrofinancování v roce 2010	90
Příloha 2 “16 pravidel”	91
Příloha 3 Deset ukazatelů hodnotící pokrok ekonomické a sociální situace klientů	92
Příloha 4 Srovnání úvěrových produktů grameen i. Vs grameen ii.	93
Příloha 5 25 nejčastějších důvodů využití mikroúvěrů od grameen bank v roce 2018	94
Příloha 6 Srovnání spořicích produktů grameen i. Vs grameen ii.	95
Příloha 7 Zvláštní nařízení pro poskytovatele mikroúvěrů v evropských státech s právní regulací mikrofinancování.....	96

Příloha 1 Hlavní předpisy a zásady zavedené MRA v bangladéšském odvětví mikrofinancování v roce 2010

1.	MFIs s licenci nesmí provádět mikroúvěrové služby mimo oblast povolenou MRA.
2.	MFIs musí poskytovat veškeré informace podle požadavků MRA a spolupracovat při provádění jakékoliv inspekce.
3.	MRA může zrušit licenci z důvodu hrubého porušení podmínek, likvidace organizace nebo ukončení činnosti, nepravdivých nebo matoucích poskytovaných informací, nezákonné práce či nedodržování směrnic.
4.	Každou MFIs tvoří minimálně 15 a maximálně 31 členů, z nichž musí být alespoň dvě ženy. Osoba současně nesmí mít členství ve více jak pěti MFIs.
5.	Rada ředitelů MFIs je volena nejméně na tříleté funkční období a skládá se z minimálně 5 a maximálně 10 členů včetně nejméně 2 žen. Člen rady ředitelů nesmí zastávat tuto funkci déle než tři po sobě jdoucí období.
6.	Generální ředitel MFIs nesmí využívat platů a pravomocí ve svůj prospěch.
7.	Rodiče, děti, manželé a sourozenci nesmějí současně zastávat funkci předsedy a generálního ředitele.
8.	MFI musí mít pro zaměstnance zaměstnaneckou politiku a spravedlivě stanovenou platovou stupnici.
9.	Nejméně 70 % klientů MFIs musí být dlužníkem.
10.	Klient má nárok znát stav, postup, dostupné služby a úrokové sazby vkladů. Roční úrok z úspor je v poslední době 6 %.
11.	Zdrojem fondu MFI jsou dary, půjčené fondy (osobní, instituční, zahraniční), sekuritizace nebo kapitálový trh se souhlasem úřadu.
12.	Každá MFIs tvoří povinně rezervní fond ve výši 10 % z celkového přebytku příjmů.
13.	MFI svým členům vyplácí půjčku jednotlivě nebo ve skupině. Velikost Mikropodnikatelské půjčky nesmí být v daném okamžiku vyšší než polovina celkového portfolia.
14.	Postup a sazba poplatku za mikroúvěr musí být stanovena dle aktuálního oběžníku a směrnice vlády a MRA.
15.	Výpůjční lhůta u mikroúvěru bude minimálně 46 týdnů a první splátka musí být přijata do 15 dnů od výplaty.
16.	Jestliže klient MFIs uhradí celou nesplacenou částku dřív, tak mu příslušná instituce poskytne rozumnou slevu.
17.	Podle finanční síly je vklad každého člena zařazen do tří tříd: povinný, dobrovolný a termínovaný vklad. Každému typu spoření MRA stanovuje rozdílné podmínky.
18.	Každá MFIs má ze zákona povinnost udržovat 15 % likvidní fond celého svého spořitelního fondu ve všech bankovních pobočkách.
19.	Veškeré dokumenty, listiny a záznamy musí MFIs uchovávat na pobočce minimálně 5 let a v centrále nejméně 10 let.
20.	Finanční rok všech MFIs bude od 1. července do 30. června a podrobný rozpočet schválen na valné hromadě musí být zaslán MRA nejdéle do prvního měsíce finančního roku.
21.	Zavedení jedinečného a jednotného registru, knihy záznamů a finanční zprávy.
22.	MFI musí provádět audit autorizovanou účetní společností.

Zdroj: (Microcredit Regulatory Authority, 2010)

Příloha 2 “16 pravidel”

Pravidla, podle kterých se již od roku 1984 Grameen Bank řídí v rámci rozhodování o poskytnutí mikropůjčky.

1.	Rozvíjet a sledovat ve všech oblastech života čtyři principy Grameen Bank – disciplína, jednota, odvaha a tvrdá práce.
2.	Snaha zajistit a zvyšovat blahobyt pro své rodiny.
3.	Úsilí opravit zchátralé domy či se co nejdříve pokusit o výstavbu úplně nových domů.
4.	Celoročně pěstovat zeleninu, jak pro uspokojení své potřeby, tak pro případný prodej.
5.	Během období výsadby vysadit co nejvíce sazenic.
6.	Plán na udržení malých rodin, minimalizovat výdaje a postarat se o jejich zdraví
7.	Vzdělávat své děti a zajistit, aby si mohli vydělat peněžní prostředky na zaplacení vzdělání.
8.	Udržovat vždy čisté své děti a životní prostředí.
9.	Stavět a používat jámové latríny.
10.	Pít vodu jen z vrtaných studní. Není-li žádná k dispozici, je nutné převařit vodu či použít kamenec.
11.	Distancovat se od případných darů. Na svatbě syna nepřijímat dary a na svatbě dcery jiné neobdarovávat. Nepraktikovat manželské sňatky dětí.
12.	Nedopustit nespravedlnost vůči někomu či někdo vůči nám.
13.	Kolektivně podnikat větší investice za vyšší příjmy.
14.	Pomáhat si navzájem. Jestliže má někdo potíže, tak mu všichni pomohou.
15.	Pokud dojde k jakémukoli porušení disciplíny či pravidel, zajistit nápravu.
16.	Společně se účastnit všech společenských aktivit.

Zdroj: (Grameen Bank, 2020)

Příloha 3 Deset ukazatelů hodnotící pokrok ekonomické a sociální situace klientů

1.	Hodnota domu, ve kterém rodina žije má hodnotu alespoň 25 000 BDT nebo popřípadě vlastní dům s plechovou střechou a všichni členové rodiny spí na posteli.
2.	Rodina má k dispozici čistou pitnou vodu z trubkové studně či případně vodu převařenou, vyčištěnou pomocí kamenů, speciálních čistících tablet bez obsahu škodného arsenu či prostřednictvím k tomu určených filtrů.
3.	Děti starší šesti let pravidelně chodí školy nebo mají ukončené základní vzdělání.
4.	Dlužník minimálně každý týden splácí 200 BDT či více.
5.	Všichni rodinní příslušníci využívají sanitární latrínu.
6.	Všichni členové rodiny mají k dispozici oblečení na každý den v týdnu. V domě mají síť proti komárům.
7.	Rodina má možnost využít vlastní zdroje dodatečných příjmů (např. zeleninové zahrady či ovocné sady) k pokrytí případných budoucích nákladů.
8.	Dlužník je schopen udržet průměrnou roční bilanci na svých spořicích účtech v hodnotě 5 000 BDT.
9.	Rodina je schopna podávat tři jídla denně po celý rok. Žádný člen rodiny v průběhu roku netrpí hlady.
10.	Rodina má dostatečné finanční prostředky pro případ onemocnění. Dokáže podniknout potřebné kroky k vyhledání odborné zdravotní péče.

Zdroj: (Grameen Bank, 2020)

Příloha 4 Srovnání úvěrových produktů Grameen I. vs Grameen II.

Grameen I. - Grameen Classic system		Grameen II. - Grameen Generalized system
1.	Větším množstvím úvěrových produktů	Jeden prvotřídní úvěrový produkt – základní půjčka
2.	Až na výjimky převážně roční půjčky.	Délka půjčky od 3 měsíců do tří let.
3.	Fixní velikost splátky	Variabilní výše splátek během výpůjční doby, kterou je možné přizpůsobit potřebám dlužníků.
4.	Nebyla povolena paušální částka a jednorázová splátka.	Splátky se odvíjí od vyjednávání mezi dlužníkem a zaměstnanci GB. Minimální splátka závisí na délce půjčky.
5.	Prodlouženou půjčku nejprve obdrželi dva členové, po třech týdnech další dva, a nakonec po dalších dvou týdnech předsedkyně skupiny.	Člen může získat půjčku kdykoliv, bez ohledu na ostatní.
6.	Žádné nové půjčky, pokud předchozí nebyly splaceny.	Členové si mohou půjčit částku splacenou během prvních šesti měsíců. Předchozí úvěr nemusí být k tomu času plně splacen.
7.	Půjčka byla vyplácena najednou.	Výplata půjčky může být po menších částkách.
8.	Strop půjčky byl stanovený pro celou pobočku.	Každý dlužník má svůj úvěrový strop, který se mění na základě úspor a výkonů jejich skupiny, centra a pobočky.
9.	Snižování stropu půjčky neprobíhalo tvrdě a rychle.	Strop je možné snížit porušením pravidel banky (např. chybějící schůzka či splátka).
10.	Část půjčky (5 %) byla dlužníkům připsána na povinný spořicí účet, který spravovala skupina.	Od roku 2007 se z půjčky neprovádí žádné odpočty.
11.	Rodina přebírala odpovědnost za půjčky zemřelých a dlužící ženy byly odpovědné za nesplacenou výši úvěru i v případě úmrtí manžela.	Příspěvky na speciální spořicí účty mají zajistit splacení úvěru i po smrti dlužníka či manžela.
12.	Dlužník byl považován za neplatiče, jestliže celou částku neuhradil do 52 týdnů.	Neplatičem je dlužník, který u základní půjčky nemůže splatit částku podle splátkového kalendáře do šesti měsíců.
13.	Za neplatiče nebyl považován dlužník, který předčasně učinil vklad na spořicí účet.	Dlužník se stane neplatičem, jestliže po čtyřech po sobě jdoucích měsících neprovede vklady na GPS.
14.	Dlužník si nemohl půjčovat proti úsporám	Dlužníci si zdarma půjčují proti úsporám.
15.	Neplatič si nemohl půjčit ze skupinového fondu.	Do doby nesplacení všech nedoplatků si neplatička nemůže půjčit ze svého spořicího účtu.
16.	Žádný speciální program pro extrémně chudé (žebračky).	Speciální úvěrový program se snažími a pružnějšími podmínkami, který je určen pro žebračky.
17.	Prostředky vypůjčené z ústředí s úrokem 12 % novým pobočkám na výplatu.	Od prvního dne před vyplacením úvěru lze nové pobočky samofinancovat prostřednictvím úspor od členů i nečlenů.

Zdroj: (Alam, Getubig, 2010)

Příloha 5 25 nejčastějších důvodů využití mikroúvěrů od Grameen Bank v roce 2018

For Male Amount (Order Descending)

(Amount in BDT)

SI No	Activity Name	Male No	Male Amount
1	Land lease	20,535	702,253,622
2	Paddy cultivation	19,260	603,001,627
3	Grocery shop	11,125	540,137,694
4	Farming	17,545	489,868,616
5	Rice/Paddy trading	12,967	486,252,477
6	Milch cow	13,541	445,479,522
7	Plantation	13,172	431,459,419
8	Agriculture equipments making	15,434	430,426,259
9	Land cultivation	13,333	363,797,517
10	Cow fattening	10,320	324,694,586
11	Miscellaneous business	4,811	235,987,554
12	Vegetables cultivation	7,176	213,410,826
13	Rabi crop cultivation	4,096	132,542,726
14	Bamboo works	3,612	118,802,829
15	Fish trading	2,585	103,061,689
16	Medicine shop	1,526	89,054,230
17	Cloths trading	1,456	88,384,197
18	Potato cultivation	3,348	88,204,707
19	Shop trading	1,763	82,840,623
20	Stationery shop	1,730	81,996,482
21	Vegetables trading	2,259	77,589,882
22	Paddy husking	2,280	76,469,854
23	Betelleaf cultivation	2,477	72,529,319
24	Cloths shop	1,358	71,588,660
25	Land preparation	1,775	65,974,791

For Female Amount (Order Descending)

(Amount in BDT)

SI No	Activity Name	Female No	Female Amount
1	Paddy cultivation	998,007	24,560,426,938
2	Land lease	607,478	17,615,280,807
3	Rice/Paddy trading	578,726	15,639,849,834
4	Agriculture equipments making	611,395	14,998,482,642
5	Plantation	572,384	14,307,677,042
6	Farming	567,376	14,152,238,253
7	Milch cow	430,454	12,011,027,069
8	Grocery shop	293,102	10,997,112,293
9	Land cultivation	425,163	10,387,757,355
10	Cow fattening	364,494	9,783,402,458
11	Vegetables cultivation	336,173	7,953,409,170
12	Fish trading	221,044	6,048,107,664
13	Miscellaneous business	103,295	4,104,893,938
14	Vegetables trading	140,858	3,781,345,108
15	Rabi crop cultivation	151,288	3,747,114,774
16	Betelleaf cultivation	120,796	2,860,451,089
17	House repairing	78,583	2,845,200,426
18	Bamboo works	96,628	2,487,903,083
19	Potato cultivation	102,025	2,370,835,836
20	Land preparation	59,876	1,867,926,770
21	Cloths trading	43,514	1,812,501,057
22	Water melon	65,124	1,699,220,844
23	Shop trading	47,999	1,674,014,021
24	Pottery products	56,960	1,546,107,028
25	Pepper trading	62,728	1,474,768,366

Zdroj: (Grameen Bank Annual report, 2018)

Příloha 6 Srovnání spořicíh produktů Grameen I. vs Grameen II.

	Grameen I. - Grameen Classic system	Grameen II. - Grameen Generalized system
1.	Společné spoření členů na skupinovém účtu – Skupinový fond.	Společné úspory odstraněny. Nahrazeny individuálním spořicíh účtem každého člena.
2.	Se souhlasem všech členů skupinový fond spravoval vedoucí skupiny spolu s tajemníkem.	Všechny úspory spravovány individuálně.
3.	Výše týdenních povinných osobních úspor byla pro všechny členy jednotná.	Výše povinných týdenních úspor se odvíjí od velikosti úvěru.
4.	Skupinová daň (5 %) byla odečtena z úvěru a byla připsána do Skupinového fondu.	5 % skupinová daň vyloučena
5.	Neplatič si mohl půjčit proti Skupinovému fondu.	Neplatič do plného uhrazení všech nedoplatků nemůže vybírat peníze ze svých spořicíh účtů.
6.	Neexistovali žádné další spořicí produkty a Grameen Bank nedovolil členům otevírat různé účty.	V nabídce řada atraktivních spořicíh produktů, včetně penzijního fondu, pevných vkladů a vkladů s měsíčním příjmem.
7.	Neexistovalo žádné zajištění úvěru pro případ smrti dlužníka. Rodina byla odpovědná za plný dluh.	Pro tento účel existuje spořicí fond pojištění půjček.

Zdroj: (Alam, Getubig, 2010)

Příloha 7 Zvláštní nařízení pro poskytovatele mikroúvěrů v evropských státech s právní regulací mikrofinancování

Stát	Nebankovní věřitelé kvalifikovaní nabízet mikroúvěry	Minimální kapitál	Autorizované zdroje pro půjčování
Francie	Neziskové sdružení/organizace, uznané nadace veřejného zájmu	Není definován	Vlastní prostředky Úvěr sjednaný s úvěrem instituce
Itálie	Specializovaní operátoři mikroúvěrů: s.r.o., družstevní společnosti	250 000 EUR	Nejsou definovány
	Neziskové organizace: sdružení, nadace, společnosti poskytující vzájemnou pomoc, místní a vládní agentury, sociální družstva, nezisková družstva	Není definován	Nejsou definovány
	Ostatní nebankovní věřitelé splňující kritéria čl. 11120		
Portugalsko	Ziskové mikroúvěrové finanční společnosti	1 000 000 EUR	Nejsou definovány
Rumunsko	NBFI (akciové společnosti)	200 000 EUR 3 000 000 EUR (pokud NBFI poskytuje hypotéky)	Vlastní kapitál a dodatečný kapitál (přijaté rezervy nebo podřízené půjčky)
	Družstevní záložny (podle zákona č. 93/2009 a 122/1996)	Není definován	Nejsou definovány
Černá Hora	NBFI (a.s., s.r.o.)	125 000 EUR	Vlastní kapitál Úvěr sjednaný s úvěrem instituce
	Družstevní záložny	N/A	N/A
Bosna a Hercegovina	Neziskové mikroúvěrové nadace	25 565 EUR (50 000 KM)	Nejsou definovány
	Ziskové mikroúvěrové společnosti	255 646 (500 000 KM)	Nejsou definovány
Kosovo	Obchodní subjekty MFI (a.s.)	200 000 EUR	Nejsou definovány
	Neziskové NGO MFI	200 000 EUR	Nejsou definovány
	Ziskové NBFI	Závisí na konkrétních činnostech (např. 300 000 EUR za půjčky)	Nejsou definovány

Zdroj: (Ruesta, Benaglio, 2020)

ANOTAČNÍ ZÁZNAM

AUTOR	Bc. Kristýna Kvapilová		
STUDIJNÍ PROGRAM/OBOR/SPECIALIZACE	Specializace Finance v mezinárodním podnikání		
NÁZEV PRÁCE	Vývoj mikrofinancí v Bangladéši		
VEDOUcí PRÁCE	doc. Ing. Tomáš Krabec, Ph.D., MBA		
KATEDRA	KFU - Katedra financí a účetnictví	ROK ODEVZDÁNÍ	2021
POČET STRAN	96		
POČET OBRÁZKŮ	8		
POČET TABULEK	10		
POČET PŘÍLOH	7		
STRUČNÝ POPIS	<p>Cílem diplomové práce je analýza hlavní role mikrofinancí, kterou hrají v dnešním světě na území státu Bangladéš i mimo Bangladéš v komparaci s konvenčními mikrofinančními produkty nabízenými na území Evropy. Nejprve se diplomová práce zaměřuje na zrod mikrofinancí a postupný vývoj až do dnešní podoby. Další kapitoly teoretické části se soustředí na Bangladéš a zakladatele mikrofinancí Muhammada Yunuse, který zejména prostřednictvím mikrofinanční instituce Grameen Bank bojuje proti chudobě.</p> <p>Praktická část diplomové práce se zabývá aktuální situací v Bangladéši a zkoumá vliv existence mikrofinancování na životní úroveň klientů mikrofinančních institucí. Na závěr porovnává mikrofinanční produkty nabízené v oblasti Bangladéše s mikrofinančními produkty nabízenými konvenčními bankami na území Evropy.</p>		
KLÍČOVÁ SLOVA	Mikrofinance, Mikrofinanční instituce, Mikroúvěr, Mikrospoření, Bangladéš, Chudoba, Muhammad Yunus, Grameen Bank		

ANNOTATION

AUTHOR	Bc. Kristýna Kvapilová		
FIELD	Specialization Corporate Finance in International Business		
THESIS TITLE	Microfinance in Bangladesh		
SUPERVISOR	doc. Ing. Tomáš Krabec, Ph.D., MBA		
DEPARTMENT	KFU - Department of Finance and Accounting	YEAR	2021
NUMBER OF PAGES			
	96		
NUMBER OF PICTURES			
	8		
NUMBER OF TABLES			
	10		
NUMBER OF APPENDICES			
	7		
SUMMARY	<p>The aim of the diploma thesis is to analyze the main role of microfinance in today's world in the state of Bangladesh and outside Bangladesh in comparison with conventional microfinance products offered in Europe. First, the thesis focuses on the birth of microfinance and the gradual development to its current form. Other chapters of the theoretical part focus on Bangladesh and microfinance founder Muhammad Yunus, who is fighting poverty mainly through the microfinance institution Grameen Bank.</p> <p>The practical part of the thesis deals with the current situation in Bangladesh and examines the impact of the existence of microfinance on the standard of living of clients of microfinance institutions. Finally, it compares microfinance products offered in Bangladesh with microfinance products offered by conventional banks in Europe.</p>		
KEY WORDS	Microfinance, Microfinance Institutions, Microcredit, Microsaving, Bangladesh, Poverty, Muhammad Yunus, Grameen Bank		